

**о.Стефан Йосиф
Бахталовський, Ч.Н.І.**

**Життя
Василя Всеволода Величковського Ч.Н.І.
Єпископа-ісповідника**

Зміст

ПЕРЕДМОВА Високопреосвященнішого Кир Максима Германюка Ч.Н.І. Митрополита Вінніпегського	3
Родина і Молоді Літа	4
Ієромонах - Місіонер	5
Збоїска. Станиславів. Волинь. Станиславів.	5
Друга Світова Війна.....	7
Большевицька окупація. Станиславів. Німецька окупація. Кам'янець Подільський. Тернопіль.	7
Перше Ув'язнення	9
Київ. Воркута. Володимир над Клязмою. Воркута. Релігійне життя в невідільничих таборах. Поворот до Львова. Церква в катакомбах.	9
Друге Ув'язнення.....	12
Слідство, Засуд. Тюрма, в Комунарську. Виїзд на волю.	12
У Вільному Світі в Канаді і ЗСА	14
Остання Недуга. Смерть і Похорон.....	20
Заключне Слово	22
Єпископ Василь Всеволод Величковський Ч.Н.І.....	26
Мої Життєві Спомини	26
АВТОБІОГРАФІЯ.....	26
ВСТУП.....	26
МОЇ БАТЬКИ	26
МОЄ ДИТИНСТВО	28
МОЛОДІ ЛІТА	28
ПОЛЬСЬКА НЕВОЛЯ.....	30
ДУХОВНИЙ СТАН.....	31
МОНАШЕ ЖИТТЯ.....	32
УЧИТЕЛЬ В ЮВЕНАТІ-ГІМНАЗІЇ І СВЯЩЕНИЧЕ РУКОПОЛОЖЕННЯ	34
ПОДОРОЖ ДО БЕЛЬГІЇ.....	35
СТАНІСЛАВІВ. МОЇ МІСІЇ.....	36

КОВЕЛЬ. ПРАЦЯ НА ВОЛИНІ	36
ІГУМЕН В СТАНИСЛАВОВІ. РІК 1939	38
РІК 1940	38
КАМ'ЯНЕЦЬ ПОДІЛЬСЬКИЙ	40
РОКИ 1943-1944	42
ТЕРНОПІЛЬ	43
АРЕШТУВАННЯ. НА СУД ДО КИСВА	44
КАМЕРА СМЕРТНИКІВ. ЗАМІНА ЗАСУДУ	46
ЕТАП ДО КИРІВСЬКОЇ ОБЛАСТИ.....	46
ВОРКУТА. ВЛАДИМИР НАД КЛЯЗМОЮ. ВОРКУТА	47
ПОВОРІТ ДО ЛЬВОВА.....	48
РІК 1956	49
КОРОТКИЙ ЖИТТЄПИС ЄПІСКОПА ВАСИЛЯ ВСЕВОЛОДА ВЕЛИЧКОВСЬКОГО Ч.Н.І.	49
БЛАГОСЛОВЕННА БУДЬ МАМО!	51
ЧУДЕСНА ПОМІЧ МАТЕРІ БОЖОЇ НЕУСТАННОЇ ПОМОЧІ	52
СЛОВО ВЛАДИКИ ВАСИЛЯ ВЕЛИЧКОВСЬКОГО ДНЯ 24-го СЕРПНЯ 1972 р.....	53
На соборному молебні в часі пластової зустрічі в Іст Четгем, Н.Й. ("Вовча Тропа") з приводу 60-річчя Українського Пласту.....	53
СЛОВО о. ПРОТОІГУМЕНА М. ГРИНЧИШИНА ЧНІ., З ПРИВОДУ СВЯТОЇ ВЕЧЕРІ- ПРОСФОРИ.....	54
ВАЖКІ ДНІ МЕШКАНЦІВ ТЕРНОПОЛЯ В 1962 р.	55
Вступні замітки.	55
ОПОВІДАННЯ ОЧЕВИДЦЯ.....	55
Закінчення	57

ПЕРЕДМОВА Високопреосвященнішого Кир Максима Германюка Ч.Н.І. Митрополита Вінніпегського

Владика Василь Всеволод Величковський, Ч.Н.І., належить до тих великих і світлих постатей української католицької ієрархії, що в часі найбільш жорстокого переслідування Української Католицької Церкви безбожним комуністичним режимом на землях України й найтяжчого поневолення українського народу Москвою, мали відвагу ставити незломний опір цій брутальній силі й стати в обороні Божих прав Христової Церкви й природних прав свого народу.

Як гідний нащадок двох давніх і загально знаних в Галичині священичих родин Величковських і Теодоровичів, оживлений духом місіонерської ревности св. Альфонса й сповнений щирою любов'ю до своєї Української Католицької Церкви й свого українського народу, він не міг іти на якісь компроміси з противником Бога й України. То ж коли, в 1945 р., після його арештування в Тернополі, агенти тайної поліції запропонували йому свободу в заміну за зраду своєї Церкви, вони зустрілись з рішучо-невідкличною відповіддю: Ні, ніколи!

Ця його незломна воля вірно служити Богові й своєму ближньому заблеса повним блиском у камері смерті київської тюрми, де він через три місяці, вичікуючи виконання вироку своєї смерті, проповідав слово Боже другим каторжникам, теж засудженим на смерть, слухав їхньої сповіді та приготував їх до вічності. Всі вони, — розказував зі зворушенням, — єднались з Богом і так ішли на смерть.

Навіть жахливі умовний життя каторжників в концентраційному таборі в Воркуті, над льодовим океаном на півночі, де він перебував через 10 років, не могли згасити в ньому цього святого вогню ревности про Божу славу й спасіння душ. Він і там знайшов час і нагоду проповідувати Боже слово, слухати сповідей і правити тайно, серед найпримітивніших умовин, Службу Богу, з постійною небезпекою нового карання.

Після звільнення з невилічливої праці в Воркуті в 1955 р., він далі працює як незломний Ісповідник віри серед своїх вірних в Галичині. Тайно висвячений на єпископа, в 1963 р., він тепер практично станув у проводі цілої нашої геройської Церкви на землях України, що в катакомбах безкомпромісово бореться з лютим ворогом Бога й людства.

Друге арештування в 1969 р. й нове засудження на три роки найтяжчої в'язниці мало в плянах безбожників остаточно зломити цього нескореного Христового борця. Але ці тяжкі удари нових терпінь тільки ще ясніше вирізьбили світлі черти його геройського характеру. Зломаний фізично серцевою недугою й каторжними злиднями, залишений постійно майже в своїй камері, він тепер потону в безпереривну молитву й контемпліацію. Щоденна Служба Божа, служена тайно на куснику пшеничного хліба й каплі вина, зробленого з родзинків, на звичайній бляшці-накривці від консервів, була для нього джерелом надземної сили, що постійно підтримувала його на дусі. А його синівська набожність до Матері Божої, що вже в часі його місійної праці полонювала серця його слухачів, тепер перемінилась в безпереривне моління-розмову з Многострадальною Матір'ю Христа прорятуюнок Христової Церкви на Україні й спасіння безсмертних душ. Його пальці все скрито перебирали зеренця вервиці, що її Владика беріг як найцінніший скарб...

Але, остаточне оформлення духової постаті цього Ісповідника Віри мало наступити вже після його звільнення з тієї під-советської неволі, коли він, в 1972 р. опинився в вільному західному світі. Тут стрінув він у деяких кругах стільки холоду, байдужности й незрозуміння для тієї святої жертви, зрошеної на землях України сльозами й кров'ю стільки мучеників й ісповідників на престолі вірности Христові й Його Намісникові на землі, що його серце кривавилося з болю. Це був біль подібний до болю Христа в Оливному Городі, коли він бачив своїх учнів сплячих.

Ясний промінь весняного сонця заблис перед ним на канадській землі. Тут він почувався дійсно вільним, хоч туга за братами-страдальцями на рідних землях не опускала його ніколи. Але тепла любов, нескритий подив для його подвигів Христового Ісповідника Віри, що

ними окружали його українці на північно-американському континенті, запевняли його про розуміння його жертви. Радість і вдовolenня з тієї повної солідарності цілого українського народу в обороні Христової Церкви й своїх прав часто проявлялись в його спокійній, наче надземській, усмішці. Його поява у вільному світі побіч нашого геройського Ісповідника Віри Його Блаженства Кардинала Кир Йосифа, Первоієрарха всієї нашої Церкви, принесла нову форму геройського свідчення наших Галицьких Владик Ісповідників для Христа і його Церкви.

Ми мали велике щастя знати особисто цього великого мужа нашої Церкви й щирого українського патріота під час його перебування в митрополичій резиденції в Вінніпезі. Сьогодні він уже напевно в щасливій вічності заносить свої моління враз зі всіма іншими українськими святыми, мучениками й ісповідниками, перед престіл Всевишнього за свою многотрадальну Церкву й за весь український нарід.

Його тлінні останки, що остали з нами на канадійській землі, це великий дар нашої многотрадальної Церкви для українського народу на цьому континенті, бо з ним прийшов до нас невідкличний визов нашої рідної Церкви й нашого українського народу включитись в їхню святу боротьбу за славу Божу й найвище добро ближнього. Мовчазний голос його могили — це для нас могутній клич до постійної вірності тим ідеалам, за які він так мужньо й незломно, по-геройському терпів і помер.

Дай Боже, щоби ми мали щастя бачити колись цього великого борця Христового побіч святих подвижників нашої Церкви на престолах Христової Церкви...

Вінніпег, дня 21 листопада 1974 р. в празник св. Архистратига Михаїла.

Я МАКСИМ ГЕРМАНЮК, Митрополит Вінніпегський

Родина і Молоді Літа

Василь Всеволод Величковський, син о.Володимира і Анни з Теодоровичів, народився 1 червня 1903 р. в Станиславові (тепер Івано-Франківське) в Західній Україні, де його батько був катехитом. Для кращого пізнання характеру Василя Величкового, добре буде ближче познайомитися з його родиною.

Родина Величковських випроваджує свій рід з Кубанських козаків, яких притаманною прикметою був дух відваги, завзяття й любови всього, що взнесле. Цими прикметами визначався і Василь Величковський. Дружина о. Володимира Величкового, Анна, була дочкою о. Миколая Теодоровича і Харитини з Онишкевичів. Це старинні священничі родини, подібно, як і родина Величковських. В домі о. Миколая Теодоровича панував дух живої віри й побожності: кожного дня вся родина, батько, мати й діти та челядь збиралися на спільну молитву. Найстарша дочка о. Миколая, Ірина, у своєму молодому віці, вступила до монастиря СС. Василіанок у Галичині і як мати Йосафата була ігуменею їх монастиря в Яворові. Потім виїхала до ЗСА і там була довгі літа ігуменею у Філядельфії і Факс Чейс, Па. і там померла. Найстарший син, Василь, вступив до ОО. Василіян у Галичині. Як о. Епіфаній довгі роки трудився в Галичині, Канаді й ЗСА, та був першим ігуменом в монастирі ОО. Василіян в Чікаго, його брат Стах, був світським священником і помер на тиф в часі першої світової війни. Його молодший брат Петро, вступив до ОО. Василіян, а наймолодший син о. Миколая, Павло, перебув воєнну кампанію як УСС і був ранений в боях з большевиками; вернувшись з війни, по богословських студіях, став священником і сьогодні є парохом у Трой, Н.Й. ЗСА. Друга дочка о. Миколая, Марія, одружилася з о. Амбросієм Полянським, дуже побожним священником, що молодо помер, лишаючи вдову з маленькою сиріткою Іванною. Марія по смерті свого мужа вступила до СС. Василіанок у Словіті, коло Перемишля (Західна Україна), як мати Моніка, там була ігуменею. Опісля заснувала монастир в Підмихайлівцях, де була ігуменею до часу, доки большевики її не арештували. Була в'язнем у Воркуті й там померла. Свою маленьку донечку віддала під опіку своїх родичів о. Миколая. Іванна, по скінченні студіїв, вступила до СС. Редemptористок у Малін, в Бельгії, як мати Августина і там померла, 1955 р. Вона разом з

другими українськими Редемптористками, планувала заложити українських Редемптористок, та воєнне лихоліття перешкодило цьому намірові.

Рідна сестра о. Н. Теодоровича ще перед тим вступила до СС. Василянок і як мати Анна була ігуменею їх монастиря в Словіті. Опісля переїхала до Югославії, де заснувала монастир СС. Василянок і була ігуменею в Шіді, Югославія. Сам о. Миколай був з початку парохом в Трибухівцях опісля в Пробіжній, Гусятинського повіту. Він проповідував місії і навіть написав книжку з місійними проповідями. По смерті мужа його дружина вступила до СС. Василянок, як мати Лукія. Її настоятелькою і вчителькою в новіціяті була її дочка, мати Моніка.

Проживаючи в такій релігійній родині, оточений так надприродним довкіллям, молодий Василь Величковський забажав посвятитися духовному стану. Події з 1918 р. на якийсь час віддалили здійснення його задумів.

В час народного зриву в 1918 р. Василь був учнем гімназії в Городенці в Західній Україні. Там він брав участь у перших військових діях. В час відступу Української армії з Галичини, він був на великій Україні, як стрілець української армії аж до 1920 р. В цім році він вернувся, перебуваючи в домі своїх родичів аж доки не вступив на богословські студії у Львівській семінарії. Ближчі дані про свої переживання до 1938 р. описав сам о. Василь Величковський у присвяті для своєї матері: "Благословенна будь, Мамо".

В 1920 р. молодий Василь Величковський вступив до духовної семінарії у Львові на філософічні й богословські студії. Дияконські свячення дістав з рук Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького, продовжуючи далші свої студії.

Молодий диякон у своєму шляхетному серці почув покликання до монашого стану, щоб досконаліше посвятитися Богові. Він вступив до новіціату ОО. Редемптористів у Голоску, біля Львова, де його ігуменом і учителем у новіціяті був о. Ришард Костенобль. З цим Отцем молодий диякон стрінеється пізніше на Волині. По році новіціату о. Василь зложив свої чернечі обіти дня 29 серпня 1925 р. Незабаром потім дня 9 жовтня 1925 р. він прийняв св. Тайну священства. Дивним зарядженням Божого Провидіння його святителем був Кир Йосиф Боцян, Єпископ Луцький, якого польська влада не хотіла допустити на Волинь. Преосвященного Боцяна хіротонізував Митрополит Кир Андрей Шептицький, що як царський в'язень в дорозі до тюрми затримався в Києві. Тут у Києві, в готелі Контіненталь Митрополит потайки висвятив на єпископа о. Боцяна в 1914 р. Колись о. Василь мав трудитися на Волині і подібно, як Єпископ Боцян він мав дістати потайки єпископські свячення, як Єпископ Луцький.

Ієромонах - Місіонер Збоїска. Станиславів. Волинь. Станиславів.

Молодий о. Величковський був спочатку два роки вчителем в ювенаті, малому семінарі ОО.Редемптористів у Збоїсках, коло Львова, де хлопці, що бажали опісля вступити до ОО. Редемптористів, кінчили середню школу (Гайскул). Їх було понад сто. Там вони мешкали і діставали ціле удержання. Науку подавали самі Отці, тримаючись у навчанні плану місцевих публічних шкіл.

Праця молодого о. Василя не обмежувалася до зайняття в ювенаті. Він трудився також в монастирській місцевій церкві. Отець Величковський, це була дійсно апостольська душа, повна жертвної ревності. Він визначався великими проповідничими даруваннями. Тому зачав з другими отцями Чину переїздити села й міста Галичини, даючи місії і різні духовні вправи. Щоб дати йому можливість більше займатися місіями, настоятелі призначили його до монастиря в Станиславові, де настоятелем був о. Йосиф Де Вохт, сам визначний місіонер.

Станиславівська обитель ОО. Редемптористів була правдивим місійним осередком. До просторої монастирської молитовниці приходило багато вірних з міста. Майже вся станиславівська інтелігенція відвідувала її. Також часто навідувалися там на богослужби дооколичні селяни. Крім цього станиславівський монастир був осередком генерального проводу Братства Матері Божої Неустанної Помочі. З цього монастиря Отці роз'їжджалися на місії. Крім згаданих отців були там визначні місіонери оо. Володимир Порошко і Яків Янсєнс.

Тимчасом в 1926 р. створилося для ОО. Редемптористів нове поле апостольської праці

на Волині, де було багато українців католиків, що по першій світовій війні поселилися з Галичини, а також багато тамошніх православних бажало вертатися до з'єдинення, яке московська влада насильно там знищила в XIX столітті. Цей новий апостолят зачали оо. Миколай Чарнецький і Григорій Шишкович на запрошення тамошнього латинського обряду ординаріату Єпископа Шельонжка. В 1928 р. о. Шишкович від'їхав до Канади і на його місце настоятелі покликали о. Величковського, що 16 листопада 1928 р. приїхав до монастиря Отців у Ковлі. Отець Василь розпочав там дуже діяльну працю, відвідуючи галицьких поселенців, розкинутих по Волині, Підляшші і других землях, та служачи новоз'єдиненим з католицькою Церквою православним. Нарід сердечно його полюбив. Він пізнав гарні окраси його характеру, його жертвенну любов, ввічливість, получені зі щирою побожністю й покорою.

Отці в Ковлі старалися дістати так звану "пехотную церкву", що служила колись за царських часів для жовнірів, а тепер була замкнена. В цій цілі О. Величковський ходив дня 7-го березня 1930 р. до луцького Єпископа, Шельонжка, але дістав відмовку відповідь. Два роки пізніше Отці дістали цю церкву і побудували біля неї гарний монастир.

Крім своєї ревної праці на колоніях, о. Величковський зачав також давати малі місії в різних місцевостях Волині і других земель. В 1930 р. були такі місії в наступних парафіях Волині: Жабче, Жджари і Бубнів; в 1931 р. в Гумнищу коло Берестя, в Кусківцях коло Кременця і віднова місії в Жджарах і Бубневі. В 1932 р. духовні вправи мали парафії: Жджари і Рафалівка. В 1933 р. була місія на Поліссі в Ольпені, повіт Столин; в 1935 р. була місія на Волині в Оздютічах, і на Білій Русі, о. Величковський проповідав місію від 12 до 22 грудня в Делятичах. Часом помагали Отці з Галичини. В парафії Краска, Ковельського повіту, о. Василь проповідав місію в днях від 19-28 серпня 1930 р. з о. Йосифом Корбою. Там було коло п'ятсот вірних новоз'єдинених з католицькою Церквою. Часто о. Величковський закладав в парафіях на Волині і других землях Братства Матері Божої Неустанної Помочі. Так з нагоди Місії, в Жабчу у березні 1930 року він заложив там таке братство. Люди зі Жабча ревно горнулися до Св. Тайн і казали: "Тепер ми практично пізнали, що то значить з'єдинення з католицькою Церквою". Цю колонію о. Величковський частіше відвідував. Він, як великий почитатель Пресвятої Богородиці, старався на Волині і других землях поширяти культ Матері Божої Неустанної Помочі; народ дуже радо приймав цю набожність. У своїй статті, поміщеній в Альманаху Архібратства Матері Божої Неустанної Помочі, о. Величковський подає список 21 парафій на Волині, Поліссі і Білій Русі, де ікона Матері Божої Неустанної Помочі була в особливішому почитанні.

Однак найважливішим заняттям о. Василя на Волині було служити з духовною поміччю галицьким поселенцям, розкиненим по різних колоніях. Часто треба було вишукувати ті поселення. Бувало таке, що галицькі поселенці довго не бачили свого священника. В часі відвідин тих колоній чекала о. місіонера велика праця: відправляти Служби Божі, проповідати, сповідати, учити катехизм, хрестити дітей, вінчати, посіщати хворих, закладати цвинтарі, будувати каплиці і т.д. Богослуження на Волині відбувалися з цілою урочистістю. Щоб піднести торжественність, нераз приходили хори зі сусідніх церков. В часі Літургії в Колодежні, — де родилася Леся Українка, — співав хор церкви ОО. Редемптористів у Ковлі. В цьому селі жив і вмер брат Лесі Українки, Микола Косач. Він був там членом української католицької парафії.

Люди на Волині і других українських землях щиро приймали о. Величковського. Однак вони були матеріально бідні, і їхні життєві обставини убогі і простенькі. Часто треба було мешкати і відправляти богослужби в убогих селянських хатах, покритих солом'яною стріхою. Отець Василь радо переносив всі труднощі і всі недостатки охоче поділяв зі своїми вірними.

Польська влада неприхильно дивилася на працю о. Величковського; він проповідує живим українським словом, ставав на заваді колонізаційним планам Польщі. Тому польська влада старалася усунути його з Волині, добачуючи в місійній його праці якусь політичну діяльність.

В 1935 році о. Величковський залишає Волинь, щоб замешкати в станиславівському монастирі. Зі Станислава він розгорнув ще більш посилену місіонерську працю з другими Отцями, а зокрема з о. Зеноном Коваликом. Він давав великі місії і інші духовні вправи в усіх галицьких Єпархіях і на Лемківщині.

Місії, що їх давали Отці в дусі Св. Альфонса, тривали звичайно десять днів і були великими релігійними відмовами; в урочистім поході з місійним хрестом через село, брали участь тисячі народу.

Велика була праця в самім Станиславові. Отці відчували потребу будови просторої церкви. Тому зачали збирати фонди; люди радо складали свої жертви. Сталося, що о. настоятель дістав раз на будову церкви банкноти на тисячу доларів і тримав у себе сховані (вартість польської валюти змінювалася). Якийсь злодій закрався й украв ту тисячку. Довідався про це Єпископ Хомишин і одного дня відвідуючи Отців, приніс тисячу доларів, даючи від себе цю жертву, щоб покрити шкоду отців.

Щоб будувати, треба було мати дозвіл на будову від польської влади, яка завжди відмовляла дати такий дозвіл з причини якихось щораз нових недокладностей в планах. Справа застрягла в центральному уряді у Варшаві.

Треба тут додати, що в 1939 р. по зайнятті Галичини більшовиками, один зі старшин, — по національності українець, — знайшов урядову переписну воєвідського уряду в Станиславові в справі будови церкви ОО. Редемптористів. З цієї переписки виходило, що поляки свідомо не хотіли дозволити на будову нової церкви. Твердили, що це небезпечно для польської держави з огляду на скрізь патріотичне українське наставлення ОО. Редемптористів.

Друга Світова Війна

Большевицька окупація. Станиславів. Німецька окупація. Кам'янець Подільський. Тернопіль.

По блискавичнім переможнім поході німецької армії, вже 22 вересня 1939 р. більшовики зайняли Західну Україну. Комуністична влада Москви, що опирається на діалектичний безбожний матеріалізм, розпочала планове переслідування релігії, зокрема Української Католицької Церкви.

Отець Величковський був у тому часі ігуменом станиславівського монастиря при вулиці Голуховського (давніше: вул. Середня). Тут він дуже ревно трудився в апостольській праці. Простора каплиця ОО. Редемптористів мала цікавий і різноманітний склад своїх парафіян: інтелігенцію, професорів, членів вільних фахів, гімназійних учнів, робітників та домашню прислугу, що складалася головню з дівчат з близьких сіл.

Отець Величковський присвятив особливу увагу двом групам вірних: робітникам, що працювали звичайно в не українців і дівчатам, що служили у "панів" дуже часто не українців і не католиків. Ці дві групи були найбільше наражені на небезпеки морального й національного характеру.

Це був гарний вид, коли з приводу різних релігійних урочистостей членкині Марійської Дружини у вишиваних сорочках і мужчини, члени церковних організацій, брали публічну участь в процесіях з хоругвами й прапорами. Хто бував у цій каплиці відчував, що там панував молитовний настрій. Тому люди радо тут приходили, щоб помолитися та поринути в богомисленні.

Ця побожність була основана на глибокій вірі, що виявлялася в їх житті. Гарний приклад цього давав загально шанований терціян (дженітор) української гімназії, Павло Нехцай, що завжди служив до ранньої Служби Божої й визначався жертвенністю та любов'ю до молоді. За час своєї довголітньої праці в гімназії він не відмовив жодному учневі в матеріальній і моральній опіці.

Для о. Величковського дуже цінною особою був силач, боксер, прапорносець Апостольства Молитви, Володимир Черняхівський, що його звали "Владзьо". За званням він був мулярем. Кожного року підчас сокільських здвигів він пописувався ламанням підків і підношенням тягарів. Кожної неділі він приступав до св. Тайн. Його приналежність до парафіян каплиці ОО. Редемптористів була запорукою, що жаден міський уличник не важився на ніякі бешкети на шкоду каплиці чи священиків. Він був своєрідним провідником групи робітників, що приходили до каплиці. З поміж робітників він регулярно відвідував каплицю і бував на всіх

відправах. Всіх тих робітників і робітниць притягав чаром свого слова о. Величковський. На сходах він обговорював не тільки релігійні питання, але також цікавився поодинокими членами парафії, усіх їх знав і їхні проблеми і був найкращим дорадником у складних їхніх життєвих проблемах. Старався у серцях усіх зацепити любов до своєї Церкви і свого народу.

Про християнську відвагу повище згаданого Владзя вимовно свідчить одна подія. У вересні 1940 р., — за першої окупації большевицької армії, — він з другими членами боксерської ланки станиславівського "Динамо" їздив до Харкова на боксерські змагання. У Харкові, бачучи його надзвичайну силу, пропонували йому, щоб там лишився. Він відповів: "Я тут не лишусь, ви не вірите в Бога, а я віруюча людина й не матиму змоги ходити до церкви. Бог обдарував мене силою, за що я Йому вдячний". В день змагань зала була заповнена по береги. Коли Черняхівський вийшов на арену, сталося щось несподіване: перед змаганнями Черняхівський поклав на собі великий знак хреста, як це робив перед кожним змаганням. На залі раптом запанувала тиша. За хвилину почулися образливі вигуки. Після змагань на другий день був обшук. І тільки завдяки старань капітана станиславівської боксерської дружини, — що любив Черняхівського, — закінчилося те все тільки тим, що Владзьо не брав участі в дальших змаганнях і вернувся до Станиславова.

Та глибока релігійність, що так безстрашно проявилась у Черняхівського підчас боксерських змагань у Харкові в 1940 р. — це вислід духовної праці о. Василя Величковського.

Популярність о. Величковського в Станиславові була дуже велика. Тому, коли він збирався їхати на місію, один енкаведист перестеріг його кажучи: "Вас у Станиславові не арештують з огляду на людей, але лиш поїдете поза Станиславів, так вас негайно заарештують". Тому о. Величковський не виїжджав зі Станиславова і тут продовжував свою ревну апостольську працю.

На свято Страдальної Матері Божої — Неустанної Помочі він навіть урядив урочистий похід вулицями міста, так, як це було перед війною. Отець Василь ішов на переді прецесійного походу з хрестом в руці. Заскочені військові східняки здіймали шапки і хрестилися. Тисячі вірних ішли в поході і тисячі, особливо зі Сходу, приглядалися величній процесії. Потім о. Ігумен і ще один редемпторист мали клопіт з НКВД. Їх тягали на допити. Отця Ігумена коротко переслухували, але того другого тримали цілу добу. Ті, що мали до діла з НКВД знають, що то значить. Отця Ігумена коротко питали: "Чому ви урядили релігійний похід, не маючи дозволу?" Отець Ігумен на це так відповів: "За границею певно пишуть, що ви нас переслідуете. І коли б я не урядив походу, — а ми його уряджували рік річно, — те було б для заграниці доказом переслідування. Я, знаючи, що ви дозволу не даєте, однак, щоб заграниця не мала підстави говорити про переслідування, то я похід урядив без дозволу. Я це зробив з огляду на ваш престиж". Енкаведист пошкробався в голову, щось подумав, а потім по московськи сказав: "Це дійсно правильно, ви зробили розумно, ви вільні, йдіть до дому".

При своїм відвороті в 1941 р. большевики перепроводили масові арештування і екзекуції. Цей страшний терор викликав серед українців панічний переляк так, що люди боялися своєї тіні. У тому часі большевики убили в тюрмах коло 100,000 світського українського населення.

Німці прийшли до Львова 30 червня 1941 р. В Галичині положення Церкви дещо поправилося. Отці могли давати місії і дійсно їх давали, та вернулися до своїх монастирів, що їх були забрали москалі.

За німецької займанщини Божий Слуга Митрополит А. Шептицький вислав був о. Величковського до Кам'янця Подільського для обслуги ще уніятами побудованої церкви св. Миколая. Тамтешнє населення прийняло його з одухотворенням. В Кам'янці о. Василь розгорнув широку апостольську діяльність. Одного разу запросили його на учительський з'їзд. З'їхалися учителі з теренів вільних від большевиків і всі одноголосно ухвалили: у всіх класах має висіти хрест і в усіх школах має бути навчання релігії. Це була дуже величава подія тим більше, що серед учителів було багато вихованих вже за большевицькою системою. Такою поставою наших східних братів о. Величковський був дуже одушевлений. Він їх щиро любив. Однак новим окупантам, німцям, діяльність о. Величковського, як і інших католицьких отців не подобалася. Всі Отці мусили вертатися до Галичини.

В 1942 р. о. Величковський став ігуменом монастиря ОО. Редемптористів у Тернополі при вул. Острожського, 51. До Тернополя о. Величковський приїхав при кінці червня 1942 р. і

був до кінця липня 1943 р. У тому часі большевицький фронт був далеко так, що о. Василь міг їздити на місії. До монастирської церкви, що її ОО. Редemptористи розбудували в 1935 р. так, що могла помістити 2,000 людей, о. Величковський придбав підлогу з паркету.

Під кінець Великого Посту 1943 р. о. Величковський урядив реколекції для мужеської інтелігенції. Щоб усім було вигідніше брати участь в цих реколекціях, вони відбувалися в залі "Бесіди". Ця зала була простора; її наповнили реколектанти вщерть. У Велику П'ятницю були сповіді, а у Велику Суботу о 6 год. рано спільне св. Причастя в церкві. Це був дуже зворушливий момент, коли найвизначніші інтелігенти міста Тернополя покірно приступали до св. Причастя! Першим був голова Українського Комітету на Тернопіль, нотар Д-р А. Жуковський, а другим магістр прав і голова міста, Стефан Гринькевич, а по них у двох рядах лікарі, адвокати, судді, учителі, директори й інші урядовці. Старенький 68 літній директор Теодор Гринькевич прийшов на 6 годину зраня, хоч мешкав на Зарудю і мусів іти цілу годину. Це було щось величного і незабутнього! Це підкреслив у своєму кінцевому слові о. Величковський, він сказав: "Сьогодні ви дали своїм спільним причастям велику місію для людей, що наповняли церкву... Ця остання подія в їх серцях є добрим прикладом".

В 1943 р. о. Величковський мав перейти до Ковля, а до Тернополя мав прийти на ігумена 15 серпня 1943 р. о. Маврикій Ван де Малє, але німці не допустили о. Величковського до Ковля і він перенісся знову до Станиславова. Там він далі продовжував свою місіонерську працю.

В днях від 19 до 28 січня 1944 р. о. Величковський проповідав реколекції в Богословській Академії у Львові. Часто він заїжджав до монастиря оо. Редemptористів у Львові. В лютому 1944 р. він проповідував короткі духовні вправи в монастирській церкві. Це була триденна адорація Найсвятіших Тайн перед початком Великого Посту.

Коли під напором большевицьких військ німці втікали, о. Ван де Малє переїхав до Кракова, де став адміністратором української парафії св. Норберта. Тоді о. Величковський вернувся до Тернополя.

Перше Ув'язнення

Київ. Воркута. Володимир над Клязмою. Воркута. Релігійне життя в невідільничих таборах. Поворот до Львова. Церква в катакомбах.

По своєму другому зайнятті Галичини, в 1944 р. большевики арештували в ночі з 10 на 11 квітня 1945 р. всю українську католицьку Єпархію. Тоді також вони арештували в Тернополі о. Величковського і йому сказали: "Або підпишете православ'я і зараз підете до дому, а коли ні, поїдете на суд". Вагання не було, тільки одно "Ні, Ніколи!".

Отця Величковського вивезли до Києва, де посадили до внутрішньої в'язниці державної безпеки. Там тривало страшне слідство не цілих два роки. Цілий час цього слідства большевики мучили о. Величковського, щоб признався до злочинів, яких дійсно ніколи не поповнив. Торттури зв'язані з тими переслуханнями є всилі заломити і найтвердшу людину. Але вони не заломили о. Василя. Після слідства київський обласний суд засудив о. Величковського "на вищу міру кари" на розстріл. З таким вироким кинули його до смертної камери, де були самі злочинці засуджені на смерть і він один священник.

Так тривало три місяці, що майже кожної ночі одного виводили на смерть, а пізніше одного додавали; опісля можна було чути на подвір'ї постріли езекуції. Хто б вони не були ті злочинці, то вони таки мали в глибині своїх сердець щось шляхетного. Коли довідалися, що Величковський є священником, вони просили зі слезами в очах навчити їх молитви, дозволити їм сповідатися, а все сповняли, як малі діти, щиро і з живою вірою. Просили о. Василя про духовну підтримку в останніх днях їх життя.

Після трьох місяців в камері смерті о. Величковського повели до начальника, а той прочитав новий вирок Верховного Совету з Москви: кару смерті замінено на десять років примусових робіт. "Я йому відповів, — каже Владика, — що я не прохав помилювання". А він заявив, що советський уряд так вирішив "з гуманітарних мотивів". Большевицька влада вислала о. Величковського до концентраційних таборів примусових праць у Воркуті. Цей табір належить до найтяжчих большевицьких лагерів.

В тому часі був в'язнем у Воркуті Йосиф Шольмер, арештований у 1944 р. і там лишався до грудня 1953 р. По своєму повороті на волю, він описав свої переживання в книжці про Воркуту і з тієї книжки беремо інформації.

Як страшні були там житлові обставини, можна пізнати з того, що коли в XIX столітті цар Миколай I (1825-1855), слухаючи своїх дорадників, хотів до Воркути висилати засланих на кару, він насамперед послав комісію, щоб перевірила ті умовини. Комісія там поїхала і таке дала цареві справоздання: "Це за багато, щоб вимагати від якої людини там мешкати". Царя заступило тепер Політбюро. Воркута має сьогодні велику атракцію: там знайдено дуже багаті поклади вугілля. А що ніхто не бажає там мешкати, хіба з примусу, до вугляних копалень висилають в'язнів.

Воркута лежить на далекій півночі в північно-східній часті Росії, в автономній совітській соціалістичній Республіці "Комі". Воркута розташована на північ за полярним колом, з температурою 50 ступнів (цельсія) пониже зера. Протягом 9 місяців зима, сонце не показується, три місяці весна, літо й осінь. Земля завжди замерзла на 10 метрів, в часі літа розмерзається на півтора метра, а пониже земля далше замерзла. Околиця Воркути це тундра.

В Воркуті було коло 30 лагерів. Кожний табір оточений огорожою 12 фітів (стіп) високою з кільчастого дроту. Навколо цієї огорожі є заказана полоса "запрещенная зона" коло 6 метрів широка, на яку нікому не вільно вступити, а кожного, що важився б на це, застрілить сторожа, що уміщена на вежах з автоматами. Сторожі сполучені зі собою телефонами. Коли темно, освітлює сильне електричне світло так, що видно як у білий день. Поза табором є знову дроти паралельні до огорожі для поліційних псів. Коли дано який алярм, цілий табір оточує відділ поліції, що завжди на поготовлі. Печорську тундру рідко заселяють тубильці, самоїди. Коли хто хотів би утекти з лагери, то тубильці за кожного зляпаного дістають нагороду.

В часах, коли в Воркуті був о. Величковський, було там, — після згаданої інформації, — коло 105,000 в'язнів. Всі обставини життя в тих таборах жахливі так щодо мешкання, харчу, як також з причини знущання надзору. Тому, як оповідає п. Шольмер, в літі 1953 р. в'язні уладили страйк. Коли не прийшло до порозуміння між владою а в'язнями, цей страйк закінчився тим, що спроваджено військо зі скорострілами й мортарами, що оточили один табір (ч. 29); на приказ генерала жовніри стріляли й згинуло в'язнів 64, а 200 було тяжко ранених.

Большевицька влада зовсім неслухно думала, що о.Величковський був причиною страйку. Страйк у Воркуті не був якимсь відокремленим явищем. У тому часі страйки були у багатьох таборах, на приклад, в Норильську, Караганді, що коштувало дуже багато жертв убитих, не числячи коло 500 жінок розчавлених танками в Кінгірі. Причиною страйків було нестерпиме положення арештантів в воркутських таборах.

По цім страйку перенесли о. Величкового до тюрми у Володимирі над Клязмою. Ця тюрма була одною з найприкріших у СССР. Тюрма посідала досить велику бібліотеку, з якої міг користати о. Василь. Це давало йому деяку розраду. Однак він там мусів багато терпіти. Тому написав він лист до комуністичної влади, доказуючи, що після комуністичної конституції його не мали права засудити на цю тюрму. По якимсь часі приїхала комісія спитала його: "Хто вам порадив так писати?" Отець Василь вказуючи пальцем на свою голову відповів: "А це нащо?". Незадовго його перенесли знову до Воркути. Однак тут не брали його вже до копалень вугілля, але дали йому роботу внутрі табору. Директори копалень боялися його з причини його незламного характеру і великої його духової сили.

Релігійне життя було в таборах досить живе. Єпископ Величковський каже: "Наскільки терпіння були незносимими, настільки більше відчувалося потребу духовного вдоволення". Каже єпископ Прогаска: "Коли Бог є осередком нашого життя, і ми маємо до Нього довір'я, ми віримо в Його Провидіння, що Він добрий, тоді душа, що живе в злуці з Богом, сама стає джерелом світла.

Отець Величковський серед найпримітивніших обставин майже щодня потайки відправляв Службу Божу, вживаючи до того накривки від консерви... "і ця бляшка — як це сказав Митрополит Германюк у своїй промові дня 2 липня 1972 р. — то була і його чаша і дискос і його престіл і його церква; такий храм Божий, така віра, то Церква, якої не знищить ні Москва, ні жадне насилля, якої не замкне жадна тюрма, якої не знищить ніхто і ніщо, бо то сила переконання, бо то ласка Бога".

Сестра о. Величковського, Віра Ніколич, прислала йому з Югославії овочі, між ними були родзинки. Отець Василь вибирав їх з-поміж овочів, вкладав у воду, опісля це було вино і так міг відправляти Службу Божу. В тюрмі він трудився також, як священник-місіонер. Між в'язнями були також інші священники; всі вони таємно служили св. Літургію. Це духовне життя скріпляла ще свідомість, що вони терплять для Христа за Його таїнственне Тіло, св. Церкву. В Літургії вони жертвували Христа і з Ним себе і свої терпіння. Едит Штайн, — що згинула в нацистській газовій камері,—писала з тюрми в 1942 р.: "Ніхто не може набути знання хреста, доки він не захоче дійсно терпіти тягар хреста; від самого початку я мала це внутрішнє переконання і з глибини серця я сказала: Вітай Христе, самотня надія!"

У копальнях вугілля в Воркуті були також шахти вже неживі. Деякі священники відправляли там Службу Божу. Згаданий Йосиф Шольмер оповідає, як він раз був на такій Службі Божій: "Служба Божа була в одній неживій галереї шахти, коло шістсот стіп під землею. Вночі, коли ми мали бути присутні на Службі Божій, ми скінчили скоріше свою роботу, розуміється за відомістю бригадира-провідника. Він призначив нам роботу, що ми могли скінчити о 4-й годині зранку. Ми йшли вділ проходами і вкінці ми прийшли до одної неживої галереї, що кінчилася малою криптою. В половині до кінця стіни була дошка, що служила за вітвар. Дві лайнерські лампи висіли на стіні і дві свічки на вітварі. Коло 20 осіб було зібраних. Всі стояли мовчки погружені в молитву. Один з в'язнів відлучився від групи. Його вигляд нічим не різнився від других. (Це був священник). Він носив таке саме брудне одягання, як усі, що працювали в копальнях... Літургія розпочалася... Кількох прийняло св. Тайни. Потім священник благословив нас і ми в мовчанні відійшли так, як прийшли".

Відправляти Службу Божу в такій неживій шахті було можливе тільки там, де обставини на це дозволяли і де не було труднощів зі сторони бригадира; нерідко священники відправляли св. Літургію на нарах, де спали в бараці.

Коли скінчився реченець 10-літнього ув'язнення, большевицька влада дозволила о.Величковському вернутися до Львова. Це було в 1955 р. У Львові й цілій Галичині він не застав ані одної української католицької церкви, ані каплиці. Большевицька влада зліквідувала українську католицьку Церкву. Ця Церква була комуністичною владою строго заборонена. На її місце вони насильно накиннули московську православну Церкву під московським патріархом, що є зовсім залежний від большевицької влади. Велику, прекрасну церкву в Тернополі, — де о. Величковський був ігуменом, — з монументальною дзвіницею, старинним цвинтарем, де були археологічної вартості давні камінні нагробники, святотатська рука безбожної большевицької влади в 1962 р. дощенту знищила так, щоб не було й сліду там, де перед останньою большевицькою окупацією приходили тисячі вірних з Тернополя й околиці.

Однак о. Величковський не знеохочувався. Святий оптимізм і апостольська ревність не дозволяли йому ані на хвилину опускати рук. Він знайшов для себе невеличку кімнату, та побудував в кінці ліжка з коробок вітвар, не великі групи — по п'ять-шість, — богомольців приходили на один раз, щоб брати участь в богослужбі при так пострєєному вітварі; на стіні ікони приготівлювалися ручно, доволі примітивною проте оригінальною технікою. Так само молитовники переписувалися сотнями пильних рук. В неділі чи свята влітку, вірні збиралися в гайках, чи в лісі, засідали на поляні, слухали Боже слово й співали релігійні пісні.

Так живе й бореться "Мовчазна Церква", сьогодні розкинена по всьому СРСР Союзі, як спільнота поза законом, виставлена на переслідування з боку влади. Вірні цієї Церкви можуть практикувати групою лише там, де існує католицьке населення в більшій масі. Деінде католицька віра продовжує своє існування в родині, між близькими приятелями, де святкується таємно Різдво, Великдень, хрестяться діти, та новоженці одержують церковний шлюб.

Священники, монахи й сестри-монахині формально в цивільному одягні продовжують в укрітті своє релігійне життя і свій апостолат на місцях праці, заховуючи свої чернечі правила на скільки це можливе. Святий Дух діє в тій мовчазній Церкві так, що вона далі існує, розвивається, а навіть відновляє свої ряди новими покликаннями.

Це є катакомби ХХ століття. Ті, що є вірними католицькій Церкві, наражені на ще більші переслідування, чим християни в часах Нерона, бо безбожна влада має далеко більше технічно удосконалений апарат переслідування, чим за часів Нерона, Діоклеціана, величезну армію

НКВД і донощиків. Справді мало буває надаремних смертних ексекцій, після рецепти Сталіна: "Ми не хочемо робити мучеників". Однак таке мучення людей у різних концентраційних таборах примусової праці, а також у божевільних закладах, де замикають здорових людей і різними випробованими середниками, наркотиками нищать їх душевні власті, волю, або приспішують смерть... чи це не є подекуди жакхлівіше переслідування, чим нагла мученича смерть?

В 1959 р. наш Ісповідник дістав єпископську номінацію, а архиєрейське свячення уділив йому один з найвищих достойників Церкви в 1963 р. Треба було мужа глибокої віри, героїчної мужности, щоб прийняти гідність єпископа мовчазної Церкви, що її всесильна большевицька влада зліквідувала, строго заборонила і жорстоко переслідувала. Таким мужем був побожний, покірний о. Василь Величковський. Він прийняв цю гідність, щоб разом з терплячим Христом жертвуватися для добра св. Церкви й свого народу. Як Єпископ підпільної Церкви Владика Величковський розгорнув дуже ревну діяльність: він відправляв Службу Божу, уділяв усі св. Тайни, включно з рукоположенням нових священників, приготавляв кандидатів до священства й монашого стану, навіть давав малі місії й реколекції, а все те дуже потаємно. Ті, що брали участь в богослужбах і релігійних актах мусіли заховувати стислий секрет. Це пригадувало катакомби перших століть християнства, тільки тепер релігійні зібрання відбувалися не в підземеллі, але в приватних домах. Дуже рідко траплялися донощики. Єпископ Величковський був дуже відважний і підприємчивий у своїй праці. Від часу до часу деякі особи попадали в руки НКВД, тоді большевицька влада зааранжовувала процеси, що в дійсності були спотвореними комедіями правдивого суду, з наперед назначеним вироком.

Будучи на волі Єпископ Василь мовчав про свою працю, як єпископа. Однак те, що йому пізніше закидувала большевицька влада і що друкувала комуністична преса в часі його другого арештування, дещо відслонює його широке поле ревної праці як єпископа мовчазної Церкви.

Друге Ув'язнення

Слідство, Засуд. Тюрма, в Комунарську. Вїзд на волю.

У 1968 р. поліція провела масові ревізії в помешканнях українських католицьких священників. Це наближався 1970 р. сторіччя народження Володимира Ілліча Леніна (Ульянова). Большевицька влада ужила всіх засобів, щоб ювілей уродин свого основника зазначити знищенням "залишків релігії". Дня 18 жовтня 1968 р. большевицька прокуратура розпочала трус і масові ревізії у самому Львові в помешканнях 11-ох українських священників. Тоді поліція забрала все, що мало зв'язок з релігією, священничі рясни, релігійні книжки й проповіді, дерев'яні хрести, а також фотографічні й магнітофонні прилади. Це все забрали, хоч релігійні предмети переховувати приватне є дозволене большевицькими законами. Тоді також поліція увірвалася до мешкання Єпископа Василя Величковського, знищила молитовню, сконфіскувала релігійні книги та церковні ризи. Але інших доказів ще не мали; мабуть ще не знали, що Величковський є єпископом. Пізніше про це довідалися, а навіть йому закидали, що він висвятив двох нових священників. Дня 2 січня 1969 р. поліція ще раз перетрясла помешкання Величковського, забрала багато речей і його самого арештували, закидуючи йому співпрацю в організуванні таємних богословських курсів в Тернополі. (Після інших інформацій поліція приготавила йому пастку, його ніби покликали до хворої особи, яка просила останніх прислуг, і власне тоді його арештували, (о. С. Вівчарук "Пам'яті Владика Василя Величковського" Наша Церква ч. 1-2, 1974 р. Лондон). Прокуратор большевицького суду у Львові був Добровський. Партійні органи "Львівська Правда" і "Вільна Україна" передавали, що слідство закидало католицькому достойникові протидержавну діяльність, яку він виявив у писаннях в рукописі "Історія Чудотворної Ікони Богоматері Неустанної Помочі". Цю книжку о. Величковський помножував на писальній машині, і її та інші поширював. Забане літургійне вино, релігійні книжки й образи, — це були також докази "протидержавної роботи" нашого достойника. В большевицькій пресі писали, що Єпископа Величковського обвинувачувано в тому, що в "його кімнаті виготовлювано антисоветські документи, читалися пасквілі проти советської влади та перепродувано різні речі" (мабуть медалики, молитовники), його осуджено також за слухання релігійних радіопередач з Ватикану. І за ці всі «злочини» суд, що тривав у

Львові три дні, засудив Величковського на три роки ув'язнення в таборі суворого режиму.

В часі того суду на Єпископа Величковського таємна поліція покликала також двох свідків, ними були один старший священник, колись греко-католицький, а тепер православний і другий молодий, теж греко-католик, висвячений як православний священник; вони відказалися свідчити проти осудженого, бо мовляв, його не знають. "А може чули будь-що проти нього?" — спитав прокуратор. "Чути, то чути, але тільки добрі слова".

Коли Владика Величковський був уже на волі, він сказав: Офіційно мене засуджено за те, що я написав брошуру "Історія Чудотворної ікони Матері Божої Неустанної Помочі". В цій книжці я бажав виявити прикладами, взятими із щоденного життя, що людина, позбавлена віри, є також поганим громадянином. Я навів деякі приклади. В одній великій трикотажній фабриці у Львові були виявлені поважні зловживання на великі суми карбованців. І хто це міг зробити? Очевидно, не той, що боїться Божої кари за гріх, але невіруючий... Коли ж урядові чинники заперечують Бога і його закони, громадяни чуються звільненими від Божих законів та їм не повинуються також державі. Таким чином суд знайшов, що я в своїй праці зневажив советську дійсність, та наклав на мене найвищу можливу кару. Але в дійсності вони хотіли мене покарати за мою діяльність, як священника й єпископа".

"В часі процесу — продовжував розмову Владика Величковський, — суддя і обвинувач переганялися в тому, щоб висмівати мене та мою душпастирську діяльність. Одна жінка, присутня в залі суду, піднялася в один момент і сказала: "Як погано смієте поводитися? Уважайте на себе, бо й вас Господь покличе перед свій суд". Невдовзі після того, як я вже був в тюрмі в Комунарську, нагло помер публічний обвинувач; якимось сидів в бюрі біля стола і більше не піднісся. Також суддя, що був ще молодим і зовсім здоровим, помер на якусь невідому недугу дуже скоро після того. Вістка про цю Божу кару потрясла цілим Львовом".

Своє трілітнє ув'язнення перебував Єпископ Величковський у строгій тюрмі в Комунарську, в Донбасі, у Східній Україні. По кількох місяцях він тяжко захворів і його сестра, громадянка Югославії, вислала зі Загребу кілька петицій до советських властей, включно до Верховного Совету, прохаючи про увільнення брата. Советські уряди не завдали собі труда, щоб відповісти на ці прохання, а Величковському також заборонено писати до сестри. Коли від нього не було довший час вісток, поширилася була відомість, нібито Величковський помер у тюрмі.

В Комунарську, в Донбасі, була найстрашніша його в'язниця. Єпископ захворів там на серце. Його ноги почали пухнути так, що не міг ходити. Він просив, благав, щоб його дали до шпиталю, але не хотіли. Три дні він умирав. Аж нагло через якусь причину большевицька влада забрала директора тієї в'язниці, а на його місце прийшов один український урядовець. Цей, побачивши Владика Величковського, спитав його: "Як почуваетесь?" Владика відповів: "Як? дивіться, ноги пухнуть і не хочуть віддати мене до шпиталю". Новий начальник в'язниці йому каже: "Я подбаю, щоб ви пішли до шпиталю". Владика на це йому: "Я не вірю, доки не сяду до автомобіля і не поїду до шпиталю". Цей урядник зараз дістав авто, що відвезло Єпископа до шпиталю. Там одна старша лікарка лічила його цілий тиждень, ноги спасли і він прийшов до себе. Однак здоров'я вже не було. В'язниця в Донбасі строгого режиму зо своїми знущаннями зовсім зломилася його сильний організм.

Перед ув'язненням Владика Величковський був мущиною високого росту, кріпкої будови тіла. По всіх переживаннях і знущаннях в тюрмах і концентраційних таборах в СРСР. його зовнішній вигляд цілковито змінився: зростом далеко нижчий, давня мужня, кремезна постава щезла, здоров'я знищене. Тільки завжди оставав бадьорий дух, повний надприродного ентузіазму.

Про свій побут в тюрмі Кир Василь не любив говорити; однак там мусили його дуже мучити. На це вказує наступне спостереження: коли привезли його до шпиталю в Вінніпезі і як там побачив медичних сестер і лікарів у білих халатах, то такий страх нападав на нього, що зимний піт його заливав і його серце страшно билосся. Це вказувало б, що вид медичних сестер і лікарів в їх халатах пригадував йому перебути в тюрмах. Це дає багато до думання!

Дня 27 січня 1972 р. Єпископ Василь закінчив своє друге ув'язнення. Большевицька влада не дозволила йому повернутися до Львова. Його відправили до Києва і тут видали йому візу на виїзд до Югославії. "Мені сказали,—оповідає Кир Василь,— що трохи відпочинку мені

не зашкодить та, що моя сестра буде рада, якщо я її відвідаю. Так я знайшовся на літаку до Югославії з паспортом в руках і візою "на неозначений строк" за кордоном. Це був хитрий спосіб мого вигнання з України".

В Києві большевицька влада таїла це, що Єпископа Величковського видаляють з ССРСР. Доперва опісля, по своїм виїзді, він про це довідався. Запевне большевики вже знали, що він є єпископом, а єпископа Української Католицької Церкви вони не бажали в себе мати. З другої сторони здоров'я Владики було вже зруйноване і Москва не хотіла, щоб він умер у в'язниці. Тому з "гуманних спонук" вони його прямо вигнали із ССРСР.

На питання, що було найважчим досвідом Владики за час перебування під советами, Єпископ Величковський сказав: "Моїм найважчим досвідом, що я його мусів перенести під советським режимом було без сумніву те, що я не міг нормально провадити моєї душпастирської роботи. Великими, бо були духовні потреби моїх вірних, як я міг їх занедбувати? Тому я завжди намагався відслужити св. Літургію та уділяти Св. Тайни. Але це було подвійно небезпечне: якщо мене були б переловили, то з боку репресивного апарату мені грозила додаткова кара; крім того, нагляд за мною ставав пильнішим і тоді я ризикував, що справді нічим не зможу прислужитися моїм вірним".

По короткім побуті в Югославії у своєї сестри, заміжньої за п. Ніколічем в Загребі, Владика переїхав до Риму, користаючи з гостинності Блаженнішого Верховного Архiepісkопа і Кардинала Йосифа Сліпого, і замешкав в українській гостинниці при церкві св. Сергія і Вакса (П'яцца Мадонна деї Монті 3), де настоятелем є о. Др. Стефан Гарванко. В його товаристві він звидів деякі римські пам'ятники, катакомби й інші.

Папа Павло VI прийняв Владику Величковського на послуханні дуже сердечно, говорячи з ним понад 40 хвилин. По короткім побуті в Римі, на запрошення Митрополита Кир Максима Германка, ЧНІ., Єпископ Величковський приїхав до Вінніпегу дня 15. червня, 1972 р. і був сталим гостем Кир Максима. Владика Германюк подбав також, що за старанням сенатора п. Юзика, Єпископ Величковський дістав від канадійської влади дозволення на сталий побут в Канаді.

У Вільному Світі в Канаді і ЗСА

З приїздом Єпископа Величковського до Вінніпегу починається новий період в його житті. Цей жмуток часу тривав коротко, ледве один рік, але він був часом дуже посиленої активності. Наш Ісповідник віри, немов передчував близький кінець свого життя, тому ревно трудився, щоб своїми відвідинами важливіших осередків українського поселення в Канаді і ЗСА, та своїм апостольським словом заіграти українців у розсіянні до вірності й жертвовної любові своєї Церкви, та тіснішої злуки з українською католицькою Церквою терплячою в катакомбах ССРСР. Ці відвідини були наче тріумфальним переїздом Владики Василя по широких просторах Канади і ЗСА. Всюди вони викликували велике одухотворення і підйом релігійного й народного духа. Сама поява каторжника Воркути, Донбасу, була проречистим свідомством терплячої, але нескореної Української Католицької Церкви в підпіллі ССРСР.

Про побут Єпископа Величковського в Канаді й ЗСА і його відвідини різних осередків і установ, широко писала українська преса Канади й ЗСА. Тут коротко подаємо перегляд тих відвідин, відмічуючи важливіші моменти з часу перебування Владики Величковського в Канаді й ЗСА.

Вже в червні 1972 р. відвідав Єпископ Величковський, разом з Митрополитом Германюком, найстаршу українську цілоденну школу св. Миколая в Вінніпезі. Ця школа має тепер нову назву Непорочного Серця Марії. Сотки дітвори, разом зі Сестрами Служебницями, що майже 70 літ навчають в цій школі, радісно вітали Єпископа-Ісповідника.

В днях від 25 до 29 червня Єпископ Величковський був провідником реколекцій для священників вінніпегської архієпархії, що відбулися в українському парку.

В неділю, дня 2. липня урочисто вітав Єпископа Величковського Вінніпег, Ман. Цього дня в кафедральнім храмі св. Володимира і Ольги, де парохом є о. Мітрат Др. Василь Кушнір, відслужив Владика Ісповідник торжественну Службу Божу в асистенції Митрополита Кир Максима Германюка, Єпископа едмонтонського Кир Ніля Саварина і Єпископа торонтонського

Кир Ізидора Борецького, в сослуженні вісьмох священників і двох дияконів. Це була перша урочиста архиєрейська Літургія Єпископа-Ісповідника, його приміція. По євангелії офіційно привітав Владику Василя Митрополит Максим. Потім виголосив проповідь Єпископ Величковський; нав'язуючи до недільної євангелії про біснுவатих, вказав на панування диявола у формі безбожного комунізму. Говорячи про диявольську систему, яка переслідує Церкву й народ, Владика часто заливався сльозами зі зворушення.

Цієї ж самої неділі ввечері був привітальний бенкет у пошану Ісповідника-Єпископа Величковського у великому Вінніпегському готелі "Марльборо" при переповненій бенкетовій залі. Тут привітальне слово виголосив Кир Ніль Саварин, гарно порівнюючи свободне життя в Канаді з невільничим життям в СРСР. Від провінціального уряду Манітоби вітав міністр просвіти п. Богдан Ганущак, та подарував йому картину манітобської квітки "Крокус". В імені Східної Канади привітав Достойного гостя гарною промовою Єпископ Торонта Кир Ізидор Борецький. Від братів православних сердечно вітав представник православної Церкви о. протоєрей Д. Лучак. Посадник міста Вінніпегу, Стефан Дзюба, надав Владиці Величковському почесне горожанство Вінніпегу, грамоту цього горожанства вручив голова ділового комітету п. Іван Гуйда. В імені мирян зворушливу промову виголосила Суддя Марія Вавриков, Королівський Радник. Зі ЗСА приїхав на це повитання о. Маріян Бутринський, парох церкви Володимира і Ольги в Чикаго. Він також виголосив гарну промову, запрошуючи Владику Величковського на посвячення нововибудованого храму. Потім слідувала концертна частина, виконана на високому мистецькому рівні. Під кінець бенкету ще промовляв Митрополит Кир Максим. У своїм слові він зазначив: "Якщо Україна має таких героїв, як Владика Величковський, то скоро дочекається волі". Накінець Єпископ Величковський сердечно дякував всім за прийняття й повитання. У своїй скромності він про себе й свої терпіння не хотів говорити, зате згадував про страждання українського народу й українських Церков під большевицьким режимом. Говорячи про терпіння нашої Церкви й народу під большевицькою владою, Владика проливав сльози. І не дивно. Він тепер бачив тут у вільному світі, як народ може свободно визнавати й славити Бога, як наша Церква гарно розвивається. А це пригадувало йому часи перед другою світовою війною, як і там на рідних землях люди могли свободно прославляти Бога, як наша Церква розвивалася. Єпископ Величковський пригадував собі спомини про місії, що він проповідав на рідних землях, як тисячі вірних щиро горнулися, слухаючи проповідей. Пригадував собі ті величаві публічні процесії з місійним хрестом... а тепер там люте переслідування. Наша Церква терпить страшну долю, і серце Владики Ісповідника, що так любило свою Церкву й народ, стисалося великим болем і мимоволі Владика плакав.

Дня 21 липня Митрополит Кир Максим і Єпископ Величковський відвідали табори СУМ, Пласту і УКЮ. Дітвора сердечно вітала Дорогих Гостей, а Владика Величковський промовляв до дітей і благословив їх.

В неділю 23 липня 1972 р., з приводу урочистості в честь св. Володимира, патрона Братства Українців Католиків, Митрополит Кир Максим і Єпископ Кир Василь відслужили архиєрейську Службу Божу в "Українському Парку" (60 миль від Вінніпегу). При цій нагоді Єпископ Величковський виголосив проповідь. Після богослуження відбувся концерт. Приязних було понад тисячу осіб.

В тому часі Єпископ Величковський гостив також в Українському Парку в резиденції своїх рідних д-ра Зенона Матвійчука і його дружини Марії, кузинки Владики Величковського. На цю гостину приїхав з ЗСА. Батько пані Марії, о. Павло Теодорович, зі своєю дружиною.

Дня 25 липня о. Михайло Гринчишин, протоігумен ЧНІ, привіз Владику Величковського до Йорктону, Саск. На відвідини монастиря ОО. Редemptористів. Тут сердечно привітали дорогого співбрата і Ісповідника всі Отці і Братя зі своїм ігуменом о. Михайлом Кучм'яком. З приводу цих відвідин студенти ЧНІ, улаштували в часі привітального обіду короткий гарний концерт в честь дорогого гостя.

На запрошення Саскатунського Єпископа Кир Андрея Роборецького, Владика Ісповідник поїхав з Йорктону до Саскатуну, де мав привітальну стрічу і конференцію зі саскачеванськими священниками дня 27 липня. З цієї нагоди відбувся бенкет в Шерітон готелі Шеваліє.

З приводу відпусту-прощі в честь Пресвятої Богородиці Митрополит Кир Максим з Єпископом Кир Василем відслужили архиєрейську Службу Божу дня 13 серпня 1972 р. у величавій церкві Успення Богородиці в Кукс Крік, Ман. Кир Василь виголосив також проповідь. Того ж дня ввечері в центрі Української Католицької Молоді (парафія св. Андрея в Вінніпезі), Єпископ Величковський з участю Митрополита Кир Максима офіційно відкрив український павільйон "Київ". Відкриваючи цей павільйон Владика-Ісповідник поблагословив молодь за їх жертвенну працю для збереження української мови і культури в Канаді. Владика дістав на пам'ятку різьблений альбом, а Митрополит Максим ікону. В асисті наших Владик був між іншими міністр культури провінції Манітоби Л. Дежарден. Приявних було понад тисячу осіб.

На запрошення о. д-ра Степана Кнапа, пароха церкви св. Константина в Міннеаполісі, Мінесота, ЗСА, Владика Величковський приїхав там дня 19 серпня, 1972 р. Ввечері відбулася в церковній залі зустріч дітей і молоді з Кир Василем, а 20 серпня, в неділю архиєрейська св. Літургія в сусідній маронітській церкві, бо українська церква ще не була викінчена. По Службі Божій відбувся прецесійний похід до новозбудованої української церкви, де на престолі стояли три золоті хрести, що мали бути поміщені на цій церкві, їх Владика урочисто поблагословив і виголосив зворушливу проповідь. Опісля в шкільній аудиторії був привітальний бенкет. У своїй промові Кир Василь заохочував присутніх, щоб давали своїх синів на священників, бо наш народ тепер дуже потребує працівників у Христовому винограднику.

З Міннеаполісу поїхав Владика Величковський у відвідини своїх співбратів в їх монастирі в Ньюарку, Н.Дж. Єпископові Величковському товаришив о. Михайло Гринчишин, протоігумен ЧНІ. В Ньюарку сердечне вітали Владика-Ісповідника ОО. Редемптористів під проводом місцевого ігумена і пароха о. Павла Малюги. В Ньюарку 21 серпня відслужив Владика Величковський ввечері о год. 7:30 урочистий Молебень у монументальній парафіяльній церкві св. Івана Хрестителя, і виголосив проповідь. Потім була стріча з людьми у залі. Наступного дня Єпископ Величковський поїхав у товаристві ОО. Михайла Гринчишина, Павла Малюги і Богдана Лукія до Філядельфії відвідати Митрополита Амбросія Сенишина ЧСВВ. Тут відбулося врочисте прийняття достойного Гостя дня 22 серпня в катедральній аудиторії в Філядельфії. В цім прийнятті взяли участь українські католицькі єпископи ЗСА: Митрополит Амбросій Сенишин, Стемфордський Єпископ Кир Йосиф Шмондюк і Єпископ-помічник філядельфійський Кир Василь Лостин. На це привітання прибули владика закарпатських Русинів: Мунгальський Митрополит Кир Стефан Коціско і Єпископ Пасаїку Кир Михайл Дудик. У стрічі з Єпископом-Ісповідником взяли участь біля 70 священників філядельфійської митрополії. В часі короткого свого, бо одноденного побуту у Філядельфії, Владика Величковський відвідав сусідній СУК "Провидіння", оглянув Видавництво "Америка". Владика-Ісповідник не поминув відвідати архієпархіяльний дім для старших віком громадян "Вознесіння". Опісля поїхав до Факсчейс, де на гробі своєї тети Матері Йосафати Теодорович відслужив панахиду. Після оглядин у Факсчейс монументальних забудовань обителі СС. Василян з їх модерними будівлями Академії, Коледжу, бібліотеки і гуртожитку, СС. Василянки гостили дорогого гостя, що прибув у товаристві Єпископа Лостина. Опісля оба Єпископи вернулися до Філядельфії і у вечірніх годинах Владика-Ісповідник відслужив Молебень у прегарному новозбудованому просторому Соборі Непорочного Зачаття, в присутності Митрополита Кир Амбросія і Кир В. Лостина. В часі Молебня Митрополит Амбросій привітав дорогого гостя, а Владика Величковський сердечно дякуючи за привітання, сказав до присутніх священників та вірних своє батьківське слово.

Після Молебня делегація місцевих організацій і товариств та зворушені до сліз вірні, підходили до Владика-Ісповідника, щоб його повітати, скласти побажання та запевнити Владика про свою любов і пошану до Достойного Гостя, а Владика всіх благословив, обдаровуючи кожного теплим словом.

З Філядельфії Владика Величковський вернувся назад до монастиря в Ньюарку, щоб користати з гостинності своїх співбратів. Тут дня 23 серпня при обіді в честь дорогого Гостя в монастирській їдальні, Владика багато оповідав про ОО. Редемптористів в Європі, зокрема про Єпископа-Ісповідника Миколая Чарнецького, з котрим він довгі літа трудився в апостольській праці на Волині.

В четвер, дня 24. серпня Владика від'їхав у товаристві оо. М. Гринчишина і Т. Кравчука до Трой, Н.Й., у відвідини свого вуйка о. Павла Теодоровича.

Дня 24. серпня дуже величаво вітали Єпископа Страдника на пластовій оселі "Вовча Тропа" в Іст Четгем, Н.Й. Там відбувалася міжкrajова пластова зустріч, у 60-ліття Українського Пласту. Коли Владика Величковський в'їжджав на цю оселю, з 4,000 сердець пластунів залунав оклик "Слава". Офіційно привітав Владику-Ісповідника начальний пластун Д-р Юрій Старосольський. Потім Єпископ Величковський в асисті Стемфордського Єпископа Йосифа Шмондюка і православного Митрополита Мстислава Скринника відслужив архиєрейський Молебень в наміренні Українського Пласту й українського народу. Владика Величковський виголосив зворушеним голосом патріотичне слово до пластової молоді, в якому передав привіт з України. У своїй промові згадав він лицарські подвиги козаків-запорожців, які теж мали свій клич "Бог і Україна". Згадав про сучасну українську молодь в Україні, яка, хоча переслідувана і русифікована, є віруюча в Бога і любить Україну та бажає самостійності для українського народу.

На запрошення Едмонтонського Єпископа Ніля Саварина, Владика Величковський поїхав з ЗСА до Канади, до провінції Альберти.

Дня 27. серпня, 1972 р. Владика Василь Величковський відслужив архиєрейську Службу Божу в церкві св. Покрови у Ванкувері, Б.К. для Ванкуверу міста й околиці. Владика Василь побував цілий тиждень у Британській Колумбії, в товаристві Преосвященного Кир Ніля Саварина, Єпископа Едмонтону. В суботу, 2 вересня Єпископ Величковський приїхав з Кир Нілем до Едмонтону. Тут біля єпископської палати зібралося багато вірних зі своїми душпастирями, щоб повітати Владику-Ісповідника. В неділю, 3 вересня Єпископ Величковський відслужив архиєрейську св. Літургію в співслуженні Кир Ніля і численних священників, в прияві вірних, які вщерть заповнили катедру св. Йосафата. При кінці Служби Божої Кир Василь виголосив проповідь, в якій закликав приявних бути вірними Богові й українському народові, та сміло й відкрито визнавати віру в Бога, чого не можуть робити вільно їх браття в Україні.

В днях від 4 до 7 вересня Владика Величковський був провідником реколекцій для священників едмонтонської єпархії в Сейнт Алберт, Альта.

На пошану Владики-Ісповідника відбувся святочний бенкет ввечері дня 8. вересня, 1972 р. в готелі Шато Лякомб. На цьому бенкеті були присутні крім Кир Ніля, численних священників, Сестер, представники уряду, послы федерального і провінціального парламенту, представники різних організацій і товариств та близько 350 осіб. Цілий ряд бесідників у своїх промовах вітав Владику-Ісповідника. При кінці Кир Василь, зворушений тими повитаннями усім дякував. У своєму слові подяки за всі привіти він сказав, що він сам не заслужив на такі великі подяки й признання, які йому складали приявні, бо те, що він робив, не робив він, але Господь Бог, який його провадив і допомагав йому, і дозволив йому дістатися у вільний світ.

В суботу, дня 9 вересня, вранці Єпископ Величковський відлетів до Реджайни, на відвідини Саскатунської єпархії. В Реджайні привітав його на летовищі о. Мітрат О.Пасічняк в оточенні священників і представників української католицької громади, та групи вірних. Опісля в священничій резиденції був спільний обід, приготований місцевим відділом Л.У.К.Ж. У міжчасі приїхав о. Володимир Василишин, парох Кемсек і взяв Владику до своєї парафії. В неділю, 10 вересня відбулося в Кемсек церкві св. Йосафата урочисте повітання Єпископа-Ісповідника і торжественна архиєрейська св. Літургія, що її відслужили Владика Кир Василь і Кир Андрей Роборецький. По стрічі й гостині в Кемсек, Владика Величковський від'їхав до Йоркстону, де загостив на кілька днів в монастирі ОО. Редемптористів. Свій побут в йоркстонській обителі Владика перервав в неділю дня 17 вересня, від'їжджаючи до Айтуні, Саск. Тут Владика відспівав по полудні Молебень в гарній новій церкві Пресв. Серця Христового. В Айтуні вітали Єпископа-Ісповідника ОО. Редемптористи, що є душпастирями цієї парафії й цілої округи. По Молебні Владика Кир Василь мав проповідь до вірних, що вщерть заповнили простору церкву. Опісля був привітальний бенкет в новозбудованій парафіяльній залі.

Дня 22 вересня Єпископ Величковський поїхав до Саскатуну. Тут в неділю 24 вересня Владика Василь відслужив Архиєрейську св. Літургію в катедральнім храмі Св. Юрія. Цієї

неділі випала там 60-літня річниця існування саскатунської парафії і 10-річчя нової парафіяльної аудиторії. З цього приводу Єпископ-Ісповідник урочисто відслонив пропам'ятну таблицю з іменами жертводавців на будову місцевої парафіяльної аудиторії.

Цього дня Преосвященний Величковський відвідав у Саскатуні Сестер Службниць і Сестер Йосифіток в Домі св. Йосифа.

Ввечері відбувся урочистий бенкет в честь Єпископа-Ісповідника в парафіяльній аудиторії в Саскатуні.

Прикінці вересня 1972 р. Владика-Ісповідник приїхав до Торонтонської єпархії і дня 30 вересня вітали його на торонтонському аеродромі священники, представники церковних організацій, а діти Свято-Миколаївської Рідної Школи вручили йому китицю червоних рож.

В Торонті Єпископ Величковський загостив до монастиря оо. Редемптористів при церкві Пресвятої Євхаристії у Східньому Торонті. Тут сердечно привітали Владика Василя свого співбрата по чині оо. Борис Киба, ігумен І Стефан Ширій. Зокрема дуже мило було о. Широю стрінуту свого давнього друга з Галичини.

Наступного дня в неділю, 1 жовтня, Єпископ Величковський відслужив урочисту Архиєрейську св. Літургію в церкві Пресв. Євхаристії. Вірні щертв заповнили цей храм, щоб бути на Службі Божій, бо її відправляв Єпископ-Ісповідник, представник мовчазної Української Церкви й почути його слово.

По богослуженні відбувся привітальний обід в честь достойного Гостя в монастирській їдальні.

Отці мали приємність гостити Дорогого Владика ще 2 жовтня. Цього дня Єпископ Василь від'їхав до Порт Кредіт, біля Торонта, щоб у прекраснім Реколекційнім Домі бути провідником духовних вправ. В цих реколекціях взяли участь всі священники Торонтонської єпархії разом зі своїм Владикою Кир Ізидором Борецьким. Про ці реколекції пише один з учасників: "Слухаючи Достойного Провідника духовних вправ, мається враження, що промовляє людина не з цього світу, бо, як із особи Владика Страдника, так і з його слів, мов на фільмовій стрічці пригадуються враження із почувань пережитих під час духовної обнови 1944 року, а тепер і вірити не хочеться, що промовляє Христовий Слуга, засуджений безбожною владою на смерть, а часті відклики до довір'я до Божого Провидіння й опіки Пресвятої Богородиці вказують, що Всемогучий Бог чудом зберіг при житті і вивів з неволі Українського Владика, що є свідком живучості Української Католицької Церкви.

За ствердженням усіх учасників, сьогоднішні Духовні Вправи проходили у небувалій атмосфері та напевно причинилися до повної обнови й душевної наснаги наших єпархіяльних священників. В суботу, дня 7 жовтня Владика Величковський був і промовляв на бенкеті, що його улаштувала організація УНО (Українське Національне Об'єднання) з приводу 40-ліття свого існування. Наступного дня, в неділю 7 жовтня Владика Величковський разом з Кир Ізидором Борецьким, Єпископом Торонта, відслужив архиєрейську Літургію в церкві св. Миколая. Після св. Євангелії Преосвященний Кир Ізидор, вітаючи гостя, зложив подяку заприбуття до Торонта, потім промовляв Владика Величковський. На основі недільної Євангелії, Єпископ-Ісповідник заохочував вірних плекати чесноти любові і милосердя серед себе і супроти поневолених братів в Україні. Опісля в церковній залі було гостинне прийняття, де були численні промови і концертна програма. Преосвященний Кир Ізидор ще раз згадував про геройські чесноти нашого Ісповідника, що переносив страшні переслідування зі сторони большевиків. Накінець промовляв Владика Величковський, дякуючи всім, і заохочуючи до щирих та постійних молитов за долю нашої страждальної Церкви.

Дня 15. жовтня, 1972 р. Владика Величковський відслужив Архиєрейську св. Літургію в Анкастері, Онт., після почесний Гість був на градації в Дівочій Академії, що її провадять Сестри Службниці ПНДМ.

В днях від 15. жовтня, 1972 р. Єпископ-Ісповідник був провідником на духовних вправах для ОО. Студитів у Вудсток, Онт. Дня 21 жовтня Владика Величковський був на бенкеті в "Українському Домі" в Торонті.

З Торонта від'їхав Єпископ Величковський до Вінніпегу, де в неділю, дня 22. жовтня, 1972 р. в асисті численних вінніпегських священників і великого здвигу народу поблагословив наріжний камінь нової перебудови "Інституту Просвіти". З приводу цієї урочистості Кир

Василь виголосив знамениту промову, в якій зазначив, що большевики знищили "Просвіту" на рідних землях, тому заохотив присутніх закликом: "Зберігайте Просвіту в Канаді!" Потім був бенкет в честь Владики-Ісповідника в просторій залі Інституту. Тут були привітальні промови представників духовенства, провінційальної влади, голови Просвіти і українських організацій. Вкінці промовляв Єпископ Величковський. Його промова зробила велике враження на присутніх і витиснула сльози в їх очах. Потім слідувала гарна концертна частина. Заключне слово виголосив Митрополит Максим про потребу просвітянської акції у фермерських українських околицях.

В неділю дня 29 жовтня Владика Величковський відслужив Архиєрейську св. Літургію в асисті чотирьох священників і диякона в церкві Святого Духа в Гемілтоні, Онт. І виголосив проповідь. Гемілтон святкував тоді 80-ліття Верховного Архиепископа Йосифа Сліпого.

З приводу конгресу Українців-Католиків Торонтонської єпархії, відбувся в суботу дня 4 листопада в Кінг Едвард готелі в Торонті величавий бенкет, на якому був наш Владика-Ісповідник. Він також був промовцем. Цей бенкет улаштовано в честь 80-ліття їх Блаженства Верховного Архиепископа Кир Йосифа. В неділю, дня 5 листопада, а закінченні цього конгресу, Єпископ Величковський і Кир Ізидор відправили Архиєрейську Службу Божу при асисті численного духовенства. Просторий храм св. Покрови Богородиці був по береги заповнений. Під кінець Служби Божої промовляв Владика Величковський, заохочуючи вірних вставлятися перед престолом Всевишнього за своїх братів в Україні. Опісля відправлено соборну панахиду за полеглих Українських Героїв. Цю панахиду відправили оба Владики в сослуженні численних священників.

Дня 19 листопада, 1972 р. Владика Величковський брав живу участь в "Дні Помісности Української Католицької Церкви". Цей день улаштовано в Вінніпезі, Ман. в церкві св. Покрови Богородиці, при вул. Бойд. В цій церкві відслужили архиєрейський Молебень до Божої Матері Митрополит Максим Германюк і Єпископ Василь Величковський в наміренні Української Католицької Помісної Церкви, в асисті численних священників. Прекрасну, до сліз зворушливу проповідь про Пресвяту Богородицю, Опікунку і Покровительку України виголосив Єпископ-страдалець Кир Василь Величковський. Він згадав також, що Українська Церква була від самих початків Помісною Церквою, самоуправною Церквою, цій Церкві, яка тільки натерпілася, належить тепер помісність і патріархат. По Молебні відбулася в церковній аудиторії ділова й концертна програма, посвячена справам помісности і патріархату. Довгу і дуже змістовну промову про помісність і патріархат Української Католицької Церкви і про її ворогів, виголосив Митрополит Максим. Свою палку промову закінчив закликом: "Не уступити з поля боротьби, аж доки не досягнемо для нашої Церкви Помісність і Патріархат".

В місяці лютому 1973 р. Владика Кир Василь тяжко занедужав, так, що не міг поїхати на євхаристійний Конгрес в Австралії, як це перше планував. Тому опинився на довгий час у лічниці в Вінніпезі. Його недуга — це наслідок большевицьких знущань, тортур і заслань. Якийсь час був також в лікарні св. Йосифа в Вінніпезі. Завдяки дбайливій опіці д-ра Зенона Матвійчука, який одружений з кузинкою Владики Василя Марією, з дому Теодорович, стан здоров'я трохи покращав так, що міг 8 червня виїхати до ЗСА.

Дня 16 червня Владика загостив до Ютики, Н.Й., де його врочисто привітав парох о. Б. Смик з численними священниками й вірними. Трьох Отців відслужили Соборний Молебень до Ісуса Христа. Потім було прийняття в аудиторії парафії, де були численні привіти. При кінці Владика-Ісповідник, серед загальної тишини промовляв. У своїм слові він сказав: "Я вам приношу привіт з України, від українського народу, від рідної Церкви, від української молоді, що молиться тайно, щоб ворог не бачив і не чув. Св. Віра нас держить, наш народ живе з Богом і Бог кріпить наш віруючий народ. Боже слово переходить з уст до уст, нас тримає любов, що проявляється у взаємній допомозі, як перші християни це робили. Наші люди діляться клепками хліба, що їх не забрав ще окупант. Український народ у прадідній вірі нескорений, його не зломив голод, торттури, тюрми, заслання на Сибір. Покровителька України, Мати Божа нас боронить, Вона заносить молитви перед престіл Всевишнього за український народ. Дорогі! Помагайте один одному, моліться за наших дітей, за переслідувану українську Церкву, за український народ, щоб вічно прославляв Бога в нескореній Україні! Нехай Мати Божа Покрова буде нашою поміччю в усіх потребах нашого життя, тепер і у вічності. Амінь!".

З Ютики поїхав Владика Величковський до Трой, Н.Й. на золотий ювілей священства свого вуйка о. Павла Теодоровича. Тут відправлено благодарственный Молебень. Після богослужби в церкві, відбувся ювілейний бенкет в ресторані "Маріо", де промовляв також Єпископ-Ісповідник. Він у своїм слові висказав радість, що може вільно молитися разом з українськими людьми на волі, де ніхто не засилає до таборів і тюрем за молитви в українській церкві і за українську мову.

Ті відвідини в Ютиці і в Трой та промови там виголошені, були останніми промовами, що їх Ісповідник-страдник виголосив у своїм житті.

Свою останню промову, що її виголосив в Трой, Н.Й. дня 17-го червня 1973 р., Владика Величковський закінчив словами: "Слава Ісусу Христу". Ці слова були змістом цілого його страдницького життя.

Остання Недуга. Смерть і Похорон

По своїм повороті до Вінніпегу Владика дуже тяжко занедужав і мусів покластися в шпиталі "Мізерікордія". Кир Василя Всличковського цілковито знищила тюрма в Донбасі. В суботу, дня 30 червня, в годині 3:50 вранці, перестало битися хворе серце Владики Кир Василя Всеволода Всличковського, Єпископа Луцького, героя, мученика-ісповідника св. Віри, представника Української підпільної Церкви. Вмираючи він часто повторяв: "Большевики знищили моє тіло, але не знищили мого духа". Перед смертю Митрополит Кир Максим уділив йому останні св. Тайни.

Рік 1973 був десятиріччям його єпископської хиротонії. Цього 1973 р. сповнилося йому 70 літ його життя (уродж. 1 червня 1903 р.). Дня 15 червня 1972 р. Митрополит Максим Германюк спровадив нашого Ісповідника до Вінніпегу. Тут Владика Величковський знайшов дуже гостинне прийняття у свого співбрата по чині й друга Преосвященного Кир Максима. У Вінніпезі Владика Василь почувався добре ще й тому, що тут мав він свою близьку кухню Марію, дочку о. Павла Теодоровича, брата мами Єпископа Величковського. Марія є дружиною д-ра Зенона Матвійчука, лікаря, що дуже дбайливо займався Владикою Василем. На жаль, побут Єпископа Величковського на волі був дуже короткий. Тюремні жорстокі переживання спричинили передчасну його смерть, і закінчили його трудяще й страдницьке життя. Майже півтора року Владика втішався волею, але сонце волі на землі скоро перемінилося на небесне сяєво вічного світла.

На запрошення Митрополита Кир Максима прибуло на похоронні богослуження багато владик, священників, Сестер, представників організацій, молоді і тисячі вірних, що ревними сльозами оплакували смерть великого Ісповідника Української Католицької Церкви і великого Сина України. У вівторок, 3 липня ввечері у церкві ОО. Редemptористів св. Йосифа, відслужив Митрополит у співслуженні численних священників Парастас за упокій душі Єпископа Величковського. Отець Протоігумен ЧНІ. виголосив зворушливу проповідь у двох мовах. Це вже Другий Редemptорист Єпископ є Ісповідником св. віри. Першим був Преосвященний Миколай Чарнецький.

В середу, 4 липня, ввечері була панахида за упокій Кир Василя в катедральнім храмі св. Володимира і Ольги. Церква була виповнена по береги, цебто коло півтора тисячі місць. Панахиду служили: Митрополит Кир Максим, Єпископ Кир Ніль з Едмонтону, Єпископ Кир Ізидор з Торонта, Єпископ Кир Андрей з Саскатуну, Єпископ Кир Ярослав Габро з Чікаго і Єпископ Кир Іван Прашко з далекої Австралії, що спеціально приїхав на похорон Єпископа-Ісповідника. Співав хор церкви св. Покрови. Ветеранські організації і Пласт були зі своїми прапорами. Глибокого змісту проповідь виголосив Преосвященний Ніль Саварин, подаючи тринистий шлях життя Владики-Ісповідника.

Головним днем похоронних богослужень був четвер вранці. Мимо того, що це був робочий день, катедра св. Володимира і Ольги була переповнена. Панував святочний, а водночас жалібний настрій. В перших лавках сиділа горем пририта родина покійного: о. Павло і Віра Теодоровичі, з Трой, Н.Й., ЗСА., д-р Зенон і Марія Матвійчуки зі синами, д-р Нестор і Ольга Давидовичі з Мініаполісу, ЗСА. Коло 10 години ранку почалася соборна Архиєрейська Служба Божа. Співслужителями були: Митрополит Кир Максим, усі канадські єпископи, зі ЗСА

Стемфордський Єпископ Кир Йосиф Шмонджж, Єпископ-помічник з Філядельфії Кир Василь Лостин, і повище згаданий Єпископ з Австралії Іван Прашко; священниками співслужителями були ОО. Протоігумени ОО. Василян і ОО. Редемптористів, чотири Отці Мітрати, два отці з Канади і три отці зі ЗСА: В. Волошин, д-р С. Кнап і М. Бутринський. Крім цього були два диякони. Церемонісром був о. Дм. Библів ЧНІ. На троні сиділи: римо-католицький Архiepіскоп зі Ст. Боніфас М. Боду, від української православної Церкви Владика Борис Яковкевич, в імені вінніпегського Кардинала Монсінйор Мекензі. На похороні були присутні ще численні священники з Канади, зі ЗСА були ще о. Михайло Колтуцький з Лос Анджелес і о. Павло Малюга ЧНІ з Ньюарку, Н.Дж.

Прекрасно співав хор з парафії св. Покрови під керуванням Юрія Гнатюка. Після Євангелія зворушливу проповідь виголосив Митрополит Максим Германюк, великий приятель і опікун Владики Величковського. Темою його проповіді було: "Чим для нас, для нашої Церкви і українського народу є Ісповідник віри, Єпископ Величковський? Це священник, святець, місіонер, патріот, сибіряк, Єпископ підпільної Української Католицької Церкви, принциповий борець за Христа і Народ, скромний монах-редемпторист, великий почитатель Божої Матері Неустанної Помочі. В час найбільшого гонення й переслідування українців католиків на Рідних Землях — він прийняв єпископські свячення, свідомий того, що за це буде караний, і суджений більшовиками".

При кінці св. Літургії дуже гарне похоронне слово в англійській мові виголосив Єпископ Чікага Преосвященний Кир Ярослав Габро. При останньому цілуванні всі зі сльозами прощалися з улюбленим й дорогим Владикою. Довга колона автомобілів супроводжала тіло Владики Величковського на український цвинтар Всіх Святих. Тут біля Могили Героїв за волю України спочило тіло дійсного Борця і Героя — так, що ця могила відтепер не є символічною, але дійсною. Похилились над домовиною низько прапори. Владики відслужили останню панахиду, Митрополит запечатав гріб, а на домовину впали грудки вільної, хоча не рідної, канадської землі, з надією, що прийде час, що Тлінні Останки вірного Сина Української Католицької Церкви і України будуть перенесені на землю вільної самостійної України.

Спільний поминальний обід для Владик, духовенства, родини, представників уряду, міста, організацій відбувся в церковній залі св. Йосифа, цебто в Отців Редемптористів.

Після обіду слово подяки від імені ОО. Редемптористів виголосив о. Протоігумен д-р Михайло Гринчишин ЧНІ. Зокрема дякував Митрополитові Максимові Германюкові, родині, всім Владикам, представникам уряду, міста і організацій, похоронному бюро, паням, за приготування обіду, всім священникам, хорові та всім численним учасникам похоронних відправ. В імені численної ближчої і дальшої родини дякував вуйко бл. п. Єпископа о.Павло Теодорович.

Кінцеве слово виголосив Митрополит Максим, в якому спеціальну подяку висловив Єпископові Кир Іванові Прашкові за прибуття на похорон з далекої Австралії, підкреслюючи тим солідарність Владик помісної Церкви. У своєму слові Митрополит дякував усім, що гідно і достойно віддали останню прислугу великому Синові України, Ісповідникові Віри Владиці Василеві Величковському.

В часі обіду Митрополит відчитав телеграми та листи, які одержав від церковних і світських достойників з висловами співчуття з приводу смерті Владики Величковського.

З приводу цього похорону тижневик "Поступ" (дня 22 липня 1973 р. стр. 3) помістив редакційну статтю під заголовком: "Ісповідник Віри Владика Величковський вдійшов у вічність". В цій статті є гарні й глибокого змісту рефлексії, їх тут поміщуємо з деякими скороченнями:

"Похорон у Вінніпегу Ісповідника віри Владики Василя Всеволода Величковського, ЧНІ. перемінився у велику релігійно-національну маніфестацію. Це перший Владика - Ісповідник, що дочекався так величавого похорону, бо другі українські Владики - Ісповідники загинули в тюрмах, казематах, чи на далекому засланні і не мали християнських католицьких торжественних похоронів. Отже похороном Владики Величковського сплачено довг другим Ісповідникам. Символічно влаштовано маніфестаційний торжественний похорон всім замученим українським Владикам - Ісповідникам: Микиті Будці, Йосафатові Коциловському, Григорієві Хомишинові, Іванові Лятишевському, Григорієві Лакоті, Миколаєві Чарнецькому,

Павлові Гойдичові, Теодорові Ромжі та Візитаторові Петрові Вергунові. Всі вони були духом зі своїм собратом Василем Величковським...

Владики вільного світу, вільної в діаспорі Української Католицької Помісної Церкви, хоронили представника Страдальної, але нескореної України, представника Підпільної в катакомбах Церкви. Один народ, одна Церква — але неоднакова їх доля. Два світи, світ большевицької тиранії і світ волі. Світ покритий тюрмами, концетраками і світ свободи. Світ диявола і світ Бога. Між цими двома світами не повинно бути жодного діалогу, ані співпраці, так, як не може бути нічого спільного між Богом, а дияволом.

Безкомпромісовими були всі наші Владики - Ісповідники, безкомпромісовим був Владика Величковський. На жодну співпрацю, чи діалог з комуністами вони не йшли. Радше вибрали вони смерть, як співпрацю з безбожним большевизмом.

Кров дарма не летіється. Як колись кров мучеників християн спричинила чудо, що з малих християнських громад виросла могутня Церква Христова з мільйонами вірних. Так і на крові наших героїв, борців, Владик - Ісповідників, священників, монахів, монахинь і вірних, синів та доньок України, виросте вільна Україна зі своєю вільною Церквою завершеною Патріархатом".

На вість про смерть Владики Величковського відправив в Римі в Соборі св. Софії урочисту Літургію Блаженніший Верховний Архієпископ Йосиф у співслуженні Владики Володимира Маланчука ЧНІ. і чотирьох отців. Проповідь українською і французькою мовою виголосив Владика Маланчук, співбрат у чині ОО. Редемптористів. По Літургії відправлено Панахиду. Гарно співав хор питомців українського католицького університету й присутні.

В богослуженні взяли участь чотири кардинали, Митрополит Амвросій Сенишин ЧСВВ., представники генерального дому ОО. Редемптористів, ОО. Василіян, ОО. Салезіян, СС. Василіянок, представники хорватської і литовської колегії й інші отці, сестри й миряни.

Під кінець панахиди Блаженніший Верх. Архієпископ Кир Йосиф сказав коротке слово в українській мові зазначаючи, що цілопальна жертва Владики-Ісповідника буде мати перед Богом велику вагу для виблагання кращої долі для нашої Церкви й народу.

Вдивляючись на життєвий шлях бл. п. Єпископа Величковського треба сказати, що це була праведна душа. Вже з молодих літ бажав посвятитися на Божу службу. З любови до Бога він зовсім віддається апостольській праці. Переслідування безбожного комунізму він стрічає як нескорений ісповідник, даліше продовжуючи свою і то посилену апостольську працю. В тюрмах, концетраках він не перестає бути апостолом з нараженням на нові репресії й кари. Довголітнє каторжне життя його не зламало, але ще більше ушляхетнило його праведну душу. Коли приїхав на волю до Канади і ЗСА, ревно відвідує осередки українського поселення, проповідує, всім служить, хочай зі зруйнованим здоров'ям. Завжди скромний, без жодних вимог для себе, глибоко покірний, побожний, про себе забував, жив тільки для Бога й других. Зокрема він

визначався сердечним, і ніжним ставленням до Божої Матері, вервичка була стало в його руках. Завжди одвертий, простолінійний, коли бачив деякі недоліки, він сміло виступав проти того, уживаючи часом і сильних слів. Але й Христос в св. Євангелії уживав не раз і сильних напімнень. Владика Величковський був завжди бадьорого духа, повний надії й довір'я до Божого Провидіння.

Тож не дивно, що люди, коли його бачили й чули його проповідь, казали: "Ми бачили Ісповідника". На його похорон тисячі прийшли, щоб віддати останню прислугу великому страдникові за св. віру.

Заключне Слово

Останній рік свого життя перебув Владика Василь Величковський, — проти всякої надії, — у вільному світі, большевицький каторжник, представник підпільної, нескореної Церкви, помер в Канаді. Його тлінні останки спочили в свободній землі на цвинтарі в Вінніпезі. Це зарядило так Боже Провидіння у своїх премудрих планах. Чому?

Судячи по всіх обставинах треба заключити, що Бог хотів через це наблизити страдницьку підпільну Українську Католицьку Церкву до цієї ж Церкви у вільному світі в

розсіянні. Всі члени цієї Церкви у вільному світі повинні це собі усвідомити і дією правдою глибоко перейнятися: Українська Католицька Церква у вільному світі творить з підпільною Церквою, що тепер терпить переслідування, одне таїнственне Христове Тіло. Як у людському тілі всі члени відчувають терпіння других членів і здорові, сильні члени стараються терплячим допомогти, так і в тому таїнственному Тілі, св. Церкві, всі члени цієї Церкви повинні відчувати терпіння других членів цієї Церкви й спішити їм з поміччю.

Злука всіх членів Української Католицької Церкви тут на волі зі собою і їх лучність зі страдницькою, підпільною Церквою в Україні є конечним знаком живучості і здоров'я членів цієї Церкви. Та лучність не повинна обмежитися на якимсь сентиментальним, марним співчуттві, але повинна виявлятися ділом. Члени страдницької Церкви в Україні переносять переслідування, складають великі жертви, щоб бути вірними цій Церкві, заховати її при житті, а навіть ще більше її розвивати. Подібно Українська Католицька Церква у вільному світі і всі її члени повинні невисипуче старатися бути живими, активними членами цієї Церкви і глибоко перейнятимися цією правдою, що це Божа воля, щоб вони оставали вірними цій Церкві та наполегливо старалися про її розвиток; завжди пам'ятали на її дуже важливе значення у вселенській Церкві, як це сказав папа Лев XIII у своїй енцикліці "Східні Церкви гідність" (з 20 листопада 1894 р.) "Вона (Східня Церква) є свідоцтвом Божої єдності і апостольства католицької віри". Зокрема про українську католицьку Церкву папа Урбан VIII сказав "що через неї він сподівається повернути Схід до єдності". Тому всі члени Української Католицької Церкви повинні перейнятися вселенським духом папи Венедикта XI, "що тільки тим жив і тільки того хотів, щоб східні католики не тільки по формі, але і по духові зберегли свій обряд і свої традиції".

Бути членом Української Католицької Церкви це велика честь від Бога, бо ця Церква має стільки мучеників і ісповідників за св. віру, і це є великою спонудою для членів цієї Церкви, щоб доказати своїм правдиво християнським життям і любов'ю до свого обряду, що вони є гідними членами цієї Церкви.

Українська Католицька Церква в Україні переживає тепер страшне переслідування. Про це переслідування говорив Єпископ Величковський у своєму першому слові, що його виголосив на волі в катедрі св. Володимира і Ольги в Вінніпезі 2-го липня 1972 р. Опираючись на недільному євангелію про вигнання бісів, він сказав між іншими ці слова: "І тепер є в тому віці, в якому живемо, і тепер є злі духи, які прилюдно панують і напастують людей, і не дають їм вільного життя, і виступають проти Бога, проти Ісуса Христа і проти святої Церкви Христової-Католицької. Виступають і замикають церкви, щоб люди, наші брати українці-католики, не ввійшли там кроком... Ось так злі духи там тріумфують, панують і немов би кінця їхньому пануванню не мало бути. Але ні! Сьогоднішнє Євангеліє ясно нас утверджує у вірі, що диявол вічно не буде панувати на тому світі і не буде безкарно напастувати вірний нарід Христовий. Він буде панувати лиш до того часу, до того року, до того місяця, до тієї хвилини, до якої Бог дозволить, а після цього ні хвилини довше! Тож ми маємо надію на Боже милосердя. Бо ми молимося і молитви наші, й терпіння наші, й страждання наші, що їх дав нам Господь ласку пережити, — вони на те, щоб наш народ освободився від панування біса найстрашнішого, диявола найгіршого, що опановує цілу землю, і нашу землю опанував, і нарід наш гнобити хоче. Маймо надію, що це напевно скоро буде, що це напевно скоро станеться".

Іван Лев граф Шептицький у своїх споминах про свого дядька, Митрополита Андрея Шептицького, пише: "У боротьбі за вірність Східньої Церкви Апостольському Престолові Москва тепер зірвала маску зі свого обличчя, винищуючи ту Церкву, яка служила помостом для з'єднання східних Церков зі західними. Виявила себе Москва тепер гіршою за варварів. Цілі століття ця боротьба ставала неперебірливою. І тому то одного разу мій Дядько Митрополит сказав мені таке: "Щоб у тій боротьбі перемогти, треба конче одягнути уніформу однієї з воюючих сторін, бо в боротьбі на таку велику скалю, як вона ведеться, не можна брати участі тільки половиною своїх сил, а треба себе віддати їй повністю! Бо половина нашої сили не матиме тут жодного значення"

В який спосіб усі члени Української Католицької Церкви можуть і повинні брати участь у тій боротьбі? В обороні цієї Церкви? Христос подає певний спосіб. Одного дня апостоли не могли прогнати диявола і звернулися до Христа. Христос відповів: "Цей рід не можна вигнати,

як тільки молитвою і постом" (Мр. 9, 29). Молитва й піст, значить покута, — ось певні середники, щоб прогнати диявола, що переслідує українську Церкву на землях України, і Христову Церкву на цілому світі.

Тому, щоб знищити цього злого духа треба розпочати великий хрестоносний молитовний похід. Всі, що живуть у вільному світі і вірять в Христа та бажають перемоги Христа над дияволом, повинні щоденно сердечно молитися за переслідувану Церкву, за перемогу хреста над серпом і молотом, над безбожним комунізмом, у цій інтенції часто жертвувати Служби Божі, св. Причастя. Коли татари й турки нападали на українські землі, і християнські церкви перемінювали на магометанські мечети, український народ заносив свої щирі благання до Бога про поміч, і хрест переміг півмісяць. Цю перемогу український народ зазначив так, що будуючи церкви поміщував на церковних банях і вежах хрест, а під хрестом півмісяць. І нам треба наполегливо молитися про перемогу Христа над дияволом.

Щоб наші молитви мали певніший успіх перед престолом Всевишнього, засилаймо їх через заступництво Пречистої Діви Марії. Вона "Заступниця християн непостидна, молитвенниця до Творця незамінна". Ідм за прикладом Єпископа Величковського. Він у своєму житті завжди був у молитовній злуці з Божою Матір'ю. Марія огортала його своєю материнською опікою і захоронювала його в найтрудніших хвилинах його життя.

На могуче заступництво Божої Матері український народ завжди пам'ятав протягом цілої своєї історії. З повним довір'ям до Неї звертався у важких хвилях, що їх переживав і діставав її поміч. Часи, що тепер настали для української Церкви і народу потребують могутньої помочі Божої Матері. Вона все може випросити у свого Сина, бо Вона Його Мати і її материнське Серце повне доброти й милосердя.

Папа Венедикт XV в часі, коли ціла Європа була в вогні першої світової війни, писав: "Тому, що всі ласки, які Автор всякого добра уділяє бідним дітям Адама, згідно з невимовними плинами Божого Провидіння, приходять до нас через руки Блаженної Діви; це є нашим бажанням, щоб у цій страшній годині більше, чим коли, горем прибиті діти Марії звертали свої сердечні й повні довір'я благання до Божої Матері".

Українська Церква й народ переживають тепер часи подекуди страшніші, чим людство в часі першої світової війни. Темні сили завзялися знищити цю Церкву й народ. Це боротьба за саме існування. Нажаль світ мовчить, а хитрі диявольські слуги стараються пустими обітницями замилити очі тих, що мають владу у вільному світі і могли б стати в обороні переслідуваних. Однак Марія, що стерла голову пекельного змія, прийде з поміччю тим, що до Неї з довір'ям прибігають. Покірنا, витривала і всенародня молитва принесе перемогу правди і свободу для української Церкви й народу. Доля народів в Божих руках. Божі млини мелять поволі, але певно. Тому: "В гору піднесім серця!"

Нехай великий молитовний похід, через заступництво Пречистої Діви Марії за українську Церкву й народ огорне всі українські єпархії у вільному світі і нехай у цих всенародних благаннях візьмуть участь всі члени цієї Церкви й народу!

З молитвою треба лучити покуту. Коли в 1933 р. на Україні мільйони народу гинули з причини штучно, навмисне викликаного голоду, всі українці в Галичині добровільно наклали на себе строгий одноденний піст, 31-го жовтня, або 1-го листопада 1933 р., щоб випросити Боже милосердя для терплячих. І нам, що живемо у вільному світі, у великих достатках, треба робити добровільні покути й жертвувати їх за переслідувану Церкву під комуністичною владою. Можна приміром один день у тиждень, — крім п'ятниці, — стриматися від м'ясних страв, або наложити на себе якусь іншу покуту відповідну до наших обставин. До зовнішньої покути треба додавати внутрішню покуту. Папа Іван XXIII сказав, що покута це конечна прикмета християнського життя. Молитва й покута тим більше потрібні, щоб переблагати Бога за гріхи народу. Скільки тих Божих образ було від початку першої світової війни до сьогодні!

Божий Слуга Митрополит Андрей Шептицький у своїй промові на створення Львівського Архиепархіального Собору 19-го квітня 1940 р. сказав ті пам'ятні слова: "Якщо гріхи людей стягають на весь народ Божу кару і довги тих гріхів можуть ставати таким тяжким тягарем, що конечними тоді стаються страждання невинних та гіркі сльози і жорстокі діла покаєння винних, то здається, що терпіння, які стягнула на весь наш народ ця війна, є бодай вчасні карою за гріхи, яких міра переважила". Митрополит завзивав до покути.

Застановляючися над словами Божого Слуги Митрополита Андрея, Мілена Рудницька в своєму творі: "Невидимі Стигмати" додає: "Велика шкода, що українське громадянство поза кордонами батьківщини не пам'ятає вище наведених слів Митрополита Андрея та не пригадує його закликів до всенаціонального покаяння. Свідомість своєї гріховності і розкаяне серце більше личили б вигнанцям народу, що переживає таке важке лихоліття, ніж пихате самозадоволення".

Щоб здобутися на таке життя, життя молитви й покути, треба гарячої Божої любові. Христос дасть таку любов усім, що будуть це покірно й витривало просити. Він сказав: "Вогонь прийшов я кинути на землю — і як я прагну, щоб він вже розгорівся!" (Лука 12, 49). Нехай цей вогонь Божої любові запалить серця всіх людей, вогонь любові Христа і його св. Церкви, що є Його таїнственным Тілом, зокрема любові Української Католицької Церкви. За цю Церкву перетерпіли протягом історії мученичу смерть сотки, тисячі вірних членів цієї Церкви і сьогодні терплять під комуністичною владою.

Наш Владика-Ісповідник Василь Величковський вказує шлях, яким повинні йти всі, що бажають рятунку для нашої Церкви й народу, а також для цілого світу, що переживає тепер такі критичні часи. Молитва й покута, ці два середники, щоб знайшли скоріше вислухання у Бога, лучім з ними правдиво християнське життя й духа жертви. Сказав великий німецький філософ Фрідріх Павльзен: "Світ живе добровільною жертвою праведних душ".

Едит Штайн, перед тим, заки згинула в гітлерівській газовій камері (1942 р.) писала: "Це не є людське діло, що нам може допомогти, але тільки терпіння Христа, я хочу брати в ньому участь".

Нехай світлий приклад Ісповідника віри, нескореного страдника Василя Величковського потягне героїчні душі до такої участі в Христових страстях, а тоді напевно і скоро по Голгофі нашої Церкви прийде день Воскресення.

НА СЛАВУ БОГА І ЗАВЖДИ ДІВИ МАРІЇ!
Єпископ Василь Всеволод Величковський Ч.НД.

Мої Життєві Спомини
АВТОБІОГРАФІЯ

ВСТУП

Для Божої слави і з Божої волі, бо на поручення мого духовного Отця пишу ці спомини.

Бідні вони будуть, якщо Господь дозволить їх написати, бо крім нужди моєї людської зіпсутої природи, не має нічого доброго мого, і тому мушу пам'ятати, "гріх мой передомною єсть вину" (Пс. 50). І ще бідні, бо пам'ять вже не дописує, але цим я не зражуюся, бо "все могу в укріплюючій мене Христі"..., як сказав ап. Павло ... Вже давно я повинен був взятися до цього завдання, але рука не могла взятися за перо, ніби дрожала, не мала смілости, відваги, може тому, що несміло записані дати-числа, без букв і змісту пропали не раз в часі обшуків. Мушу писати коротко, бо і пам'ятаю мало і часу мало маю. За 14 днів маю їхати на батьківщину. Пишу в мешканні моєї сестри Віри Ніколіч в Загребі (Югославія).

МОЇ БАТЬКИ

Мій батько о. Володимир Величковський, син о. Юліана Величковського й Олени Лотоцької. Рід мій по батькові священничий вже понад триста років. Про наш рід батько мало оповідав. Пам'ятаю, будучи хлопцем, що я один раз чув про минувшину нашого роду з уст батька.

Після його оповідань, наш рід походив зі східної України, з Величків. Предок наш був козацьким отаманом. Знаний з історії, здається Крип'якевича "Величківський Курінь". Коли російська цариця Катерина знищила Запорізьку Січ, тоді виселила останки козаків на ріку Кубань, де до сьогодні є дві станиці (так називалися великі козацькі оселі): Старо-Величківська і Ново-Величківська. Ті станиці, як я чув від деяких кубанців будучи в неволі в Воркуті, були дуже винищені і населені росіянами. Після передання, один брат козацького отамана не міг чи не хотів жити під російським пануванням і перейшов в західно-українську Галицьку землю. Він мав бути знатним і багатим чоловіком, до нього належали Горохолинські добра, він мав шляхоцький герб і титули, але він чи його потомок ізза своєї доброти і легковірності та інтриг і хитрості польських панів-сусідів все втрапив, а син його став священником і звідтам, з Горохолини коло Станиславова (тепер переіменовано Івано-Франківське), виводиться наш священничий рід. Підчас великої Місії, що ми давали в Горохолині (то дуже велике село, що мало тоді три церкви: горішня, середня і долішня, і двох священників) в 1930-их роках, коли приготівляючи дітей до сповіді я спитав маленьку дуже уважну дитину, як називається, вона відповіла: Величковська. Тоді я пізнав, що наш рід продовжується серед селян того села. З духовної літератури на східній Україні знаємо про священників Величковських. Між іншими про священника-монаха старця (значить духовного учителя) о. Паїсія Величковського, що жив довгі літа в монастирі на Атосі і вмер в Молдавії. Він лишив багату духовну спадщину, духовні поучення. Знані є ще інші духовні робітники пера Величковських. Одного з них споминає "Українська радянська енциклопедія", а саме: Величковський Іван, п. 1726. Мій дід о. Юліан Величковський був товаришем о. Маркіяна Шашкевича, поета і просвітителя Західної Галицької України у Львівській Духовній Семінарії. В статті проф. д-ра Василя Лева "Особовість Маркіяна Шашкевича" — в "Богословії", Рим 1963 р. читаємо: "...Після першого виступу з промовою (українською мовою) в мурах Семінарії, виступив він удруге з проповіддю, та не сам, а ще з двома богословами у львівських церквах: Шашкевич в церкві св. Юра, М. Устиянович в церкві св. Параскеви, а Юліан Величковський у церкві Волоській; всі три в той

сам день Покрова Пресв. Богородиці 14. жовтня, 1836 р. Мій дід був парохом в селі Дитятин, Рогатинського повіту і вмер в молодому віці, маючи коло 40 років. В тому селі я проповідав місію. Після місійного звичаю я відвідав померших парохії на цвинтарі. О. парох Левицький сказав мені, що близько парохіяльного дому є ще старий цвинтар. Я пішов, могилки позападались, порослі травою, хрести дерев'яні давно зогнили, лиш на одній могилі на середині цвинтаря видніє кам'яний хрест, а на ньому напис, хто тут спочиває, а ще нижче слова: "На хресті моя любов, під хрестом моя надія — Ісус і Марія". Скоро після смерті діда вмерла і бабка, і мій батько — малий хлопчина лишився сиротою, на вихованні дальшої рідні. Гімназію скінчив у Львові і записався на юридичний факультет. Одного року, на початку вакацій, молодий правник прочитав в газеті оголошення, що шукають учителя-інструктора для дітей в родині священника. Він потребував грошей, щоб одягнутись, удержатись, і тому зараз поїхав після вказаної в газеті адреси. Поїхав і вже не вернувся на правничі студії. Не вернувся, бо священником, дітей якого він учив в часі вакацій був знаний між духовенством ревний і праведний о. Николай Теодорович. Під його впливом, під впливом побожності в тій родині, молодий правник після вакацій вступив до Духовної Семінарії і записався на богословський факультет. На слідуючі вакації мій батько знов поїхав до того дому, що став його рідним домом, бо там знайшов подругу життя, мою добру, святу маму. Порядок в домі того світського священника і пароха був подібний до монастирського. Раннє вставання завжди в тій самій годині (5-тій). Молитва і розважання голови родини, потім Св. Служба Божа і ціла рідня, старі, молоді і діти разом з парохіянами в довгих рядах на колінах до Св. Причастя. Після відчитання Часослова, коли не було інших душпастирських послуг, було снідання, й у всіх свободних хвилях мій дід читав духовні книги, журнали і писав проповіді. Сам мій дід о. Микола Теодорович був великий проповідник. Цілий стос Проповідей-рукописів (до 10 томів), прийняли жовківські ОО. Василіяни до друку, але видрукували тільки перший том. Преосвященний Єпископ Григорій Хомишин в Станиславові видав дідові "Місійні проповіді", бо дід належав в молодості до гуртка місіонарів. Дід мав святу подругу Харитину Охримовичів, що свято виховувала своїх дітей. Дітей було семеро: Ось вони, не по черзі віку, але духовного звання. Два сини Василь-Епіфан і Петро-Павло були священниками-василіянами. Перший був редактором Місіонаря, опісля ігуменом в Чикаго, у ЗСА. Дві дочки були монахинями-василіянками: Іванна-Йосафата була ігуменею в Яворові, в Києві (1917 — по революції) і в Америці, в Філядельфії, де і вмерла. Марія-Моніка, замужна за священником (святим) Амбросієм Полянським. Жила з ним 3-4 роки і зараз після смерті мужа, лишила в родичів літню доню і пішла до монастиря Василіянок в Словіті, де була ігуменею сестра її батька Анна. М. Моніка була потім ігуменею в Словіті, їздила до Америки, де одержала стільки жертв між нашими людьми, що купила великий дім, парк і поле в Підмихайлівцях (по давньому) повіт Рогатин, її діяльність була дуже плідна, мала багато новичок, вислала сестер до Аргентини, і на студії до Господар Академії в Бельгії. Арештована в 1945 (1946?)р. і засуджена вмерла в лагері, як жертва любові Бога і ближнього. Два сини Евстахій і Павло були священниками-парохами (жонатими) і найстарша дочка Анна, з якою оженився мій батько — це моя мама. Крім цього після смерті діда 1918 р., моя бабка зараз після похорону поїхала до монастиря СС. Василіянок, де була примірною монахинею близько 20 літ. І моя мама, після смерті тата в 1940 р., теж зараз на другий день приїхала до Станиславова і за короткий час вступила (за дозволом Митрополита Андрея) до монастиря СС. Василіянок в Підмихайлівцях. Вмерла в Тернополі 1959 р. Дочка М.Моніки Іванна, що виховувалася в діда, вчилася в гімназії Василіянок, теж вступила до монастиря, але Монахинь Редemptористок в Малін в Бельгії, де жила і вмерла в опінії святості. Отже з родини мого діда о. Миколи Теодоровича і мого тата вийшли три монахи священники, чотирьох світських священників і п'ять монахинь. Крім того з парохії діда вийшов ряд монахів і монахинь. Мій батько, як священник працював сотрудником при еп. катедрі в Станиславові і парохом в Шупарці, повіт Борщів, і в Яблонові, пов. Гусятин (тепер Тернопільської Області). Мій батько був ревним, святим священником, і моя мама була побожна і примірна мама і жінка, світила прикладом для дому і парохії. Пам'ятаю, що тато від ранку завжди молився, розважав, сповідав, служив Св. Службу Богу. Ніколи не опустил часослова, ані вервиці. В дорозі завжди мав в руках вервицю, і понад вечір з цілою родиною ішов до церкви на відвідини Ісуса Христа в Пресвятій Евхаристії. У свободному часі батько читав книжки, і вечором, коли всі спали, дуже

часто писав поезії, по більшій часті релігійного змісту і по часті народньо-патріотичного. Свої поезії містив часто в "Місіонарі" в Жовкві, як теж у виданнях СС. Василян (Календарі та ін.) в Філадельфії в Америці. Кожного дня мама з нами дітьми і домашніми була на Службі Божій і приступала до Св. Причастя, як теж і багато людей зі села. Вже в навечеріє до пізна, як теж рано на Утрені в неділі і Свята тато сповідав без віддиху, і на Службі Божій довгі ряди, сотні старших і молоді приступали до Св. Причастя. І не диво, що з парохії тата вийшло біля двох десятків монахів, монахинь, священників. В Божому дусі тато працював і поза церквою, в читальні, в кооперативі для піднесення народу на всіх ділянках життя. Моя мама мала добре, милосердне серце, приймала до хати опущених, сиріт, виховувала їх, і пізніше помагала їм заложити свою сім'ю, чи вступити до монастиря. Пам'ятаю, як раз взяли з вулиці в Шупарці бідну і сліпу дівчинку і держали її аж до смерті.

МОЄ ДИТИНСТВО

Я родився дня 1 червня, 1903 р. в місті Станиславові, при вул. Липовій, недалеко єпископської палати і духовного Семінара. На св. Хрещенні дали мені імена Василь-Всеволод. Моя мама при родах хворіла і не могла мене кормити своїми грудьми, і тому кормила одна жінка, в якій дитина вмерла. Лише кілька літ батько служив в Станиславівській катедрі, бо переїхав на одержану парохію в Шупарці, повіт Борщів (тепер Тернопільської Области). Перших літ свого життя не пам'ятаю. Знаю, що не посилали мене до початкової школи. Може тому, що вона була трохи далеко, а може радше тому, що управитель школи поляк, ворожо виступав перед людьми проти батька. Здається в перших двох роках початкової школи вчив мене в дома учитель Васильців. Очевидно, мама, котра щоденно ціле життя приступала до Св. Причастя і нас дітей привела до Ісуса в найраніших літах. Тому на жаль і мені встидно, що не пам'ятаю того святого, переважного дня Першого Св. Причастя, в якому я вперше прийняв Ісуса, мого Бога, маючи напевно не більше, як шостий рік. Це було напевно в Шупарці, і від того дня я щодня приймав Ісуса. Пам'ятаю, що я в дитинстві був впертий в деяких випадках. Коли раз ми діти їхали з мамою до Пробіжної (біля Гусятина) до діда і я, як дитина був в чімсь непослушний, мама загрозила, що скине мене з візка. Я відповів, прошу скинути. Мама сказала візникові стати, і мене зняла з візка на землю. Я відвернувся і пішов і пішов, так, що мусіли мене доганяти, щоби взяти на візок. В сьомому році життя завезла мене мама до діда, до Пробіжної, і там я ходив до початкової школи два чи три роки. Пам'ятаю з тих часів одну важну подію. Були в церкві, здається в місяці травні реколекції, що проповідав монах Василян. На закінчення, на просьбу мами отець посвятив мене малого Матері Божій перед її престолом. Отже від семи літ я публічно посвячений і належу до Божої Матінки і Вона прийняла цю посвяту і публічно це зазначила, коли привела мене пізніше до монастиря Найсв. Ізбавителя, де Вона найбільша Покровителька. Після скінчення початкової школи в Пробіжній, пам'ятаю одного дня, очевидно за згодою, чи на просьбу моїх родичів, мій дідо відвіз мене і ще двох бідних хлопців, (що взяв на своє удержання) Антона Пля і Йосифа Струтинського до Бучача, до Інституту Св. Йосафата. Там я був в 1913-1914 р. Ігуменом монастиря ОО. Василян, при якому був той Інститут, був о. Микола Лиско. Головні настоятелі й учителі були о. Партика і о. Яцик (пізніший ігумен Бучача, що виступив з ЧСВВ.). В 1914 р. — війна перша світова. В роках 1915-1916 — воєнна лінія на Дністрі. Австрійські війська відперли росіян, що затрималися на Дністрі. В Шупарці і всіх селах повно війська, в нашій хаті штаб російських військ. Ми під обстрілом австрійської артилерії. Для безпеки, ми перенеслися до півниці.

МОЛОДЕЧІ ЛІТА

Пам'ятаю, що коли падали гарматні ядра, я зараз біг в сад, і збирав осколки. Ще пам'ятаю, коли першої неділі воєнних дій в селі, зажадав військовий православний священник ключів від церкви, однак на його жадання і на жадання полковника і генерала батько відмовив і не дав ключів. Тоді генерал в люті закричав на цілий голос до ад'ютанта: "разпоряджаєсь... в Іркутскую Губернію". За короткий час заїхало військове авто, але одночасно подвір'я заповнилось непрохідною масою народу-парохіян, бо солдати зразу всюди сказали, що "вашого

священника вивезуть в Сибір". Тата виводили, але такий крик і плач і стогін повстав, що генерал настрашився і відкликав приказ. Тато тоді правив перший, раніше для своїх парохіян, а православний батюшка для війська пізніше. Зчасом і той генерал й інші старшини російської армії дуже шанували батька і були добрі для нас, навіть помагали в потребі. Пам'ятаю, що коли були гарячіші бої в Шупарці в 1916 р., з поміччю російського війська мама відвезла нас дітей до діда до Пробіжної, де я був до 1917 р. Пам'ятаю, що не було мушин, і я хоч малий хлопець їздив кіннями, возив з поля снопи, бараболю, буряки, тяжко працював. Коли австрійські війська витиснули російські війська і пішли на їх територію, і стали нормальніші часи, тоді таки в тому 1917 р. мама завезла мене до місточка (повітового) Городенки (за Дністром, за Заліщиками) до гімназії. Так Бог хотів, що моя наука ізза воєнних дій чи інших не була нормальною, щоби я міг частіше повторяти: "... благо мні, яко смирил мя еси". І так перші початкові роки я вчився в дома, а дальші кінчив в нормальній школі. Перий клас гімназії в ОО. ЧСВВ. в Бучачі, а слідуєчі класи II, III, IV, ненормально в дома. Учив мене і моїх сестер студент Теології Іван Бала (тепер священник редемпторист в Канаді), Никола Коп'яківський (теж тепер редемпторист в Канаді) та ін. В Городенці в гімназії мене прийняли до V класу, яку я скінчив нормально. В слідуєчому 1918 році я почав VI клас, але його вже не скінчив. В Росії й на Україні вже рік йде революція. Я хоч мешкав в одній господині разом з одним товаришем, однак заходив до бурси, що була в центрі місточка, де жили мої і старші товариші. Там йшли тайні наради, приготування, які скривалися навіть перед молодшими товаришами. Мене виїмкове допустили до тих тайн бо хоч я мав п'ятнадцятий рік, однак зростом я був немалий. Пам'ятаю перший мій воєнний похід десь в половині 1918 р. в Городенці. Був тоді між нами в гімназії здається старший десятник Українських Січових Стрільців Крижанівський з Сирафимець (біля Городенки) родом. Він учив нас воєнної штуки. Під його проводом однієї ночі вибрався гурток, до якого і я належав, до військового мадярського складу, що був за залізничною стадією серед поля, щоби взяти зброю і патрони. Очевидно ми пішли голіруч. Темна нічка нас прикривала. Звідуні вислідили рухи сторожі і ми підповзли по пластунськи під вікна вкопаного в землю складу. Темна ніч і легкий шум вітру нам помогли, і ми з Божою поміччю вернули з великою здобиччю щасливо до дому. Напевно так теж повелось й іншим гурткам.

31 жовтня, 1918 року ми молоді стрільці були в воєнному поготівлі. Прийшов такий наказ, щоби рано 1. листопада, 1918 року заняти владу в Городенці і в повіті, яка як звичайно за Австрії була в польських руках, бо сама Австрія валиться. Наказ виконано докладно. Рано раненько я мав у військовому однострої зі зброєю перейти містечко і злучитись з частиною товаришів в бурсі. Я перейшов щасливо, тільки стрінув жандарма, що вертав зі служби з поспіхом, минув мене в напрямі до своєї станиці. Я зразу про це сказав, і ми рушили з поспіхом на жандармську станицю, де легко всіх роззброїли, потім це саме зробили з мадярським гарнізоном і польською адміністрацією. Не впало ні стріли. Властиво стріли падали, але не було жодної жертви, і в Городенці запанувала народна влада. Буду писати про ті часи, лиш коротко. Перші дні були дуже гарячі і більше, як тиждень я не спав, бо був все в службі. Потім нагло захворів на грипу, і в гарячці навіть не пам'ятав, що пролежав місяць. Потім вислали мене до полку в Коломиї і скоро до Коша УСС в Станиславові. По людськи не знаю чому, а після віри знаю, що так Бог розпорядив, що хоч всіх здорових посилали на фронт під Львів, де поляки наступали, щоби видерти його з українських рук, а мене не вислали. Ні я не старався, ані ніхто за мене не вставлявся перед командою, бо не було ні знайомих, ні рідних... хіба, що мали на увазі мій 15 літній вік. Післали до школи зв'язку-телефоністів. Після скінчення, курсантів післали на фронт, а мене до школи рахункових підстаршин. Скінчив цю школу, товариші пішли до фронтових частин, а мене приділили до канцелярії Коша УСС, де я був одним з рахункових підстаршин (в Станиславові). Правда, коли я подав до дому свій адрес ніби сталої служби в Коші УСС в Станиславові, то мама і тато стали писати, просити, щоби дали мені якусь відпустку до дому. Отаман Дудинський підписав мені відпустку і я на велику втіху рідних в пізній зимовій порі, на сам Святвечір прийшов до дому. Ту теж було чудесна Божа рука, бо йдучи пішки здається з Озерян, полями, я втомлений хотів пристати хоч на хвилину відпочати, та Слава Богу ангел хоронитель не допустив піддатись спокусі, бо був би замерз на сильному морозі в полі. Минула відпустка, минула весна, літо і прийшов сумний відворот Української Галицької Армії зі своєї землі під напором поляків, скріплених поміччю Франції. Осінню 1919

року ми опинились за річкою Збруч, де починались землі Східної України, що були під владою Росії. І знов ізза дивних обставин я відстав від своєї частини, однак скоро злучився з іншою частиною УСС., і в місті Староконстантинові я попав в польську неволю. Так скінчилася моя війна: я нікого не вбив, не ранав і сам залишився живий і не ранений, хоч був серед куль і небезпек. Для мене ясно ... Мамина вервичка, благословення і молитва були завжди зі мною...

ПОЛЬСЬКА НЕВОЛЯ

Здається то був листопад в Староконстантинові. Там були петлюрівські частини, між якими була маленька галицька група. Польська армія прийшла там несподівано ізза порозуміння з петлюрівським штабом. І ось я чую слова польського сержанта: "кабане хцялесь Львова? копай яме!" Але яма ще не була готова, і проходячий польський офіцер змінив засуд сержанта і першим потягом мене відправили в "обуз єньцув" в Золочеві. Тут кожного дня з того лагерьа полонених, гонили нас на тяжкі роботи часом на залізничу товарову стадію, а взагалі до каміння і до Княжого. Я міг написати до дому. Скоро дістав грошеву поміч. Дехто з полонених втікали нічню через колючі дроти, але звичайно погинули. Я з Божою помічню і Марії через гроші, за які погостив сержанта в військовій каптані і сам незаметно другими дверми вийшов на вулицю в білий день і незадержаний будь-ким пішов, і принагідними саньми заїхав до Словіти до монастиря СС. Василянок, де моя тета М. Моніка була ігуменею. Звідтам перевели мене до Унева, де сердечно прийняв мене о. Ігумен Климентій Шептицький і дав приют в своєму студитському монастирі. Тимчасом за мною пошуки і в дома в батьків і всюди. Є небезпека в Уневі. Мене перевозять весною 1920 року до Львова і наш Митрополит Андрей поручає мене приймати до будинку біля Юра при вул. Петра Скарги до так званої "Дяківської бурси", де був тоді Інтернат малих хлопців і ще чотирьох таких, як я, тільки старших, і де ректором був о. Іван Бучко. І тут я не довго місяця, бо виявилась небезпека і свої люди порадили мені поїхати до одного священника на чеській границі, що потребував учителя для своїх дітей, і звідтам втікнути на Чехи. Я так зробив. Приїхав на місце, був сердечно прийнятий в домі священника. Через деякий час просив, щоби хтось перевів мене через границю. Знавці і провідники казали чекати, бо на границі неспокійно, скріплені військові застави, але я вперся і сказав, що завтра рано мушу перейти. На смуток домашніх я пішов в напрямі лісу, який мені показали здалека. Очевидно, не доходячи границі, я серед граду куль був запланий. Я сказав, що я учитель для дітей місцевого священника, не знаючи про небезпеку пішов собі до лісу на прохід. Нічого в мене не знайшли небезпечного, спитали звідки я і передали поліції, щоби відтранспортувала мене до повітової поліції в Борщеві для слідства. З поліціантом-конвоїром я розговорився. У Львові ми мали пересідати і до другого потягу ще треба було чекати. Тому я намовив його, щоби він пішов зі мною до знайомих, щоби щось з'їсти, бо ж ми оба голодні. Не хотів, не хотів, але вкінці згодився. Я завів його на вул. Петра Скарги, задзвонив і попросив о. Бучка, щоб дав нам щось з'їсти. В першій хвилі заки о. Бучко зрозумів, дуже настрашився. Я не подумав, що настрашу свого добродія. В кінці я в Борщеві перед начальником повітової поліції, який ще минулого року шукав за мною, як за утікачем з лагерьа полонених. Комісар поліції прочитав рапорт, що дав йому мій конвоїр, спитав звідки я і передав мене таки зараз другому поліціантові, щоби запровадив мене на поліцію до Шупарки. Зближаємося до Шупарки, поліціант не дуже добре знає дорогу. Кінчиться ліс, починається село. Я кажу йому, що ліпша дорога бічною стежкою і запровадив його на лісничівку, бо лісничий і його родина жили в приязні з моїми батьками. Мій батько своєю священничою ревністю досягнув такий успіх, що не тільки пару родин селян поляків, але й пани учителі і лісничі поляки завжди в неділі і свята ходили до церкви. Тепер, коли я з поліціантом прийшов на лісничівку, я зараз голосно попросив квасного молока для мого конвоїра і себе і тихонько шепнув пані дому, щоби скоро післали когось до коменданта поліції, щоби він теж забув, що я втік з польського полону і пустив мене на волю. Так і сталося і я опинився на волі і в дома коло рідних. А коли б я щасливо втік в Чехословакію і там остався, чи я був би тим, ким я є? Дивні Божі дороги, чудна поміч Божої Матері Марії. Коли (в 1920 р.) в часі польсько-совітської війни прийшла кіннота Буденного до Шупарки і на першому мітингу командір кричав, що треба попа розстріляти, товпа народу запротестувала й оборонила батька. І коли на другий день вивели лісничого поляка на цвинтар,

(лісничівка була в сусідстві цвинтаря), щоби застрілити, люди збіглися і не дали старого лісничого, бо казали "він був все добрий для нас". Жінка і діти коменданта польської поліції теж спаслися між людьми, бо і комендант був людяний. І так духовна праця в душі св. Божої любови мого батька родила добрі овочі. Різні люди, різних національностей, релігійних обрядів і поглядів в часі біди помагали і рятували себе.

В 1920-тому році після вакацій я поїхав з мамою до Станиславова. Мама знайшла мені місце для мешкання в бурсі, якою управляв проф. Білобрам, а я записався до VIII класу в державній гімназії з тим, що маю здати матеріал з VI і VII класу за літа в яких я не вчився ізза воєнних перешкод. Очевидно той рік 1920-тий був роком великих зусиль в науці днями і ночами. Мої товариші були трохи легкої поведінки, і коли б не той навал праці над книжкою і брак часу, хто знає, чи я не підляг би недобрим впливам. Тим більше, що тоді я в духовному житті був остиг ізза цього, що рідко приступав до Св. Тайн. Тільки щоденна молитва держала мене. На жадних забавах, танцях, в кіно, моя нога не була. Скоро минув рік. Прийшов час послідніх іспитів-матури. Всі предмети добре знав, а в одному найлегшому впав—забув рік 1814, дату народження Шевченка, з української літератури. Великий встид для моєї гордої натури. Благо мені, яко смирил мя єси...! Тільки з любови Своєї Бог дав мені цю благодать упокорення, бо року я не стратив, таки в свій час я поїхав до Львова, де був прийнятий до Духовної Семінарії і записаний на перший рік Богословського Інституту, що за пару літ перетворився в Богословську Академію. Ректором Духовної Семінарії був добродушний о.Тит Галушинський, ЧСВВ., якого питомці між собою називали "татуньо". Знов в свій час за кілька місяців на повідомлення нашого доброго гімназійного катехита зі Станиславова, о. Фіголя, я поїхав до гімназії і здав свою матуру. Я мав би поступити на теологію в Стаииславові, бо я належав до тієї Епархії, але так не зробив, бо в тамтешній Духовній Семінарії заведено примусово целібат, безженний стан, з чим я не годився.

ДУХОВНИЙ СТАН

В Духовній Семінарії знову прийшло нормальне духовне життя. Тиждене сповідь, щоденне Св. Причастя, розважання. Духовні настоятелі й Отці Професори були добрі. Я був на своєму місці і чув себе добре. Одно недобре. Дух світу, що приводить до затемнення розуму і засліплення, до побіди життєвої гордості і на мене нападав і на мене мав вплив і з душею моєю сильно боровся в перших літах семінарицького духовного життя. Я був напевно наймолодший з усіх моїх товаришів, маючи дев'ятнадцятий рік, я почав богословські науки. Правда часом недобрий вплив мав з боку своїх товаришів. І так ідучи за недобрими прикладами я часом без дозволу настоятелів виходив на місто з товаришем (ніколи сам), заглядав з хорів на церкву, де приходили люди з міста, курив, позволив собі за намовою товариша пару разів на маленьку чарочку горілки. Курити я почав з військових часів. Пити я не пив, бо у війську й у всьому житті всього разом, думаю, що не випив більше, як пів літри горілки. Але мимо моєї легкодущності та схильності до злого, Божа благодать, без моєї заслуги, не була в мені марною, і берегла мене від злих, близьких нагод, а коли часом і були такі, від злих, великих упадків, і взагалі я був вірний в своїх щоденних духовних вправах. В часі вакацій в дома не тільки не було нагоди до злого і злих прикладів, але яким світлом присвічували мені приклад батька — ревного священника і доброї мами. Тепер скажу про моє відношення до жіночого полу в тих рішальних молодих літах. Ще в дитинних, невинних літах побожна мама заціплювала в моєму серці любов до добра, краси, невинності. Хоч не зовсім свідомий про що молюся, я навчений мамою, молився про ласку, щоб я був монахом, єпископом... Пресвята Евхаристія, щоденне Св. Причастя — була могутньою силою діючою проти всього злого, нечистого. І набожність до Пречистої Діви Марії, її вервичка — могла бути завжди непомильною побідою над царством нечистоти. Якийсь нахил до зовнішньої жіночої краси, якийсь невиразний нахил до подружнього життя, що виявився в виборі не Станиславівської Духовної Семінарії (де був целібат), але Львівської, в знакомстві з деякими товаришками у Львові, в моїй присутності з сестрою на забаві з танцями (одинокій в житті і я не вмів танцювати). Очевидно це все і решта були тільки скоро погасаючі вогники, паростки без глибшого кореня, що гинули..., бо глибше і все глибше коріння запускала Божа любов, любов все більша і більша до найкращого і

найвищого, до Бога і спасення душ. Та Божа любов побідоносно виявилась на зовні в часі реколекцій на початку третього року богословських наук; в сильній рішучій постанові стати священником в безженному стані. Це рішення не було наслідком якоїсь беззглядної, немилосердної сили, але було оwoчeм незамітного солодкого, могутчого, непобідимого діяннa Божої благодаті, Божої любові. Хоч я був веселий, живий і трохи легкодушний, як перед тим, але в своєму рішенні непохитний, бо основа його непохитна і люблена - сам Бог! Зразу після реколекцій я пішов до Митрополита Андрея, щоб виявити своє рішення і просити про дияконське свячення. Митрополит усміхнувся і сказав: "добре, добре, але ще подумайте". Не було що говорити більше. За тиждень я знов прийшов з такою ж просьбою, але одержав ту саму відповідь... і ще треба було думати. За третім разом, Митрополит по батьківськи притиснув мою голову до грудей і сказав: "добре, добре, прийдіть в неділю". Минула неділя, друга й стан мого життя рішений, подружжя земське не для мене. Мусів я перебути бурю-сварку гніву і напастей від своїх товаришів, що жалілись: "коли ти став целібсом, то і нас можуть змушувати до того", їхні обави були мильні. Я написав до дому про своє рішення і свій стан, й очевидно батько і мама вже тепер цього не сподівалися і дуже тим втішилися. Написали лист втішний з побажанням і в ньому дуже оглядно зазначили, що повнота посвяти Богові — це монаший стан. Я нагадав собі ще одну подію, що сталася кілька місяців скоріше, перед одержанням дияконату, подію з ділянки науки. В науці я не був дуже пильний, тим більше, що мої три товариші, що я мешкав з ними в одній кімнаті, теж не відзначалися ані побожністю ані пильністю. А добрий чи злий приклад дуже діє. Одною з трудностей в моїй богословській науці, був брак основного знання латинської мови, бо як це я зазначив вище, моя гімназійна наука ізза воєнних часів, була ненормальною. І ось на тому тлі така подія: При річних іспитах з догматики спеціальної я не здав, на мої відповіді на три питання молодий професор (це був перший рік його викладів) о. др. Йосиф Сліпий сказав: "зле". Але після цього, як для мене, так і для о. професора сталося щось несподіване! Поясню. Іспити були не в викладовій залі факультету, але в митрополичій палаті і предсідником Комісії був сам Митрополит. В часі мого іспиту Митрополит мав схилену голову, закриті очі і ніби дрімав. Коли о. Професор і на третю мою відповідь сказав "зле", Митрополит підніс голову і спитав, "як?" О. Професор сказав "студент зле відповів". Тоді Митрополит попросив о. Професора ще раз дати питання. І знову я почув три питання, і після кожної моєї відповіді, потрібне ласкаве "добре, добре" Митрополита. Не пам'ятаю тепер тих питань і відповідей, тільки я переконаний, що о. Професор мав рацію, бо я не вивчив належно предмету, як легкодух і недбалух. Знов Митрополит в цьому випадку поступив м'яко, по батьківськи, замкнувши очі на справедливість. Тут я ще якийсь раз мав доказ, що Митрополит Апдрей мене любив. Очевидно любив і професора, але ніжне серце схилилось до слабшого, нужденнішого. Мого індексу о. Професор не підписав, але підписав з позитивною нотою декан факультету за неprisутнього професора. Товариші говорили: Ти не здав, бо ти не хотів купити "Пеша". О. Професор поручив нам всім купити собі спроваджені ним латинські підручники його професора о. Пеша, Т.І., а я не купив. О. Професор напевно був переконаний, що я просто з глупого зухвальства не купив, нарочно..., а тим часом в мене не було навіть думки такої. Я тоді ще дуже курих, і мені ледве ставало грошей на папіроси і я просто з бідн не купив книжки. Очевидно я міг оправдатись перед о.Професором, що не маю змоги купити книжки, але така думка не прийшла мені ізза легкодушності. А мій батько на парохії жив в недостатках, бо зовсім не був господар, бо займався лиш церквою і книжкою. Ще раз скажу, що пояснення товаришів було невірне, бо в цьому випадку я був винний, і тому моє відношення до о.Професора Сліпого, як теж його до мене були завжди найліпші.

МОНАШЕ ЖИТТЯ

Одного разу літом 1924 відвідала мене моя тета, ігуменя СС. Василянок зі Словіти М. Моніка. Трохи поговорила і спитала, чи я не міг би відпровадити її до Збоїск, до монастиря ОО. Редемптористів, бо має справу духовну до о. Схрейверса Йосифа. Це було після обіду в свобідному часі від викладів, і я за дозволом о. Віце-ректора пішов з тетою до Збоїск. Ми прийшли до монастиря, тета задзвонила, увійшла до розмовниці, де зараз мав надійти о. Схрейверс, а я лишився на дворі в парку, що окружав монастир і закурих собі. Після короткого

часу, тета вийшла на поріг і закликала мене до середини. Я ввійшов і привітався з сивим, ласкавим, усміхненим о. Йосифом Схрейверсом, якого перед тим не знав, а він наче старий приятель заговорив: "Добре, добре я вас приймаю до нашого монастиря. Ви поїдьте трохи до дому на вакації, а 1 серпня приїдьте до Голоска на Новіціят. В келії можете собі курити, але щодня один папірос менше, бо в нас не курять". То була відповідь без мого питання, без моєї просьби. Я мав право, кажучи по людськи обуритися, чи хоч сказати, що я ж сам не просив, ані не просив тету посередничити. Однак я нічого не сказав, тільки попрощався і вийшов з тетою, з якою теж ні слова не говорив про цю справу. На душі було так легко, так радісно, повнота ласки, як нагла повинь її залляла. Не було на устах слів ні в мене ні в тети, бо стара монахиня і я, що став на порозі монастиря, ми розуміли вагу і велич події не земської, не людської, а небесної і Божої — ласки монашого покликання. В найкоротшому часі я пішов до Митрополита Андрея просити, щоби відпустив мене до монастиря Ч.Н.І. Як завжди ласкаво, по батьківськи Митрополит сказав, щоб я подумав, бо хоче мене лишити при Свято-Юрській Архикатедрі, близько себе. Я сказав про цю трудність о. Схрейверсові, моєму будучому Отцеві духовному провідникові до його смерті, і він все легко полагодив з Митрополитом, бо був його приятелем і дорадником. І так я перериваю науку теології, щоби відбути новіціят і після цього вже в монастирі докінчити теологію. Дивні і чудні Твої дороги Господи! Додам ще одне пропущене. Коли я був на першому році теології, я записався одночасно на юридичний факультет тайного Українського Університету, що заснували у Львові наші учені, провідники народу, бо мимо давніх домагань і борби ще за Австрії за Український Університет у Львові, поляки, що займали панівне положення в уряді, не хотіли навіть говорити про ту справу. Я записався в Український Університет, бо хотів ще другий факультет скінчити, і піддержати переслідувану наукову Установу рідного народу. А тепер і це недокінчене...для дальшого мого упокорення і для Божої слави. Мусів перервати і юридичні науки. Почалися вакації, вакації найкоротші. Мої рідні Тато й особливо Мама з поспіхом і з радістю приготувляли мені виправу до монастиря. Прийшов день 1 серпня, я приїхав поїздом до Львова і з двірця кіньми до Голоска. Перед брамою кинув нсдокурений папірос. О. Ігумен і Магістер Новіціяту Ричард Костенобль (бельгієць), і всі Отці і Братя прийняли мене сердечно. Ось і я в своїй маленькій келії. Витягнув з кишені і поставив на столі пачку папіросів (бо мав дозвіл ще в день прийняття в келії курити), але, щоби по короткому часі кинути їх в піч і не дотикатись до них ніколи. 2. серпня, день Св. Іллі і Св. Альфонса, основника Чину Найсв. Ізбавителя — початок моєї кандидатури. Перед Усгтненням Богородиці я зробив десятиденні реколекції, і в чині Облечин одержав монаший габіт родини Св. Альфонса. Зачався мій Новіціят..., мої дні проби монашого життя, дні радості аж до смерті. Але подібно, як майже все дотепер було в мене не завсіди нормальне, так і новіціят. Старий дім в Голоску, що його Отці набули з поміччю Митрополита Андрея, і сад і став дуже запущені, і тому о. Ігумен-Магістер і з ним всі новики у всіх свобідних хвилях поза духовними вправами, були заняті фізичними роботами коло дому, чищенням великого ставу, потім будовою великих бетонових ледівень. Крім того о. Ігумен уживав мене, як свого помічника, і я майже кожного дня ходив до Львова в різних домашніх, господарських справах. Очевидно всі духовні вправи, всі приписані молитви були точно і ревно сповнені, але решта часу на роботі серед світу, однак також з молитвою: на устах і в серці майже безнастанні зідхання до Евхаристійного Ісуса через Марію, через "Богородице Діво"... І так, як кажуть, навіть не оглянувся і вже так скоро минув мій святий і свято відбутий новіціят. Знов 10-денні Св. Реколекції і чин часових Св. Обітів на 3 роки. На цьому монашому торжестві були і мої рідні: Мама, здається і Тета Моніка, бо властиво не пам'ятаю тепер хто ще був. Я був захоплений, повний радості, і моя радість відбивалась і на обличчі, певно і на серці моїх рідних... Пам'ятаю, ще перед тим стрічав на дорозі в місті, у Львові різних знайомих, що з подивом гляділи на мене, розпитували цікаво про обставини, обов'язки, духовні вправи й обов'язкові і спільні молитви монастиря. Таким був, приміром о. Йосиф Лучинський, товариш з теології мого вуйка Евстахія Теодоровича, а потім монах Василяннин. Він сказав з якимсь ніби смутком: "Шкода, що я скоріше не знав це все про монаший Чин Найсвятішого Ізбавителя". І мій вуйко, теж Василяннин, коли вислухав про всі наші обов'язки, молитви і про три, а найменше два розважання денно, сказав: "так, ти дуже добре зробив, що вступив до того Чину". Такі слова, очевидно, були приємними для мене, але нічого нового не відкрили мені, бо я завжди був щасливий, повний радості ізза свого монашого

покликання, і сильно надіюся, що не буде хвилини, аж до смерті, в якій я чув би будь-який сумнів-жаль чи невдоволення за це, що я повірив словам мого Спасителя і пішов за його голосом, Його слідами! Що ж більше можу сказати про монаше життя?

УЧИТЕЛЬ В ЮВЕНАТІ-ГІМНАЗІЇ І СВЯЩЕНИЧЕ РУКОПОЛОЖЕННЯ

Після скінчення новіціату мене перевели до Збоїск, де я був два роки Учителем в так званім Ювенаті-гімназії Чину її. Ця гімназія виховувала кандидатів до нашого Чину, бо завжди менша чи більша частина кожного року вступала до Новіціату. В тому часі учителював там теж наш праведник о. др. Николай Чарнецький та ін. Це було в 1925 році. Я був тоді ще дияконом й одночасно вчився, кінчив свої теологічні науки і вкінці не міг дістати священства ізза браку літ, я був замолодий. Я написав подання до Апостольської Столиці з проською про диспензу і в короткому часі я її одержав. Знов радісний день, 9. жовтня, 1925 року — на свято Преставлення Івана Богослова, в якому я, маючи 22 роки одержав велику Тайну священства з рук Владики Йосифа Боцяна, Луцького єпископа, великого праведника, що одержав своє єпископство від Митрополита Андрея на висилці, в Києві. Наш Митрополит Андрей був в тому часі на відпочинку в Підлютому і тому ласкавий Владика Йосиф приїхав до нас до Збоїск, і тут в малій монастирській церковці довершив цього великого діла, дав мені священство. Тепер, вже нічого не має, чого бажало б моє серце, бо все маю і все можу в Ісусі, якого в руках держу, на жертву приношу, народові даю. Христос моя Сила, Бог і Господь! Серце повне радості!, хоч воно таке мале, нужденне. Ту радість на Празник Св. Покрови Пресв. Богородиці я привіз і до родинного дому, де відслужив урочисто свою Першу Службу Божу. Повні радості були мої добрі, праведні родичі, раділа ціла парохія. З проповіддю на це Торжество приїхав мій вуйко о. Павло Теодорович ЧСВВ. В часі вакацій після звичаю, що ОО. Учителі могли їхати до іншого монастиря, щоби відбути свої річні 10-денні реколекції, я поїхав до Зарваниці, де є Чудотворна ікона Божої Матері, і там в лісі, в скромному, а гарному монастирі Студитського Уставу, в маленькій келійці я мав правдивий духовний відпочинок, заживав правдивих духовних розкошів в часі своїх реколекцій. Я сказав собі тоді, коли не було б в нас місіонерського Чину Найсв. Ізбавителя, то тільки до монастиря Студитського Уставу я вступив би. З Чином Св. Василія Великого много лучить мене, близький мені, там семеро найближчих моїх рідних, там і я був короткий час (ізза війни) в бучацькій гімназії ім. Св. Йосафата, але до монастиря Чина Св. Василія Великого не хилилось моє серце, сам не знаю чому. Але тому я монах Ч. Найсв. Ізбавителя, що така Божа воля, так Спаситель мене покликав, там моє місце, на якому маю сповнити дане Богом післанництво, і там з Ісусом бути жертвою за Церкву і нарід.

Після реколекцій, прийшла думка і я вступив до Бучача, до монастиря ОО. Василіян, де частинку мого дитинства був. Тут прийняли мене дуже сердечно. О. Ігумен Яцик запросив мене до монашої трапези і в часі обіду сказав усім, що я перший священник з їхнього Інституту Св. Йосафата, бо старші мої товариші з того Інституту: оо. Каменецький, Марків і Шипітка, що вступили до монастиря ЧСВВ., пізніше стали священниками. Я хоч не зовсім нормально йшов, але за то скоріше дійшов. Нехай за це буде слава і подяка Богові і Марії. Пригадую собі, коли я був ще на теології в Духовній Семінарії, мій вуйко о. Павло Теодорович ЧСВВ радив мені просити отця Ректора, щоби вислав мене на вищі студії до Риму, щоби зробити докторат (де він колись був). І коли пізніше моя Тета М. Моніка ЧСВВ, що радила мені негайно вступити до Чина Найсв. Ізбавителя, а я оповів їй про раду вуйка Павла, вона сказала: "Вважай, за це, що не будеш мати марного титулу доктора, ти рік скорше можеш бути місіонарем і скільки душ можеш спасти, врятувати від погибелі". Очевидно ці слова, як "аргументум ад гомінем" мали вирішальну силу. Очевидно, не тому, що вищі богословські студії і докторат, це щось марне, але тому, що так Бог хотів, що мої вищі студії мали бути в хресті Ізбавителя і мій докторат мав бути з предмету покори-смирненості Ісусового Серця.

Пройшов скоро і другий рік мого учительства в нашому Ювенаті в Збоїсках. Я старався вчити наших малих, як найліпше, але ціле серце хилилось до проповідництва. Тепер бачу, що я занедбував мої обов'язки, бо замало і часом зовсім не приготавлявся до лекцій для моїх учнів, але завваг ізза цього від Настоятелів я не мав. Я позичив зошити з місійними проповідями від

старших місіонарів і, коли сам не мав часу, давав учням переписувати. Бачучи мій нахил до проповідей, майже всі отці просили мене взяти їх чергову проповідь, на що я дуже радо годився. Це вирішило, що моя учительська праця скоро скінчилася і я став місіонером. Але заки це сталося, мене чекала приємна несподіванка.

ПОДОРОЖ ДО БЕЛЬГІЇ

На початку вакацій 1926-го року, закликав мене до себе о. Протоігумен Йосиф Схрейверс і спитався, чи я хочу їхати до Бельгії, і не чекаючи моєї відповіді сказав зараз занести до Староства у Львові заяву. Справа, як показалося, була проста і коротка, бо я зараз дістав пашпорт і поїхав до Бельгії, сам один, без товариша чи знайомих. Посилали мене просто на вакації, щоби побачити великі монастирі ЧНІ., побачити Бельгію, щоби зробити мені приємність.

Але тут трудність, бо я не знаю чужої мови — і німецьку мало, а французької ніщо. Тому купив на всяку потребу малесенький кишеньковий французький словарець і поїхав. В Кракові мусів висісти, щоби взяти німецьку візу. Зайшов до монастиря наших польських оо. Редemptористів, які дуже ввічливо мене прийняли, обводили по музеях міста, по Вавелю, переночували і по Службі Божій я поїхав в дальшу дорогу, їхав цілу ніч і десь коло 9-ої я приїхав до Берліна. Не доїжджаючи до Берліна я мав нагоду говорити, хоч з трудом з сусідом в купе німцем інженером і ще католиком. Я питався, чи є і де є в Берліні католицька церква, бо наш поїзд (інтернаціональний), має там довшу зупинку, і я маючи адрес, міг би скоро скочити до міста і відправити Св. Службу Божу. Я не уявляв собі, як я міг би опустити Службу Божу, а не спитав старших отців бельгійців, як вони радили собі в таких випадках. Мій товариш подорожі сказав мені, що є в Берліні одна католицька церква під назвою Елізабетскірхе і назвав вулицю. Тільки став поїзд, я вискочив з течкою з легоньким нашим фелоном і прочим потрібним, і летом побіг шукаючи вказаної вулиці. Були малі перешкоди. Я спостеріг, що малі хлопці, я подумав — батярчуки — показують пальцем, біжать за мною, сміються "хлоп в спідниці". Не було часу застановлятися, думати, і лише пізніше пояснили мені, що я був сенсацією, якої не бачать в Берліні, бо там духовні (священники, монахи) не ходять в рясах, реверендах, тільки в короткому, світському одязі, з духовною колораткою на шиї, а я ж ішов в своєму монашому габіті. В кінці показали мені на вулицю, про яку я питав, церкву св. Єлисавети, і я вбіг ніби до захристії чи канцелярії, а там кілька молодих жінок з якимсь ніби монашим покриттям на голові. На моє поздоровлення і питання чи це католицька церква св. Єлисавети, чую відповідь, що церква св. Єлисавети, але не католицька, тільки лютеранська. Я став прибитий тими словами і не знав, що говорити, але в тій хвилі одна з тих дияконіс встала, взяла на себе пелеринку і сказала "ходіть, я вам покажу католицьку церкву св. Єлисавети". Не далеко, на слідуючій вулиці я був у своїй цілі. Я щиро подякував за прислугу християнської любові німецької лютеранки. В церкві я стрінув вже правдивих монахинь, що обслуговували її. Я скоро пояснив, що я священник східнього українського обряду хочу відслужити Св. Службу Божу і не чекаючи відповіді, вдягнув свої ризи і почав Проскомидію. Таки зараз одна зі Сестер вибігла і скоро прийшов парох і попросив показати "целебрет", якого я не мав. Я показав иашпорт і між іншими найшов акт диспензи від перешкоди літ до свячення від Римської Конгрегації. Це вповні вистарчило. Я щасливо відправив в Берліні Св. Службу Божу і не міг відпроситися від кави в добрих Сестер, і ще на час прийшов до вагону. На другий ранок я приїхав до Лієж в Бельгії. Тут вже нормально в місцевому монастирі я відправив Св. Службу Божу і навіть один братчик бельгійець, що був колись в Галичині, зовсім добре служив мені. Тут переночував і рано поїхав до Брюсселю, гарної столиці Бельгії. Коли я вийшов на площу, глядів в свій словарець, як спитати про трамвай на потрібну вулицю, якийсь поважний пан приступив до мене, бере мою валізку і поволі питає, якої вулиці мені треба. Він пізнав моє замішання (я подумав собі чи це не є якийсь злодій-обманець) і сказав, що він урядник такого то міністерства, але для нього честь послужити священникові. Він пізнав, що я чужинець по моєму цивільному, хоч і чорному капелюсі, бо в Бельгії духовні ходять тільки в духовному капелюсі з широкими крисами. З Брюсселю я поїхав до великого монастиря з великим садом, городом в Боплято, де міститься богословський Інститут Ч.Н.І. Тут близько двадцяти наших українських

студентів-Редемптористів. Тут, як мені сказав о. Схрейверс, я мав бути хоч з пів року і більше, щоби навчитися французької мови і звідси поїхати до місійного дому в Станиславові. Ні одно, ні друге не сповнилося, бо українські студенти говорили зі мною по українськи і я мусів передчасно виїхати з Боплято і з Бельгії.

СТАНИСЛАВІВ. МОЇ МІСІЇ

Ігумен монастиря в Станиславові довідався, що я призначений до його дому, зараз відкликав мене, назначена мені місія вже чекає. Я в Станиславові, в родинному місті, в літі 1926 року, де зачалися мої Місії, які тривали двадцять літ, до часу зліквідування нашої Церкви в Західньо-Українських Землях радянською владою. Я проповідав ряд перших Місій зі старшим місіонарем о. Яковом Янсеном, дуже добрим, побожним проповідником, великим ентузіастом нашого обряду, що переводив з наших богослужб, таких, як Акафісти, Парастаси і посилав до бельгійських-флямандських духовних журналів до друку. Місії були чудові, успіх завжди великий, всі вони записані в хроніках дому. Ми місіонарі були стало переняті величчю чудес Божої благодаті, бо воскресали з гробу без числа—без числа, з гробу гріхів і злочинів, бідні-нещасні душі, бо ставали добрими, побожними, святими одиниці і родини, села, міста, перед тим злі, безбожні, зіпсуті, жертви диявола. Нема часу і тяжко нагадати собі ті боеві терени, місця перемог Христової любові, тріумфу Божої благодаті. Згадую села Косівщини, Микуличчини, Милування, Горохолини, Чайкович. Приблизно мільйон душ, може і більше мав перед собою.

КОВЕЛЬ. ПРАЦЯ НА ВОЛИНІ

В Станиславівському монастирі був я близько два роки, бо прикінці 1927 року, після зложення вічних обітів, мене назначили місіонарем Волині в нашому монастирі в Ковлі. Перша місійна станиця на Волині, в якій працювали о. Ігумен Річард Костепобль, о. Микола Чарнецький й о. Григорій Шишковий, були в Костополі, повітовому містечку, бо в його околиці було багато осель наших поселенців з Галичини, що продавали в себе маленький кусочок землі, а за ті гроші тут купували два, три і більше разів більше землі, але зате не раз гіршої. Польський Єпископ Адольф Шельонжек дозволив нашим оо. Редемптористам приїхати на місійну працю на Волині тому, що 1) Св. Отець з Риму просив і натискав, щоби всі єпископи помагали в Унійній праці; 2) Де-які польські парохі повні Божого Духа, представляли Єпископові, що є багато греко-католиків українців з Галичини, які не маючи своїх священників, ходять до православних церков; 3) Сам Єпископ був переконаний, що наші оо. Редемптористи, маючи бельгійських настоятелів, що родилися в латинському обряді, щиро допоможуть всіх українців православних на Волині привести до латинського-польського костела. І тому казав нашим отцям в першій місійній станиці в Костополі всі метрикальні записи наших людей давати латинському парохові, і взагалі бути його сотrudниками. Наші оо., щоби тільки зачати св. працю, мовчки згодилися на услів'я Єпископа і почали працювати по Божому — по свому. В короткому часі в їх каплиці був не тільки гарний хор з місцевих православних, але теж і багато поляків, які в костелі пізнали отців, що і там часом проповідали і сповідали. Сталося, що не всі пішли до костела, але всі з костела до нашої каплиці, до нашого українського-католицького обряду. Польський парох, хоч наш приятель, настрашився, повідомив про все Єпископа і наші отці мусіли негайно забиратися, і шукати нового місця на свій осідок, з якого роз'їжджалися б на всі сторони Волині. Боже Провидіння вибрало для нас Ковель, що є природним центром і залізничним вузлом. До Костополя я приїздив два рази, як гість, для хвилиної помочі. До Ковля я приїхав на стало. Наш монастир містився в просторому домі коло стадії, (винаймив його нам один добрий поляк) в якому була уряджена гарна, велика домашня церква з малим іконостасом, були маленькі келії, їдальня, кухня. Поза нашими монашими молитвами щодня для людей служилася рано співана Служба Божа і вечером Вечірня чи Молебень з короткою наукою, все після місцевого православного обряду, після вказівок Св. Отця: "нек плюс, нек мінус, нек алітер". Слава про нову унійську церкву ширилася, люди приходили більше і більше. Крім місцевих Богослужб, наші отці по черзі відкривали все нові оселі переселенців з

Галичини, помагали будувати все нові каплиці-церковці. Це все записано в хроніці монастиря, яких копії є в генеральному Домі в Римі. Згадаю лише загально, що ми їздили в села і хутори таких повітів Волині: Володимирського, Горохівського, Ковельського, Костопільського, Сарненського та інших. Ми помогли збудувати людям понад двадцять церковець і каплиць і крім того служили і в домах, де лише пару родин було наших людей. Не пам'ятаю дат, але десь коло 1930 р. праця наша пішла так далеко, що з Божою поміччю і то чудесною, ми вже мали в Ковелі свою велику свято-юрійську церкву. Ця велика дерев'яна церква з гарною площею коло міського цвинтаря, була за царської Росії воєнною полковою церквою, а тепер це "гарнізоні косьцюл католицькі". Як цей "косцюл" став нашою церквою? Що церкви ставали костелами в Польщі, це буденне явище, але щоби костел став церквою, то ніхто не повірить. В Ковелі був польським парохом у величезному новому костелі о. пралат Токажевський, добрий, ревний священник, вже старий, дуже щирий, відвертий, але запеклий противник Унії. Він казав нам в очі "я вашу працю подивляю, вас шаную, але та праця, то велика помилка і Св. Отець помиляється в тій справі, бо то не на користь, але на шкоду Церкви, бо в східньому обряді не можлива правдива католицька Церква". Я його поважав за його щирість, і нераз заходив до нього на якусь раду. Інші молоді польські ксьондзи не були такими. Був тут і військовий капелан, молодий кс. Завадзкий. Ось це він запропонував нам купно його костела — бувшої церкви, і хотів вибудувати собі новий військовий костел коло касарень. Ми внесли подання до військової головної команди. Кс. Завадзкий помагав, але рішенням було слово воєнного міністра. Я поїхав до Варшави і заїхав до польських оо. Редемптористів, і розповів в якій справі я приїхав. Один з отців ходив стало з духовною поміччю до шпиталю дуже панського під іменем Ісуса-Дитяти. Він якраз пішов до тої лікарні і розповів настоятельці Сестер Шариток, що наші отці мають такий клопіт (але не пояснив, що то отці східнього обряду й українці), і бажають купити військовий костел, що продається, але є труднощі. Якраз тільки вчора відійшов з цього шпиталю Маршал Пілсудський і задзвонив до тої настоятельки, щоби ще раз подякувати за добру обслугу сестер, і спитав чи щось треба. Настоятелька виявила журбу оо. Редемптористів, а Пілсудський відповів: "я вже записав собі, зараз дам приказ". І чудо сталося. Я приїхав з Варшави і на другий день прийшла телеграма з команди Корпусу в Любліні, приїжджати до контракту. Я поїхав і за малу ціну ми купили церкву на здивування всіх і нашу радість. Ігуменом тоді був в нас о. Йосиф Гекіре. Ми зараз обняли нашу церкву, і я сам замешкав в маленькій кімнатці при вході до церкви під хорами. Я поїхав зараз до Львова до нашого Митрополита Андрея, і Він подарував нам гарний цінний іконостас, що купив при нагоді, викинений поляками з бувшої православної церкви. Дуже скоро ми почали служити в нашій церкві, і теж дуже скоро ми почали будувати на нашій площі біля церкви гарний, великий, поверховий монастир, з великою залею для зібрань братства. Будував монастир місцевий інженер Васильківський, гарна людина; він, коли скінчив будову, вписався до нашої парохії, бо перед тим належав до православної. Майже з створенням церкви зголосився до нас диригент Дам'ян Куліш, що zorganizував гарний хор і був дяком в нашій церкві. Я сказав йому, що не мусить переходити до нас покидаючи православ'я, і тільки, коли переконається про правду, може приступити до Св. Тайн в нашій церкві. Отже диригент і співаки і парохіяни прийшли до нас з української православної церкви св. Благовіщення. Скоро було в нас біля тисячі душ парохіян. Знатніші з них Бондаруки, Морозовські, Тишецькі, Пивоварови. З нагоди Мазепинської річниці звернулися до нас українці православні, щоби відслужити в нашій церкві торжественну Панахиду за душу Гетьмана Івана, бо в православної Церкві заборонено це православною владою. Ми відслужили. Маса народу, як ніколи. Прийшли дякувати. Між іншими Петлюрівський полковник Купрійчук, три брата господарі Балаки та ін. Просили заїхати до їхнього села Колодяжного, 6 км. при нашій вулиці в напрямі Луцька. І там скоро була наша парохія. Колодяжне, це колишній маєток Косачів, родинне місце Лесі Українки і її брата Миколи, що жив тоді в малому домику в саді, бо в великому домі його була школа. Церкви там не було, бо сільце не велике і занедбане. Поширилася там комуністична робота. Але скоро по кількох лекціях, група свідомих підписали заяви приступлення до греко-католицької Церкви, і між ними перший Микола Косач і його син Юрій Косач (письменник). В короткому часі, на дарованій площі при головній дорозі було збудовано велику хату ніби одного господаря Балака, а вночі поставлено копулу і хрест, і рано на теплого Св. Миколи прийшла з Ковля процесія з

народом і посвячено нову св. Миколаївську церкву в Колодязному. Скоро, після цього і з комуністів, що мали завдання мене забити, коли я їхав ровером до церкви, чи до школи, стали моїми приятелями. Було багато сіл, що просили мене до себе, що бажали приєднатися до католицької Церкви, але всі їхні бажання і наші труди скінчилися гірш, як нічим., бо вороги насиллям не допустили. Коротко: перші вороги з'єдинення наших православних братів на Волині з католицькою Церквою були польські католики, духовенство, особливо вище, другі вороги Унії — польський уряд, треті вороги Унії — московські єрархи. Знов приятелями Унії — це український православний нарід і духовенство. В многих православних парохіях на Волині, де весь нарід хотів католицької церкви (пр. Тутовичі пов. Сарни), польська поліція мене задержувала, людей карами мучила. Таких парохій много, майже всі. Очевидно борба проти з'єдинення в католицькій Церкві, це борба проти Бога, що люто завжди мстилася на своїх "героях". Сліду немає по ворогах Унії на Волині за Польщі. Так було, є і буде. Коротке заключення: Свята Унія, якій не дали розвинутися і жити, яку вважали за мертву і шкідливу для католицької Церкви на Волині, видала чудні овочі — страдальців-мучеників за католицьку Церкву на Волині. Ось вони: Світські жонаті священники, бувший ректор православної Духовної Семінарії в Крем'янці о. Петро Табінський, бувший парох православної парохії біля Володимира і Ковля о. Ксенофонт Керта згинули, як в'язні ісповідники в лагерах. Монахи православної Почаївської Лаври: о. Серафим Ярославич б. ігумен в Здолбунові, живцем спалений в дерев'яній церкві в Жабчі біля Луцька червоними партизанами; о. Никита Денисенко забитий в Тутовичах біля Сарн, о.диякон Авім Ковальчук отруєний у Львові.

Підпільна борба проти моєї праці на Волині була так сильною (протести до Апостольської Столиці), що було вказано мене відкликати з Волині. В 1935 р. я знов був в Станиславові, знов Місії. Ігуменом монастиря був о. Ахіль Бульс, бельгієць, що дуже любив наш нарід. Часто приватне і на зібранні Братства казав: "Дуже моліться мої дорогі, бо скоро вже буде Україна". То не минуло безкарно. Поліція довідалась й наш о. Бульс був вигнаний з границь Польщі. Якийсь час я заступав його, як настоятель. В 1938 р. прийшла з Риму номінація і я був назначений ігуменом Станиславівського монастиря.

ІГУМЕН В СТАНИСЛАВОВІ. РІК 1939

В 1939 р. прикінці місії в Стрії грянула вістка про вибух війни німецько-польської. Я ще щасливо виїхав до Станиславова. Нагла утеча поляків. Це було 1 вересня, а 17 вересня прийшли "освободителі", совітська власть. Пам'ятаю, це було в неділю рано, коли я вийшов після Служби Божої з нашої церкви, много наших людей, що стояли звернулися до мене і сказали, що міністер Молотов з Москви проголосив через радіо, що совітські війська переходять границю "освободжати братів на Західній Україні". Це заповідало страшне переслідування релігії. В Станиславові отці планували вибудувати величаву церкву. Розуміється прихід большевиків нищив всяку надію на здійснення цих планів. Нажаль польська влада робила всякі труднощі, щоб перешкодити будові цієї церкви. Вже два роки я з отцями їздили по місіях і при кінці кожної місії ми згадували, що зачинаємо будувати в Станиславові велику церкву в честь Божої Матері Неустанної Помочі. Я зібрав за короткий час понад 120 тисяч золотих, купив майже весь матеріал, але польський уряд не дозволяв будувати. Якраз принесли мені наші хлопці документ з військового штабу в Станиславові, що поляки тікаючи залишили, в якому був приказ міністра військових справ з Варшави, щоб не дозволити Редемптористам будувати на їх площі (в центрі міста) церкву, але на тому місці збудувати військовий костел, а Редемптористам дати площу за містом. Це переслідування зі сторони поляків католиків було подекуди більше болючим, чим навіть криваве переслідування зі сторони безбожників.

РІК 1940

В 1940 р. хотіли місцеві совітські власті вигнати нас з монастиря і зайняти дім для держави. Ми сказали людям. За кілька днів дівчата і жінки з Братства Матері Неустанної Помочі зібрали кілька тисяч підписів на протест проти вигнання наших отців і віднесли ці підписи до головного прокуратора, а на вулиці чекала маса людей на вислід. Прокурор прочитав ту жалобу і сказав: "Ваші слова і підписи нас не зворушують, ідіть геть!" А дівчата

відповіли: "А кров чи також вас не зворушить, бо коли рушите наших отців, тоді — гляньте на вулицю, ось той нарід і тисячі людей ми всі кинемося і кров дамо і не допустимо..." Прокурор відповів: "Но, йдіть, ніхто не рушить ваших отців, я тільки так жартував". І так ми були забезпечені на якийсь час. Прийшов час нашого Празника Божої Матері Безнастанної Помочі. Люди втішені, що я запевнив їх, що празник буде нормально, як завжди. Кілька днів перед празником Єпископ Григорій Хомишин, сказав мені, щоби не робити процесії через місто, бо то небезпечно. Я відповів, що годжуся, тільки, коли люди спитають я скажу, що це на розпорядження Єпископа. Єпископ не згодився. Тоді я сказав, що я сам особисто не маю прав скасувати звичаї в Богослужбах, і брати на себе відповідальність перед настоятелями і народом. День празника, гарна погода, маси народу (біля двадцять тисяч) наповнили велику площу перед монастирем. Служба Божа на дворі, на площі. Після Служби Божої сформований похід, процесія: много хоругв, Ікона Божої Матері Безнастанної Помочі на ношах високо несли священники і сам Ісус Евхаристійний в монстранції під бальдахимом. На хоругвах ті самі блакитно-жовті ленти і много хлопців з Братства М.Б.Н.П., що роблять службу впорядчиків з синьо-жовтими опасками на рукавах. Весь нарід повною груддю співає пісні в честь Ісуса і Марії, великий підйом духа. Похід іде довгими вулицями кругом осередка міста. По обох сторонах вулиць "совітські люди", старі хрестяться зі сльозами в очах, молоді і військові з великим подивом. Св. Похід—кричуча проповідь самого Ісуса, що йде в Найсв. Тайні Евхаристії і велике благословення Богородиці Безнастанної Помочі! Похід іде широко, шириною вулиці, над'їжджаючи військові авто мусять завертати. Я йшов в епітрахилі пильнуючи порядку. Аж ось при кінці першої вулиці шум, я вже там. Велике особове авто енкаведистів (сам обласний начальник НКВД., як пізніше ми довідались) перлося назустріч походу, щоби пробити і може zdeформувати похід, зробити замішання. Я крикнув до впорядчиків, хлопці стали муром перед машиною, їх постава говорила: "хіба через наші трупи!" Один вдарив кулаком по склі коло шофера, ще хвиля... відкрились двері, один з впорядчиків щез в авті, (силою втягнули його) авто завернуло і щезло. На страшне обурення народу хлопця випустили, не пам'ятаю чи ввечорі чи вранці. Похід прийшов на площу, я сказав торжественну проповідь про переможну силу Ісуса і Марії. Народ довго не розходився, хоч все скінчилось, наче застигло в молитовній екстазі. Я дякував Богові і сказав собі: варта було взяти відповідальність на себе, піти на ризик і життя дати! Минуло кілька днів. Прийшло письмо з НКВД.: "Явитися в такій годині..., в такій кімнаті...". Пішло в піч! За кілька днів таке саме письмо і так само пішло в піч. За кілька днів знова подібне письмо... й воно пішло з димом. За кілька днів після Служби Божої ... дзвінок, мене визивають. Приходжу. Здрастуйте! Розумію, сподіваний гість. Прошу сідати. Чи ви дістали наше письмо? питає — дістав. І друге? — дістав! І третє? — одержав! Чому не явились?, — бо не хотів... Чому? — Бо я не ваш сексот. Ви прийдете! — не прийду. Розпняв цивільне пальто і показав однострій НКВД. і револьвер. Зараз зі мною підете; з вами то так, сам ніколи! Позвольте ще відійти і розпорядитися в своїх справах. — Прошу. І я відійшов і скоро передав о. Стернюкові касу і всі ігуменські справи, бо кожний знає, що йти в НКВД. (особливо в тих часах), означало не вернутися більше. Клякнув, помолився... "да будет воля Твоя"... Богородице... Стиснув вервицю при поясі (тоді ми ходили ще в своїх габітах) і вийшов. На дворі мій капітан став і знов суперечка. "Я піду вперед, а ви трохи дальше за мною" — каже він. "Не жартуйте — відповів я, бо коли лишете мене ззаду, я зараз втічу, тому ведіть мене з собою". Я в обласному НКВД., в бувшому суді. Зачався протокол-життєпис, а потім питання: "Чи ви нарочно сам, чи з чиеїсь намови чи приказу зробили ту антисовітську демонстрацію з тим Хресним Ходом, (Процесія-похід в наш Празник пару тижнів назад) з тими жовто-блакитними лентами?" "Я не робив жодної антисовітської демонстрації, а зробив сам зі своєї волі хресний хід з тим всім, що ви бачили, бо ваша власть сказала нам, що можна в церкві робити все, як було давно, а давно ми все це робили без жодного дозволу—і ще—і ще на ту тему." "Чи до нашого приходу ви проповідали проти совітської влади?, коли і де". "Так я проповідував проти... завжди і всюди...". "Чому?" бо ми знали з газет і від свідків, що втікли сюди, про нищення і палення церков, хрестів, ікон, про убивства єпископів, священників, нищення всієї релігії, і я після своєї совісті мусів проповідати і до молитви взивати нарід, щоби Бог могучою силою здержав ту дику, нищівну силу. Нагло відсуваються двері, впадає енкаведист, високий, чорний, на обличчі страшний, як Мефістофіль,

чогось подібного не бачив. То був сам начальник обласного НКВД. "То Величковський, чи признаєся?" кричить. "Ні, — каже мій слідчий. І він кинувся на мене з кулаками над головою, коло лица, зі страшним криком, як скажений. "Признавайся, признавайся, бо сейчас под стенку, як собаку, признавайся, отвечай. Я глянув на нього і казав голосно і поволі: "некультурному чоловікові ні одного слова не відповім", і відвернувся від нього на кріслі задом і став відмовляти вервицю, держачи її високо в руках. Він кричить, мені в голові шумить, я майже непритомний, я тільки молюсь "Богородице Діво", — тієї молитви я свідомий, більше нічого. Він довго кричав, кидався, я молився... то було довго, бо цілу велику вервицю я відмовив і нагло сильний тріск дверми і тишина. Я відкрив очі. На мене глядить усміхаючись мій слідчий капітан і питає: "а мені будете відповідати?" Я кажу: "буду, бо ви культурний чоловік". Він ще питає спокійно, я відповідаю. Вже вечоріє. Питає, чи хочу пити, їсти. Відмовляюся. Кінчає. Підписуйте при кінці кожної сторінки. Цілий плік карток. На останній сторінці написано до половини. Я машинально підписав при кінці сторінки. Він глянув і сказав: "Ви підписали собі смерть, бо над вашим підписом можна ще написати, що угодно. Пропало кажу, то вже ваша справа. Ні, сказав тихо, візьміть перо і ще раз підпишіть і перечеркніть чисте місце. Я подумав собі "то людина" і сказав спасибі! А тепер я вас відпущу, сказав він, але хочу ще щось сказати, тільки пам'ятайте, що я комуніст й атеїст, щоби ви не сміли щось іншого подумати про мене. Я запевнив його. Він поглянув на мене і тихим, але сильним голосом сказав мені: "Я з усієї своєї душі вас поважаю, що ви за це, в що вірите, готові своє життя віддати, бо ті, що інакше поступають, то послідна сволоч". Казав ще підписати друкований формуляр, що я нікому не скажу це, що я чув. Я підписав, очевидно, як пусту формальність, що не обов'язує і мене і зараз на вулиці і в дома всім все розповідав. Здається за кілька днів чи за тиждень знов прийшов до мене мій "друг" капітан Назаров і попросив, щоби знов на коротко піти до його кабінету. Ми прийшли, сіли і він сказав: "того некультурного нашого начальника ви вже більше не побачите". Спитав чи я говорив комусь про все. Я відповів, що так. Кому? всім, кого стрінув, а чому? тому, щоби не подумали гірше, а всі питали, бо знали де я пішов. Тепер ходіть, бо ліпші люди хочуть говорити з вами. Завів мене до великої залі, де за довгим столом були зібрані великі чини НКВД. Попросили сісти посередині стола, почали питати звідки походить Чин Редемптористів, яка історія, Василян, Студитів і після цього відпустили мене. Капітан Назаров випроваджуючи мене сказав: "Бачите з якою пошаною говорили з Вами?, а того, що вас зневажав більше не побачите". І дійсно я його вже більше не бачив. Але і не бачив доброго капітана Назарова, хоч я питав про нього, але після втечі німців і з поворотом совітської влади, його не було.

КАМ'ЯНЕЦЬ ПОДІЛЬСЬКИЙ

В 1941 р. покидаю Станиславів. Приїхав о. Бахталовський Роман на моє місце, як ігумен Станиславова, а я маю виїхати до Львова, а звідси Митрополит Андрей має післати мене на Велику Україну, де люди просять католицького священника. Приказ є приказ. Я вже спакований, вже в поїзді, вже у Львові, вже в Митрополита. Дістаю кілька листів до Митрополита від православних людей з Кам'янця Подільського з дорученням зараз поїхати туди, розслідувати справу й почати там роботу. Поїзд в тому напрямі — до Іваня Пустого не йде. Вертаю до Станиславова, де люди — всі наші приятелі. Вони знаходять старе авто, направляють його і кажуть шоферові довести мене до Кудринець над Збручем. Рано виїхали через Заліщики і Мельнидю і на вечір заїхали до Кудринець, до монастиря сс. Василянок. Тут переночував і після Служби Божої післали дівчину над річку, щоб кликнути людей з тамтої сторони, чи не потребують священника на завтра, на неділю з Богослуженням, бо від нас якраз їде священник до Кам'янця Подільського. Люди ахнули: це Бог нам посилає батюшку, бо якраз сьогодні ми скінчили ремонт нашої церкви, що була переіменована большевиками на склад, — і треба її посвятити. За пів години наші братя-православні забрали мої речі і я опинився в церкві з новим престолом. Тут я мусів лишитися два дні. Одного дня я посвятив церкву і сповідав всіх, що просили, особливо старих і хворих. Другого дня я хрестив дітей, а їх було, коли глянеш, без кінця — кілька соток, т. зн. — дітей кількадевних аж до кільканадцять (12-15) літніх. Кілька рядів, від престолу аж до дверей. Тут треба застановитися, як, в який спосіб хрестити? Чи

кожну дитину зокрема, чи всіх разом. Не було часу застановлятися. Взяв Требник і почав "Чин Хрещення". Загальну молитву раз над усіма й індивідуальну (самого акту Хрещення) — оливопомазання і Миропомазання, над кожною особою зокрема. І Богу дякувати, все скінчилося досить скоро, добре і щасливо. Хоч про такі випадки на теології не вчили, ані не писали, бо ніхто не передбачував таких часів. Але тут вже чекають коні зі слідуючого села в сторону Кам'янця. Поїхав і там подібно. І знов коні чекають до села в сторону Кам'янця. Поїхав і там подібна робота. Після скінчення духовної праці голова села дав коні, що відвезли мене до Кам'янця, до цілі моєї подорожі. Приїхав під вечір. Питаю на вулиці міста стрічних людей, поліціантів про мешкання тих людей, яких адреси в кишені. Але на жаль ніхто ніщо мені не сказав, бо не знав. Не було часу на розвідку на вулиці. Питаю де міська Управа. Показали, ось тут. Зайшов, повно людей. Оглянув положення і рішив. Пропхався і став першим в черзі. Підходжу і кажу, що на просьбу місцевих людей я присланий Митрополитом Андреем зі Львова, як священник для цього міста і подаю грамоту з підписом і печаттю. Коли голова прочитав грамоту, підніс руки і закликав: О, як довго ми на вас чекали! Було темно на дворі і пізно, тому сказав, що поговоримо ще завтра, а сьогодні "поліціант, заведіть панотця до готелю, нехай дадуть кімнату, а завтра рано покажіть панотцеві всі церкви свободні, щоби собі вибрав панотець, яку схоче". І я вибрав в центрі старого міста біля костела, мала, мурована, муром обведена св. Миколаївська церква разом з церковним домом (порожнім). Якраз день перед моїм приїздом німці скінчили розстріл всіх жидів. Місто свободне. Я оглянув церкву, яка була за совітських часів місцем направи зіпсутих автомашин. Зійшлося зараз багато людей і з низу з нового міста. Питають чи буде вечором "Всенічна", бо завтра велике свято Воздвиження Чесного Хреста. Підходить старший чоловік, представляється... диригент хору і псаломщик з нижньої церкви, і питає чи можна перейти з хором до вашої церкви. Кажу можна, і він з радістю вибіг з доброю вісткою. Як я довідався, що ця старенька церковця будована ще уніятами і найбільш люблена всіми людьми. Люди знайшли в жидівських пивницях велику золоту ікону св. Николая та інші церковні речі. Я вийшов з церкви, пішов до готелю по валізку, вернувся і не пізнав церкви; так вичищена, прибрана, прикрашена і не пізнав і дому: є вже всі меблі, постіль і все потрібне, просто чудо! Вечором відслужив Всенічну, сказав проповідь про відкриття греко-католицької-православної парафії, такої, як була колись за ваших дідів, прадідів, котрі бажають стати парафіянами, через сповідь і Св. Причастя стануть ними. Зараз буду сповідати. Кому щось не ясно, то завтра, після завтра можна підійти до мене до хати для вияснення, а тепер можете йти до дому. Завтра такий порядок... Але люди стоять всі, як один, ніхто не виходить. Хто до сповіді? — питаю. Всі. На крок відступили, і я починаю сповідати. До півночі ледве скінчив, решту ще завтра рано. Рано чуть світ, я знов вже сповідаю. Тим часом співають Утреню. Коло 1-ої після полудня закінчив празничну Службу. Весь я захоплений, прекрасна праця, дуже добрі люди! І вся інтелігенція в нас, як теж і молодь. І це все ізза одної короткої науки, чи так? Ні, це очевидно неможливо! То не є наслідком коротких людських слів, які б вони не були, але це наслідки всемогутньої сили Божої благодаті, що просвічує, зворушує, потягає. Так, очевидно! Слідуючого дня мене запросили на нараду працівників освіти. З'їхалися керівники шкіл всієї Каменеччини. Почалося від моєї особи. Голова освіти просить мене обняти навчання в цілому місті, зовсім виключаючи православних священників. Просять дати катехизм для дітей, просять дати календар зі Святами року, щоби знати, які дні будуть вільні від науки. Не було жодного православного священника. Керівники зі сіл питають своїх начальників, чи пускати православних священників до школи, бо мало хто з них сам щось знає. Спитали мене. Я сказав, щоби пускали настоятеля церкви. Хоч щонебудь доброго, хоч щоденну молитву навчить, тільки, щоб учив українською мовою, обов'язково! З поміж учителів встав якийсь старший, поважний москаль і почав противорічити мені. "Але ж ми всі православні, і діти всі..., на якій підставі католицький священник буде нас вчити, бож і наш великий поет Шевченко пише проти Унії, що вона ворожа нам, і Грушевський пише це саме. Професор Грушевський є авторитетом в історії України, а не в релігії. Тут авторитетом, що рішить хто має вчити релігію діточок не ви добродію, і не я, але народ, що бачить дійсність, бачить життя, працю українських католицьких священників за річкою в Галичині, бачить тутішних православних, тому і писали до Львова і просили нашого великого Митрополита, і мене прислали, і ті самі люди ваші сказали мені: "Хватить нам наших православних, ми хочемо ваших западних". І

вкінці пан голова освіти, добре подумав, що робити заки запросив мене сюди. І не лише сам, але і з іншими порадився. А якби тут був прикладом Шевченко і Грушевський, то вони б вам "крепше" відповіли. Додам, що ми не є жадні уніяти, як нас по старому, по московськи називають, але ми православні-католики українці, і нами управляє не цар, не жоден москаль чи інше дрантя, але Папа Римський, Вселенський Патріарх, і це для нас честь і запорука. В тій найважливішій справі, якою є релігія, ми ізза цього не стоїмо нижче чим італійці, французи, іспанці, та всі ін. народи світу, якими теж управляє Св. Отець Папа Римський. Мій опонент дуже невдоволений, більше нічого не говорив і сів, але я відчував, що він ще покаже своє свинство. Третього дня, четвер, після ранньої Служби Божої, на якій було багато до Св. Причастя, бо раненько ще сповідалися, відправив ще Акафіст до Св. о. Николая і ледви скінчив, торкають мене за руку, що чекає післанець від німецького начальника міста. Пішов. Церемонія була надто коротка. Накинувся з криком, що я його не послухав, не дав оголошення в церкві про добровільні дари для німців, що я бандеровець і запечатав написаного листа до коменданта, де буду переходити через Збруч, і до 24 годин маю бути за Збручем, в противному випадку можу чекати найвищої кари — розстріл. Я вийшов. Кинувся на базар, де думав найти якесь авто, якийсь транспорт до Галичини, але хто би тепер звідтам їхав? Післав по провізора, якого я назначив. Прийшов, дійсно я не помилився, добрий чоловік. Я скоро спакувався, вже вечоріло, і він взяв мене до себе, стежками, незаметно. Я трошки підночував і ранесенько, ще сіріло, запрягає коника, робить два сидження на возі; не так! — кажу, одно сидження давай. Валізу сховали в соломі, сіли оба разом і поїхали. Ми бачили, як військові німецькі авта літали туди, назад..., виглядало, що за мною шукають. Мій господар скрутив зразу в бічні вулички, ми безпечно поїхали. Понад вечір ми на горбку над Збручем. Кажу стати, треба обмірковати положення. Гляджу..., над річкою німці і пару хлопців. За кілька хвиль біжить один німець зі села. Щось пошепталися, щось сказали хлопцям і побігли до села. Якийсь телефон кличе, або начальник. Слава Богу! Наче чудо. Ми гальопом до річки. Хлопці давайте човна! Пізнали, дали. Я попрощався і вуличками, стежками знову в Сестер Василянок. Так сумно скінчилася моя місія! Але щасливо. Лист в якому був наказ в мене. На другий день відвезли до найближчої стадії, і я знову у Львові. Якийсь добрий німець з тутейших сказав, що мені треба тихо сидіти, критися, бо за мною шукають. Зараз я написав про все: працю і переживання і відніс Митрополитові Андрееві разом з листами від людей. Так скінчився рік. Працюю у львівській церкві при вулиці Зибликевича і мешкаю в келії біля церкви.

РОКИ 1943-1944

Що ті роки принесуть?... Якийсь час тихо, нормально. Ректор Духовної Семінарії у Львові о. Й. Сліпий просить мене на реколекції для питомців. Короткий час, а реколекції 10-денні. Сідаю за книжки, беру Св. Письмо, приготівляюся, бо то переважна справа. Приготівив план, то головне, а матеріал Бог дасть знайдеться! Кажуть, що мури Семінарії не пам'ятають стільки питомців! Слава Богу, трохи метне, як двісті. То потіха, і хлопці з всієї України, бо є якийсь десяток і з Східної України, котрим сестри помогли дістатися до Семінарії. Я оголосив, що хто хоче, може в свободному часі прийти на розмову для вияснення неясних трудностей. І приходили—і різні... Пару було щирих і відкритих противників. Я намучився з ними, робив, що міг, головню молився, бо то головню Божа справа! Але здається один з них мав би бути сексот! Так чулося, як прийшли большевики. Хоч здається нічого не набрехав і не пошкодив! Слава Богу за все!!!

Тим часом війна скаженіє, німці ламаються, большевики зближаються. Вже довгий час скорим темпом відбувається евакуація. Львів майже порожній від армії та різних урядів. Вечором кожного дня хтось з отців, що інтересується фронтом, розказує про положення. Й ось одного вечора каже: Большевики під Тернополем! О. Протоігумен Де Вохт схилив голову і майже з плачем каже: А в Тернополі якраз нікого нема з них, о. Ігумен поїхав до Кракова, інші два оо. на місії, о горе! Яка ганьба! Прийдуть большевики, а редемптористи повтікали, скажуть... ах! А я на ці слова кажу: прошу скажіть одно слово і завтра рано я поїхав. Я не можу вас посилати на фронт, на небезпеку! Але я сам голошуся супроти такого положення. Подумав... і каже: добре! Ідіть рано до "Орбіс" і, якщо дадуть вам білет до Тернополя, то

"Нехай Бог благословить"! Добре! кажу. Рано пішов до Орбісу. Якийсь німецький офіцер розмовляє з касіркою. Я перебиваю їх розмову і "прошу білет до Тернополя". Вона питає "до Тернополя?" "Так, до Тернополя!" — відповідаю. Вона поволі бере і дає білет, я плачу і відходжу... і дивуюся, бо то чисте забуття і неувага касірки. Вертаю з білетом. О. Протоігумен дивується і кажемо: "Божа воля!" Рано: Підкочую габіт, рюкзак на плечі і на стадію. Довго не було поїзду і вкінці прийшов. Сідаю, їдемо... Майже порожньо. Переходить кондуктор, але білетів не просить. Я сам наставляю свій білет, дивиться, дивується кажучи: то який дурень видав вам білет до Тернополя?, бож ми коби до Золочева доїхали. До Золочева таки доїхали і кричить: "всі висідати, бо поїзд вертається до Львова". Всідає ще якийсь німець і поїзд від'їхав, а я сам на стадії в Золочеві. Ходжу і розвідую, чи не стоїть десь якийсь військовий поїзд? Стоїть, он там, ген за стадією! Йду, видно ряд товарових вагонів. Відсуваю один і слухаю, чути голоси російської мови. Що це? Підходять. Це росіяни, німецькі полонені з кіннями з возом, везуть щось на позицію. Чи можна сісти? Сідаю, а зі мною одна жінка і один есесовець, що їде до Тернополя на відпустку. Вже в трійку доїдемо, не пропадемо. І доїхали. Злізли з поїзду і пішли до дому о. пароха. Його не застали, а родина вказала їти за містечко аж до поля і проситися на якийсь транспорт. І якийсь військовий взяв нас на воєнне авто і ми поїхали...

ТЕРНОПІЛЬ

Ось вже передмістя. Шофер стає і каже: злізайте, бо трошки даліше контрольна стійка і я можу мати неприємності, бо мені не можна нікого везти. Злізаємо, ми ж вже в Тернополі і їдемо. Дійсно ось стійка: пару воєнних німців наставляє проти нас зброю і каже "гальт". Наш есесовець показує документ і його пускають "їди". А мені і жінці: завертайте назад, тут позиція-фронт і нікому не вільно входити в місто. Кажу: добре, не підемо вперед, але і не підемо назад. Як ви не маєте права пустити ізза причин, що я вам сказав, то зараз прийде хтось старший з вашого начальства і я то саме йому скажу і він нас пустить до міста. Отже почекаємо кажу, і наші постерункові мусіли замовкнути. Чекали може пів години і так, як я передбачував, прийшов контрольний офіцер і запитав, що за люди тут стоять? Постерунковий відпов. вияснив, що я священник, настоятель церкви і монастиря. Я був поїхав до Львова, а тепер приїхав взяти документи і днем можу назад вернутися до Львова. Отже позвольте сповнити мій обов'язок, сповнити приказ. Ви думаю зрозумієте мене, і вам дають приказ, і ви даєте приказ і слухають і виконують. Цей постерунковий мене не пустив, може і не мав права, і тому я послухав і чекав на вас, а ви офіцер, капітан, ви маєте право мене пустити і ви розумієте мене чому я тут прийшов... і він махнув рукою і сказав пустити мене і ту жінку, що вертала до дому, і сказав до нас "геген зі" і ми пішли, жінка на ліво у вулицю, а я просто аж до парохіяльної церкви. Але кругом мур і залізні брами закриті на замок. І я з трудом підніс свій рюкзак і перекинув через мур і по брамі видрапався і перескочив на другу сторону. Якісь німці дивилися на мої подвиги, але нічого не сказали. І я встав і пішов до хати о. пароха. Хата відчинена, але і пуста, нікого нема. Я став і тихенько чекаю, може щось почую. І дійсно наче з під землі чути голос, один і другий. Знайшов двері до пивниці і затарабанив палицею. Вийшов о. Ратич: хто там? питає. І я дав себе пізнати. Повиходила вся родина. Я приїхав, щоби тут остати. А ми завтра рано їдемо, дають нам німці вантажну машину до Львова. Ходім до пивниці, бо зараз будуть стріляти большевики, ніколи так довго не мовчать, каже о. Ратич. Я відповідаю: Ви йдіть на свої місця, а я на своє, я приляжу тут під вікном на цій софці. Стрілянини не боюся, все в Божих руках, доброї ночі. І вони пішли до пивниці, а я ляг під вікном в кімнаті. Але ось і стрілянина артилерії. Десь далеко, вже ближче, вже майже під самим вікном, бо посипалося скло. Але я не вставав, якось переспав, властиво перележав до ранку. О.Ратич також вийшов рано і ми пішли до церкви, що ще була ціла, тільки зверху подряпана кулями. Ми відправили Службу Божу, спожили Св. Тайни, о. Ратич сказав, якими стежками добиратись до монастиря і я пішов. Зайшов до дитячого приюту при вул. Острожського, де були діти-сироти разом зі Сестрами Службеницями. Всі дуже здивувалися "моєю відвагою" і тишилися. Вкінці дійшов і до своїх, і знайшов о. Лемішку і пару братчиків, монахів. Теж втішилися. Сказали про загальний наказ всім виїхати з Тернополя, бо тут бої. Здається, якраз коли я виїжджав зі Львова, червоні урвалися до міста з танками і майже всі полягли, мало хто втік живий. Ратичі таки виїхали, а ми

лишилися. Я дав приказ, коли будуть нас виганяти, щоби кожний, хто буде присутній покивав головою і сказав "гут, гут" і скоро сховався тут чи там. І всі так робили. Ми держалися такого порядку: Вставання рано, як звичайно о 5-й, розважання, Сл. Божа і я йшов на Службу Божу до сестер, до приюту, де крім дітей і сестер було ще трохи хорих з лікарні та інших людей-сусідів. Щодня був хтось до сповіді. Одного дня був такий випадок. Я прийшов раненько до приюту, висповідав кількох, відправив Сл. Божу, сказав пару слів, роздягнувся, але Настоятелька дуже просила лишитися на снідання, щоби мати нагоду в деяких справах порадитися. Я лишився. Ми зійшли до пивниці, де всі перебували, бо Сл. Божу правив я на горі в розмовниці. Попросили мене до кухні, де було снідання і тут ми говорили, і я поволі пив каву. Настоятелька спішила: прошу скоро кінчити, бо зараз будуть стріляти. Вони вже знали в якому часі зачинався обстріл, а я байдуже! І ледви я скінчив — обстріл. Всі поскакали і кинулися до дверей кухні, вглиб пивниці. І мене хтось схопив за руку, і всією силою кинув в двері, — і в той мент страшенний удар-вистріл. Велике вікно розлетілося і під ним стіна в пісок розсипалася, діти пищать, як би їх хто різав, і вкінці спокій. Вертаємо до кухні. Дякую за снідання, бувайте здорові, йду до дому. Але тепер буде ближче, бо не треба йти по сходах в гору, але одною ногою на груз розвалені стіни під вікном, а другою на дворі. Вийшов на вулицю — страхіття. На середині забитий великий кінь лежить, і кругом люди з ножами, щоби по кусочку свіжої конини відрізати і зварити, бо кругом голод. Дійшов до свого монастиря, виймаю ключ від келії, щось не йде, з бідою відчинив, ледве відхилив двері бо на землі в келії повно грузу, вікно розбите, на столі скло та куски муру. Все ясно, коли б я не був пішов сьогодні до сестер, а відправив Сл. Божу в себе, тоді якраз я був би в себе в келії сидів коло стола під вікном і був би дістав осколками в голову, в груди і чи був би живий?! Слава Тобі Боже Наш, Слава Тобі! Кілька днів після цього одна пані вирвалася з Тернополя і дісталася до Львова. Зайшла до о. Протоігумена і сказала, що бачила, як о. Величковський ішов рано вулицею Острожського і впав від удару гарматної кулі мертвий, сама виділа. Для бідного о. Де Вохта то був удар, бо це він мене вислав на смерть... Очевидно зараз відправили заупокійну Сл. Божу за помершого о. Величковського, а він живий. Тернопіль був довго обляганий москалями, бо сильний відділ німців був залишений для оборони Тернополя до посліднього патрона. Вже прийшли "товариші" до нас, до монастиря понад ранком, ледви сіріло, а німці відійшли до польського костела і з костела відбивалися. Прийшли до мене три офіцери совітські — артилеристи і здивовані питали, чому ми не втікали, чому залишилися. Чому втікати кажу, та ж ви оголошували через радіо, що приходите нас освободжувати! Один з них каже: "Відкривайте церкву і служіть, работайте, ми не будемо мішати, але прийде час, що будуть вас переслідувати і ще гірше буде"... сказав тихо схилившись до мене. За нашою дорогою на сусідськім городі поставили свої гармати і почали бити на місто. Я нагадав собі і сказав: "Маю до вас просьбу, бо ви добрі люди, і я довіряю вам. Прошу, не стріляйте на маленьку церковцю в центрі міста, бо вона дуже стара і тим дуже цінна, як пам'ятка архітектури, вона замаленька, щоби німці в ній хоронилися". Вислухали й обіцяли, бо мали намір її знищити. І дійсно парохіяльна церква остала ціла, тільки нашу монастирську цілу вже після війни, большевики висадили мінами і розібрали до послідної цеглини. Коли було вже спокійно я поїхав до Львова, де зі здивуванням і з радістю мене зустріли і назначили надаліше ігуменом Тернополя. Вертаю на своє місце. Одного дня мене визивають, а я зразу з поспіхом на стадію і на поїзд і поїхав, де мав замовлену місію. Приїхав, і знов скоро поїхав і так був в Тербовлі, Збаражі, Золочеві, всюди дуже гарна, успішна робота.

АРЕШТУВАННЯ. НА СУД ДО КИЄВА

Вкінці одного дня, коли я приїхав з дороги, окружили енкаведисти цілий монастир і прийшли до середини і визвали мене. Я післав до розмовниці свого заступника, а сам задніми дверми в город-сад, де між корчами присів. Через шпари в паркані гляджу на вулицю і бачу густі стійки військових при дорозі... З другої сторони паркан на город сусідів. Можна б туди перескочити і втічи. Але чи то певне і на як довго? В голові думки, як блискавки. Що робити? В руках — вервиця — Богородице Діво, і ясна думка, вертай до хати і віддайся їм в руки. Так буде чесно і добре. І так зробив. Схопили і на авто і в домівку НКВД. Але ще про одно забув. Було це кілька тижнів назад. Прийшов о. Ратич і каже, що після розпорядження НКВД. в

нашому монастирі має бути Соборчик тернопільського деканату. Я рішучо заявив, що того ніколи не було і не буде, бож ми крім Місій, парохіями не займаємося, так і скажіть тим панам. Він пішов і так сказав. Тоді мене визвали і начальник КГБ. мене спитав, як я дивлюся на з'єдинення нашої Церкви з русскою православною Церквою? Я сказав рішуче, що тільки негативно. "Так, то ви годитеся злучитися з православною Церквою?" Відповідаю: "Ні, ніколи". — "Подумайте, бо тут ходить про ваше життя. Або підпишете православ'є і зараз ви вільні і йдете до дому, а коли ні, то ви звідсіля не вийдете". "Даремний ваш труд, марні слова, шкода часу, я раз сказав ні і то на завжди, і ви можете мене стріляти, убивати й іншого слова від мене не почуєте". Після тону моїх слів, начальник зрозумів, що вони рішучі і невідкличні. Казав мені вийти і додав "завтра поїдете даліше". Не знаю, як переночував я, чи на кріслі чи на підлозі, бо більше нічого не було в тій кімнаті. Рано два з пакетами моєї справи відвели мене на стадію і поїздом до Чорткова, бо в Тернополі, хоч це обласне місто, однак не мали своєї тюрми, так страшно було воно знищене. І в малому містечку в Чорткові теж не було тюрми, і мене кинули до глибокої пивниці одного дому, в якому містилося КГБ. Тут перебував я, щось близько два місяці і вкінці зійшов до мене генерал і сказав мені, завтра поїдете в Київ. Хотіли зачати мою справу тут, визивали, хотіли писати протоколи, однак навіть не зачали, бо не мали жадного закиду-провини, і тому повезли рано до Києва, до внутрішньої тюрми КГБ. Ледве з великим трудом сіли ми, значить я і два старшини до київського поїзду і поїхали. Сіли на лавку до звичайного вагону набитого народом по береги! Навіть стояти не було вже місця. Мої конвоїри зразу почали жалітись, що кілька діб вони не спали і дуже змучені, тому рішили, що один буде чувати, а другий сидяти — спати, а потім напереміну. Але сталося, що скоро оба заснули. І так ми їдемо. На якійсь шостій стадії від Тернополя, коли люди трохи вийшли і я піднявся і вийшов, а мої сторожі сплять. Я вернувся на своє місце і тоді вони прокинулися. Я запевнив їх, що не втічу, можуть спокійно спати, бож я вже міг втічи, коли б хотів. І вони знов заснули. Приїхали до Києва, знайшли внутрішню тюрму МКГБ., де мене здали, і мене замкнули в самотній келії, в якій можна було ледви сісти, бо двері притискали мої коліна. Ще того дня, коли прийшли начальники, мене кинули до більшої камери, де було залізне ліжко для одної особи а зверху тонкий матрац, в якому була колись солома, що перемінилась через довге уживання в дрібну січку. Вечором спробував лягти на це ліжко, на якому стерта солома на січку впала поміж залізні пруті, на яких треба було лежати. Якось мучився, якось лежав, бо не було ради. По такій місячній муці мене перенесли до іншої камери, де було нас три, і де спали на підлозі. Тут вже було можливо. Зачалося слідство. "Признавайся!" "До чого?" "Визнаєте". "Нічого не знаю". Так довго мучилися. Слідчий і себе і мене мучив. Грозив биттям, але ніколи не вдарив, тільки кричав. Зі мною привезли мішок моїх рукописів. Все переглянув, однак ні одного папірчика не було для слідства. Були в мене колись проповіді проти-комуністичні, але я все перебрав і приготувався до слідства, і тепер нічого не було. Але одного разу, одної ночі, слідчий глядить на мене, очі світяться і каже, а тепер я вам покажу вашу протирадянську агітацію, і показує малий кишеньковий календарець друкований в Станиславові за німців, в якому після календарної частини, була стаття: "Найважливіша справа", про Молитву. Є молитва подяки, дякуємо, що Бог освободив нас від червоної банди. Є молитва просьби. Просимо-молимося до Ісуса, Марії, щоби хоронили нас, щоб не вернулась, не прийшла червона орда. Ті два слова: банда і орда. Очевидно не було написано, що то я написав, але не було виходу, змусив мене, що я мовчаливо потакнув, і справа закінчилася і була віддана до Київського Обласного Суду. Прийшов той день і мене відвезли до Київського Обласного Суду. Тут прийшлося довше чекати, бо було багато людей, яких привезли раніше мене. Було досить учительок. Вкінці прийшла моя черга. Перше питання: "Чи маєте яке питання?" "Так, маю, бо я перший раз в і не знаю, чи я маю право мати свого адвоката?" "Конечно, вот ваш адвокат"... показує рукою. Я розсміявся, "то дивно, бо бачу, що сидить, але я його голосу не чув і я з ним не говорив, як він буде мене боронити? Адвокат, чи він правду каже?" "Так правду". "Але коли я мав час з ними говорити?" "Товариші, вийдемо, каже предсідник, нехай буде по закону. Адвокат, поговоріть з підсудним". Вийшли всі. Адвокат каже: "Я вашу справу знаю, не признавайтесь, що вы написали календарець, заперечте і не буде нічого страшного!" "Ні, я не можу. Раз я не заперечив на слідстві, то і тут не заперечу". Адвокат ще налягав (добра людина), але минуло тих пару хвиль, і судова комісія вернула і почався суд. Дають питання, я відповідаю

і признаюся. Кінець, вийдіть... Входжу. Читають приговор. (Вирок). Вища міра наказаній через розстріл! Адвокат виходить зі мною, успокоює, потішає, питає адресу моїх в Тернополі. Але я Богу дякувати вповні спокійний і усміхнений. Ті, що чекали в залі питають, який приговор? Відповідь: розстріл! Жінки дивляться на мене і плачуть. Звичайна реакція. Ще чекали з годину, і вкінці виводять до авта і відвозять, але вже в іншу камеру й інший відділ тюрми: Смертники.

КАМЕРА СМЕРТНИКІВ. ЗАМІНА ЗАСУДУ

Вже вечір. Привезли, довгий коридор мого нового відділу, йдемо і зупиняємося перед останньою камерою. Відкривають, камера повна, всі лежать, то вже ніч! Пустили в камеру, замкнули двері. Піднімається старший камери і питає: чи ви священник? кажу: так, бо бачуть мою бороду. Вибирайте собі місце і лягайте спати. Показуйте місце. Ні, з пошани до вашого стану ми вас питаємо, і дамо то місце, яке схочете. "Дякую", і каже всім посунутися від стіни з під вікна, і я положився. Помолився і спокійно заснув. Рано, після снідання, відзивається старший камери, бувший робітник Київського Арсеналу: "Панотче, просимо вас розкажіть нам, ми хочемо вас послухати". Відповідаю: "А я вас прошу, дайте мені спокій, бо що ви любите, я того не вмію розказувати, а знову це, що я вмію, ви того не любите". "Що ви панотче, ми ж всі в обличчі смерті, може це останній день для декого з нас, тому ми хочемо почути Божі речі, про молитву, про сповідь. Ми ж і молитви не знаємо, будь ласка, учіть нас!" І почалася наука! Перша річ: записати собі на кусках паперу молитву "Отче Наш", і "Богородице Діво"... Записали і вивчили. На другий день раненько отвирає сторож двері, щоби в'язні винесли т. зв. "парашу"... і звичайно в той момент був шум, бо майже кожний хотів вийти, щоби підняти кинений недокурок чи інше, а тепер глибока мовчанка, всі на колінах, і сторож зі здивуванням сказав до себе: "а... моляться, ну я позжс прийду" і закрив двері. Дальша наука про Св. Тайни, про сповідь, Св. Причастя і проче. І вкінці сповідь. Ах, як ті бідні люди рвалися до тої Св. Тайни. І вкінці всі висповідалися і рано приступили до Св. Причастя, і по спільному благодаренні сіли до снідання. І пізніше наче домовилися. Ніччю знов одного кидали нового і брали старого. Ну я довго чекав на свою чергу. Одного разу визивають мене до віконця, я підходжу, подають об'ємистий пучок цукру. Дивлюся: Зверху напис "Еп. Григорій Хомишин" — і кажу, то не для мене і віддаю. Але чую відповідь: "Принімай, для Тебе!" І я приймив, бо зрозумів, що Еп. Хомишин умер, а ті, що йому привезли, просили передати мені. Через якийсь тиждень я був вже в камері етапників.

ЕТАП ДО КИРІВСЬКОЇ ОБЛАСТИ

За кілька днів повели до вагонів товарових, і скоро їдемо в далеку дорогу на висилку, кудись далеко. Вкінці поїхали і приїхали до Харкова. Висадили нас з вагонів і ми пішли до тюрми. Видно, що це звідси буде великий етап. Для нас з Києва не було місця під дахом, але є ще під голим небом. Добре, що хоч дощу нема і земля немокра. Переночували на дворі, і чуть світ — відправив Службу Божу і молюся. До снідання ще є час, але люди вже повставали. Я мимоволі звернув свої очі в сторону тюрми і побачив трьох людей. Один з них підніс руку і показує в мою сторону, і нагло всі три разом кинулися в мою сторону. І ось вони біля мене. Й один з них глядить на мене і строгим голосом питає: "Ви того чоловіка знаєте?" і показує пальцем на одного, що теж стоїть біля мене. Дивлюся і кажу: "Лице знакове, але не пам'ятаю звідки". "Отець, та миж сиділи разом під вішаком в Києві!" "То ти Мітя?" "Я Мітя, я теж звільнений від смерті. А ось мої товариші, з якими я перед судом жив і різне творив, не вірять, що я з вами був, що ви нас учили, і сповідували, що я дав обітницю не сквернословити, ви думали, що я міліції продався, що і мову свою змінив, і хочуть мене убити за ізмену-зраду"... І я кажу: "Ні товариші не думайте так, я старий, але і священник. Мітя правду каже, що був зі мною під вішаком, що сповідався й обіцяв Богу змінити життя. То від Бога в нього та постанова". "Спасібо Отец, віримо тобі і тобі Мітя, що не обманюєш нас. Ну до свідання, бо дають вже завтрак (снідання). "Слава Тобі Боже наш, Слава Тобі"! Сідаємо всі рядами кругом великої площі і чекаємо на черпак (кохлю) зупи і кусок хліба. Але то все дуже поволі йде, бо тільки десять мисок, які дають на ту масу народу. Одні з'їдять, другим подають і ті одержують і

т.д. Я нагадав собі, що в мене є ще глиняна миска, яку ще в Києві, місцеві сестри передали мені з їдою. Виймаю ту миску і держу, а бляшаної казньонної не беру. Прийшла моя черга і я дістав свій черпак зупи, і малий злодійчук, що зробили його роздатчиком, каже обождають (зачекати) і ще другий черпак вливає мені, бо моя миска об'ємом вміщала два черпаки. "Спасибі!" кажу і ділюся зі сусідом, бо я не чув голоду. Але так було з обідом, так було з вечером і на другий день, і не видержав якийсь зловбий і зависний і в крик сказав: "а что это за ісключение, (виняток), попові двойную порцію даєш?" Почув то роздатчик, перервав роздавати і дуже голосно закричав: "Тебі непонятно дурак, а вот слушай, почему я так делаю". "Положим, что я подобно тебе неверующий, но матері наші були верующими, й ради матерей наших, ми должны уважать таких людей, понятно тепер тебе?" і почав даліше роздавати. А я помолився "Отче наш", "Богородице Діво" за того хлопчину, що так публічно виявив акт віри. Вечором нас всіх взяли під дах, але буквально під дах, бо аж на якийсь п'ятий поверх, значить на стрих під кришу. Очевидно все рвалося вперед, тиснулося, тручалось, так, що майже вкінці опинився на місці. Став я в кінці стриху і стою, розглядаю положення де б то прихилити голову. На мене звернули увагу, бо лиш я так стояв, й ось від одної купи людей, що по середині стриху розмістилася, підійшов до мене молодий чоловік, поздоровився і каже: хто ви, звідки ви і т.д. Коли ви самі і не маєте нікого, то просимо вас у своє товариство, ми з Винниці, просимо до нас, бо нічню здається тут буде неспокійно! Я подякував і прийняв запрошення, й умістився між відважними юнаками. Ми заснули. Але буджуся і бачу кругом нашого товариства різні лиця, дикі, звірячі лиця, кричать знімай сапоги і проче. А! Я зрозумів, це грабіжники, які хочуть використати положення і пороздівати, пограбити наших хлопців. "Не великий пан, візьми сам"! Ті шарпають за ноги, хочуть брати, але тут нагло: слова команди і хлопці схопилися, стали муром і стали молотити, гаратати напасників, й крик, писк, вереск побитих, які в один момент щезли і ми спокійно полягали спати. Такої відправи не чекали бандити. Основне їх відлупили (побили). Попам'ятають на ціле життя! Але на стриху нас довго не держали. На другий день, чи третій день вивели нас на двір, команда: шикуйтеся в чвірки і марш до поїзду. І знову товарові вагони з поверхами, і нас пакують вже аж тепер "в дальний етап". І поїхали і поїхали аж до Кирова. Вже не пам'ятаю скільки, як довго ми їхали. На Україні, яку ми лишили, то була пізня осінь, а тут в Росії, то вже добра зима. За пару днів з Кирова відвезли нас залізницею в глиб Кірівської Области, де недавно був лагерь для полонених німців, а тепер німців вивезли, і для нас готове місце. Приїхали на останню стадію, злізли з вагонів і йти не годен, ноги задубіли, замерзли на морозі. Бо на ногах дрантиві чоботи і подерті шкарпетки. Отже помогли мені знайти місце на санях і поїхали, а хто в ліпшій обуві, той пішки добирався. Ми на місці. Зачав лікувати ноги мастями і підлікував. Гонили в ліс, що простягався кругом, щоби носити на плечах, або возити саньми дерево на опал в санчасті. Начальник санчасті старий лікар-грузин пристроїв мене на роботу в себе при складі речей в Санчасті. Так минуло Різдво та інші зимові Свята. Прийшла весна. Водять нас на поле між лісами, де урядили город, для посадки картоплі та іншої городовини. Тут позволялося одержувати посилки з дому. Тих посилок посиляли з цілого нашого краю..., і з Тернополя, і зі Львова, і Станиславова, та інших місць. Тут в цьому лісному лагєрі я перебував майже два роки. А вкінці була якась контроля, і приказали вислати мене звідси до Воркути, то значить, звідси до Кирова, а з Кирова поїздом на Воркуту.

ВОРКУТА. ВЛАДИМИР НАД КЛЯЗМОЮ. ВОРКУТА

О, це вже велика різниця, бо Воркута це крайня північ, над самим Льодовим Океаном, де самі вугляні шахти. Ось я вже заїхав на нове місце, на Воркуту, на 1-шу Шахту Капітальну... Гонять кожного дня на шахту, тим часом на т. зв. Курси ознакомитися, вчитися За кілька тижнів, за місяць, кажуть мені: Йди в бухгалтерію, бо там визивають. Прийшов я, голошуся, а там між іншими сидить бухгалтер, колишній адвокат зі Станиславова, (забув назвисько) і каже, що він колись в хорі співав в нашій церкві. По списку дізнався про мене і хоче мене вирвати з небезпечної роботи в шахті, куди?, а може в баню, де всі люди кожного тижня купаються і здають брудну білизну й одержують чисту. Я згодився, і знов велика polegша, бо там було й осібне мешкання і робота не зтяжка. Слава Богу і Марії. Але і тут я довго не був. Було тут повно шпівонів, які доносили, що я дію, як священник, розмовляю зі шахтарями. Мене

відправляють на 5-ту, 6-ту і 7-му шахту. Рік, півтора і довше двох майже на жадній не задержався. В тому часі були на шахтах ферменти і на деяких страйки, і деяких підозрілих в агітації арештували і вивозили. Одного разу і зі мною таке сталося. Прийшло кількох, визвали мене, сказали собірайтесь з вещами! І я знову поїхав в дорогу — до Кирова і звідси до Владимира над Клязмою, під Москвою, до звісної, славної, закритої тюрми. Тут кинули до камери, де було вже трьох українців, а я четвертий. Один з них мені знайомий, ростом величезний, знаний, як вищої марки влавивач, він відізвався: "Хлопці скінчилося наше вольне життя, тепер з нами є священник, кінець тих бесід з різними словами. Мусимо примінитися до отця..., бо то нам не зашкодить. Я це вам кажу, бо я отця знаю з Капітальної шахти". І дійсно той великий бандит сказав правду, і я з ними не мав клопоту, бо незадовго вони попросили про духовні науки, відбули св. Сповідь і приймили Св. Причастя. А крім того, сам той бандит випитав мене про мою справу, порадив жадати приговору і писати жалобу. Переконав мене і я зажадав приговору і мене визвали і дали прочитати. Я довго читав, щоби засвоїти собі зміст, і прийшов до камери і зараз все списав з пам'яті, і написав жалобу до Москви. Не довго я чекав і з Москви приїхала комісія і викликала мене. Питають чи я писав жалобу, хто з начальників, ось вони сидять, покажіть, хто з них радив писати в Москву. Я відповів, що крім начальника тюрми, нікого іншого не знаю. Значить не скажете? ідіть, і відїхали. А на другий день рано відправили мене назад в Воркуту. І знову їду до Кирова і на Воркуту. Приїхав на пересилку. Всі шахти відказалися мене прийняти до себе. І я сиджу на пересилці, знайомі хлопці, що тут були, змусили начальника санчасті — лікаря зараз взяти мене до себе, як слабосильного і, як фельдшера, (бо я відбув такий курс в старого лікаря грузина в лісному лагері). І дійсно мене взяли в санчасть, і я був тут досить довго. Одного дня начальник лагеря викликає і каже збиратися "з вещами", значить етап. Я скоро був готовий і пішов на етап до одного лагеря, де самі битові (побутові) арештанти, не політичні. Прийшов, став на комісовку, і начальник санчасті—жінка — полковник дуже гарно мене прийняла. Позволила мешкати в кабінеті санчасті. І тут знов було мені добре і свобідно.

ПОВОРОТ ДО ЛЬОВА

Та недовго. За пару місяців викликають мене в штаб і питають куди я хочу їхати, бо сьогодні кінчиться мені (термін), і завтра мушу покинути лагер і вийти за браму вахти. Я здивований і без надуми кажу, що до Льова. Так несподівано скоро минуло мені моїх 10 літ кари... за то, що не хотів відречися католицької Церкви. Дали оправку (довідку) освободження — до Льова, видали паспорт і гроші на білет і сказали: "Щаслива дорога". Якраз на стадії стоїть поїзд з написом "Воркута-Льов". Дають мені цілу лавку, стелю собі, можу сидіти чи лежати і їду до Льова. Приїхав трамваем до вулиці, де мешкають мої знайомі, що написали їй запевнили мені мешкання. Заки я дійшов до їх хати, де мешкали, я добре змучився, бо мої пакунки були тяжкі. За кілька днів мої знайомі найшли мені мешкання в одній старій пані польки, куди я перенісся. Ще за пару днів я вже був на стало приписаний у Льові, і за якийсь час прийняв до себе нашого братчика Іриня (Олексу). І мої ноги знову ходять по землі рідного Льова. А як довго так буде? Лиш один Господь Бог знає, а для нас людей, це тайна! Моя адреса: Воз'єднання 11, дв. 3. На пару днів я поїхав до старушки мами, що жила з моєю молодшою сестрою Варваркою. Потім поїхав до Станиславова і до Тернополя, до старих знайомих. А позатим вертав на своє стале місце у Льові, де, як у великому місті було досить роботи. Також учив молодих людей, що бажали богословської науки.

Вже пізна осінь, знову поїхав до мами і взяв її до Станиславова, до мешкання Катрусі, старшої дівчини, що ціле життя мріяла про монастир. Вона ніби з радістю приймила стареньку. Очевидно за удержання я платив їй відповідну суму. Тут було їй добре, тай знайомі приходили часто і розмавляли з нею. Я спімнув, що мама моя ціле життя мріяла, що як лишилася б сама, значить, якщо тато скорше вмер би, то вона могла б вступити до монастиря. Відразу мені сказали: дайте реколекції тай ваша мама і Катруся можуть дістати облечини. І так сталося, й обі кандидатки, молода й стара зі сльозами вдячності одержали монашу одєжу Василянук. За якийсь час я поїхав до Тернополя, і розповів там, що моя мама вже монахиня в Станиславові в Катрусі. "А чому не в нас? — відізвалися всі. Тут частіше мали б Службу Божу і о. Ігумен

частіше до нас приїздили б, то було би дуже добре". І слово сталося ділом. Одна сестра зараз вечором поїхала до Станиславова і на другий день привезли стареньку с. Емілію до Тернополя. І всі молоді тішилися прикладом старої с. Емілії. Тільки Катруся в Станиславові втратила, бо осталася сама. Стареньку с. Емілію міліція приписала без труднощів. с. Емілія більше мала заняття, бо помагала в кухні. Раз перед Різдвом я сповідав вечором шкільних дітей в хаті знайомих. Впала міліція і застала мене при св. роботі. Старші дівчата відсварувалися, але ніщо не допомогло. Взяли мене на авто і відвезли до КГБ. разом з течкою, зі св. речами. Я держався тактики "мовчання" — не відзивався. Вкінці я пізнав з їх бесіди, що хочуть мене пустити. Чекали до 12 години ночі. Пізній вечір. Викинули все з течки на стіл... і сказали, "що кінцеве вам візьміть, а решта лишіть". Я все одно за другим називаючи, скидав назад до течки, замкнув і кажу, "я вже готов". Ну то "поїхали" сказали, я повторив і ми всіли до авто і поїхали до дому, де моя мама, а властиво с. Емілія. Всі ввійшли до хати, поговорили з мамою й сестрами і поїхали до себе, до хати на св. вечір... І ми успокоївшись, що все добре скінчилося, теж сіли до св. вечері, хоч дуже пізної. На другий день після богослуження, я поїхав до Львова. Значить, треба бути обережнішим. Слава Богу за все!

РІК 1956

Мама дуже любила першу п'ятницю, тому я завжди приїздив в четвер перед першою п'ятницею місяця, всі мали святую годину, в п'ятницю рано Службу Божу і всі були дуже вдоволені.

Мою тету М. Ігуменю арештували за те, що дозволяла сестрам лікувати ранених українських жовнів. Вона вмерла в лагері для політичних в'язнів в Мордовії. Я її дуже зобов'язаний, вона причинилася і допомогла мені в монашому покликанні. Тому тепер я зобов'язаний помагати її духовній родині, щоб могли при допомозі добрих людей дістати відповідне мешкання, де всі, вся родина і старші й молодші вільно містяться.

КОРОТКИЙ ЖИТТЄПИС ЄПИСКОПА ВАСИЛЯ ВСЕВОЛОДА ВЕЛИЧКОВСЬКОГО Ч.Н.І.

Владика Василь лишив цей життєпис разом зі своєю автобіографією.

27. січня, 1972 минуло три роки, як український-католицький достойник Єпископ Василь Величковський був арештований і замкнений в лагері найстрогішого режиму. Це не буде безкорисним пригадати собі з нагоди цієї сумної річниці услів'я, в яких живуть християни в СРСР., особливо в Україні, і переслідування, яких жертвою є українські священники і достойники.

Василь-Всеволод Величковський народився 1. червня, 1903 р. в Станиславові (Україна). Скінчивши богословські студії у Львівській Богословській Академії, він прийняв з рук Митрополита Андрея дияконське свячення, і вступив до монастиря оо. Редemptористів в Голоску біля Львова. Одержавши священство від Єпископа Йосифа Боцяна, він продовж двох років сповняв обов'язки учителя Колегії оо. Редemptористів в Збоїсках. В роках 1925-1935 о. Величковський сповняв обов'язки священника-місіонера українського-католицького обряду з початку в Галичині, а від 1928 р. на Волині, де населення в більшості православне, з великою любов'ю приймало працю свого рідного місіонера. Було це в Ковелі, в селі Колодяжне біля Ковеля, де родилася наша поетка Леся Українка, де жив і вмер її брат, наш парохіянин Микола Косач, та в інших місцевостях. Польська адміністрація всіма способами старалася усунути з Волині о. Величковського, що українським живим словом ставав на заваді польонізації Волині. В 1935 р. назначений ігуменом в Станиславові, о. Величковський з великим успіхом проповідував місії у всіх областях Галичини, й особливо у Львові. В 1939 р. Галичина і Волинь були включені в границі Радянської України. В часі німецької окупації українських земель, він був

запрошений тамошнім населенням і післаний Митрополитом Андреем до Кам'янця Подільського, де обняв стареньку, муровану ще уніятами церковцю св. Миколаївську, де з великим ентузіазмом приняло його населення. Але німецькі окупанти скоро прогнали його звідтам. В 1942 р. назначений ігуменом монастиря в Тернополі, ревно працював для душ місцевих вірних. Коли з кінцем німецької війни радянські війська зайняли Україну, московське правительство намагалося всіми силами підчинити Укр. Кат. Церкву східного обряду московському патріархатові, котрий в противенстві до Української Церкви, став уяглим оруддям радянської безбожницької власті. Щоби здійснити цю політику в областях України, де Церква могутно збудована, тішилася піддержкою і великою любов'ю населення, треба було вперед кинути на Управу тієї Церкви, щоби священники і вірні не могли противитися правительству. В квітні 1945 р. радянські власті арештували 11 Єпископів, двох Апост. Візитаторів, 1739 священників, і вірних, яких вислали на Сибір.

В березні 1946 р. під натиском властей і тайної поліції 216 осіб. священників та мирян було зігнано до Львова, щоби проголосити відкликання Унії з Римом і злучення греко-католицької української Церкви з російською православною Церквою. Кривава ліквідація цієї Церкви і підчинення священників та мирян російському православію, було сповнено з поміччю російської православної Церкви. Всі укр. Єпископи крім Емінінції Й.Сліпого, що є тепер в Римі, померли на вигнанні чи із-за вигнання. В часі ліквідації Укр.-Кат. Церкви, о. Ігумена Величковського арештували в Тернополі 1945 р. і сказали: або підпишете православіє і зараз підете до дому, а коли ні, поїдете на суд. Вагання не було, тільки одно ні, ніколи! Вивезли його до Києва до внутрішньої тюрми державної безпеки, де не цілих два роки тривало страшне слідство. Після слідства суд, обласний київський суд, засудив о. Ігумена Величковського на вищу міру кари через розстріл, на смерть. З таким приговором кинули його до смертної камери, де були самі злочинці засуджені на смерть і він один священник між ними. Так тривало три місяці, що кожної ночі одного виводили на смерть, і пізніше одного додавали. Хто б не були ті злочинці, то вони були добрі люди, бо просили зі сльозами в очах, щоб навчити їх молитви, Божої науки, позвонити їм висповідатися, а все це сповняли, як малі діти щиро зі живою вірою. Минуло три місяці смертної камери і о. Ігумена Величковського в ночі визвали і прочитали новий приговор Верховного Совіту з Москви, заміну кари смерті десяти роками тюремного замкнення. І ті десять літ минули майже всі в Воркуті, де копальні вугілля над Льодовим Океаном. В 1955 році о. Ігумен Величковський вільний, але Українська-Католицька Церква заказана, зліквідована й об'явлена поза законом, і він не міг сповняти своїх духовних обов'язків, хіба скрито, тайно... І так скрито, тайно одержав і своє єпископське назначення в 1959 р., а свячення з рук одного з найвищих достойників Церкви, в 1963 році. В 1968 р. тайна поліція перетрясла мешкання укр.-кат. священників. І 27. січня, 1969 року тайна поліція знову перетрясла мешкання Архієпископа Величковського, і забравши багато речей, його верхню одержу, книжки, св. образи і гроші, арештували його самого. Партійні органи: "Львівська Правда" і "Вільна Україна" подавали, що слідство закидало католицькому достойникові протидержавну діяльність, яку оказував в писаннях, пр. в рукописі "Історія Чудотворної Ікони Богоматері Неустанної Помочі", та ін. Забрані релігійні книжки й образи, — це були теж докази протидержавної роботи нашого достойника, і то в тих часах, коли він жив на території передвоєнної Польщі, і не був ще громадянином Радянського Союзу. Його осудили теж за слухання релігійних передач Ватиканського радіо. І за ці всі злочини, суд, що тривав три дні у Львові, засудив Величковського на три роки строгого режимного замкнення. Крім того свідки тайної поліції, один старший священник, колись греко-католицький, а тепер православний, а другий молодий, теж греко-католик висвячений, як православний священник, вони на суді відказалися свідчити проти оскарженого, бо його не знають. А може чули будь-що проти нього? — питає прокурор. Чути, то чули, але тільки добрі слова. Переслідування достойника Величковського ставить перед нами питання про релігійну свободу в Союзі радянських соціалістичних республік. Проголошуючи загальну Заяву Прав людини, переслідувані українці домагаються повної свободи совісті для всіх релігій України. Вони домагаються однаково реабілітації Української Католицької Церкви, як теж Української Православної Автокефальної Церкви, що теж є забороненою радянською державою вже від 30 літ.

БЛАГОСЛОВЕННА БУДЬ МАМО!

(Є це сердечна й ніжна присвята своїй матері. Ця присвята гарно висвітлює почування Єпископа Величковського і його життєвий шлях).

В болях родила його, з тривогою носила його, в молитвах виховала його...

Він один син був. Інші сини помирали. Всю побожну душу бажала переллати в нього. Ледве кілька рочків мав, вже на колінах мами вчився гарячих молитов, які опісля сам мав проказувати...

Та вона не чується в силі забезпечити сина, вона сама немічна. Вона сильна лиш, коли на колінах клячить у стіп св. Престола, — у стіп св. Ікони Богоматері..., О, так, там вона сильна; там увесь біль серця, всю тривогу зболілої душі виливає, там потіхи шукає, там сили набирає для себе, для своїх. Там і він з мамою клячав на дрібних колінах. "Молися сину... Молися... ще про це проси, молися... Молися: Матінко Божа дай мені ласку стати святим священником, монахом..." І він молився, за мамою повторяв — молився, а ці останні слова молитви, хоч не розумів їх зовсім, якось глибоко запали в його дитячу душу і він все так молився, вже і сам пізніше.

Вже від шостого року життя, він разом з мамою Ісуса до серця приймав у святому Причасті.

Ах цей щоденний ранний корм душевний у юних днях, стане колись на все рішальною силою життя. Щаслива мама! Як добре зрозуміла слова Христа: "Позвольте дітям приходити до мене!"

В парохії велика новина: Приїхав чернець місіонер Божі науки голосити. А при кінці тих днів святих, хто там перед престолом Богородиці? То мама... діточок своїх жертвує, віддає Небесній Матері в опіку Він клячить коло мами, серце йому б'ється живіше, очі з якимсь блиском глядять — втопились в образ Марії. А чернець-місіонер молитву читає, Марії Богородиці їх посвячує... Щасливий той день на все! А мама шепче: "Синку, ти вже до Неї належиш, до Божої Матінки, їй я віддала вас, о пам'ятай про це дитино на все, про цей день щасливий, пам'ятай: Дитина Марії ніколи не загине; а ти дитиною Марії від сьогодні!"

І знов минають дні... Він вже в школі, в місті... Але всюди так само як мама научила, словом і святим приміром своїм. Він молиться перед образом Марії, він приступає до св. Причастя...

Минають дні...

Прийшли страшні часи... війна... але родина посвячена Марії, все безпечно. І густі кулі і злі люди її минають... Бо все, щодня у стіп Ісуса, все під опікою Марії...

А дні минають...

Ах, що це за зрив, що за шум дивний, наче шум дужих крил; чому так серця б'ються разом в один такт?! Ах, то змаг, кривавий змаг за свою долю, за волю, за честь і славу рідного народу...

І він пішов на змаг, злетів орлом, як інші юнаки молоденькі... як діти... передчасно... Пішов... а з ним молитва й благословення мами... а з ним якась сила... У хвилях вільних, у темряві ночі, в дорозі щось рука любовно стискає, уста щось шепчуть... Що це? Це вервиця свята, що мама дала у дорогу... на згадку, що він дитиною Марії...

Де ж він не був у цих страшних днях? І хитким кроком міряв степи безкраї, пущі... і на гарматі скостенілий дрожав і між тифозними лежав... і межи трупами відпочивав... і "под стінкою" стояв, вже й смерті в вічі заглядав... і чи раз?!

Та з ним наче чари які!

Так! то вервиця Божої Матері, то неустанна поміч Марії, бо він дитя її!...

Але минули й ті часи, минули потім табори і дроты, тюрми й кайдани...

Він знову в юнацькій школі, та вже у школі борців Христа, де спрямувала його кроки Небесна Мати Марія, бо він її дитина! Тут до нової боротьби заправлявся...

Минають дні спокійні посеред праці і роздуми...

Та дня одного при кіпці літніх ферій каже: "Мамо, Тату, я вже на порозі святого стану, та хочу зразу піти далі. Щось тягне стати вповні, всеціло борцем Христа. Щось тягне відречись зовсім себе, посвятитися Богові для Його слави й за нарід бідний в монашому стані."

І батько: "Подумай сину добре і з Богом, якщо Бог кличе до найвищого ідеалу". А мама крізь сльози і з болем серця і з радістю разом: "Я благословлю тебе сину і віддаю ще раз Ісусові й Марії!...",

І бодро пішов і все зірвав зо світом...

Минають дні.

Він вже місіонер, борець невтомний. Сотні, тисячі рідних братів веде зі собою до бою, за Христа, за правду, за вічну перемогу!... Під ноги йому стелять квіти, стелять часом каміння, стелять теж і вдячні серця, за святу поміч, за рятунок.

Та звідки та сила в нього якась чудодійна... звідки?... Він жеж дитина Марії, борець Христовий; на грудях святий хрест, при поясі свята вервиця.

І так минають дні... а ясне сонце волі, кращої долі сходить, доспіває над народом!...

А ти! Благословенна будь мамо, що жертвувала Богові за нарід сина—дитину. Він вмер для світа, але не загинув для Бога, для народу. Він живе і житиме і життя мільйонам дає, бо він, Твій син, Місіонер Ісуса й Марії, Редемпторист. Благословенна будь Мамо!

ЧУДЕСНА ПОМІЧ МАТЕРІ БОЖОЇ НЕУСТАННОЇ ПОМОЧІ

Частина зі статті: "Божя Мати Неустанної Помочі й Унійна праця" В днях 15-28 серпня 1930. давали ОО. Місіонери о. Василь Величковський з Ковеля й о. Й. К. (Йосиф Корба) зі Збоїск св. Місію його різати, мучити. Нема жадної ради!

Але ще одна рада знайшлася о. Василь Величковський, провідник місцевого Братства Б.М.Н.П., повісив над ліжком вмираючого образок Б.М.Н.П. та поручив всім членам Братства і парохії гарячу молитву до Небесної Лікарки.

А тимчасом о. Серафим вмирав ...

В монастирі оо. Редемптористи радили над близьким похороном, лікарі нетерпеливо очікували кінця, обсервували ... бо не було ради.

Однак Божя Мати, діяла. Минув день, — стан не змінився, минув другий, — стан той сам, минув третій, — здається нема зміни. Лиш здивування лікарів росте, що хоч нема ради, життя так довго триває. і так минув тиждень і більше.

А тим часом щоденно раненьконосять оо. Місіонери з поблизького монастиря о. Серафимові св. Причастя, люди, члени Братства моляться, о. Серафим вервицю-чотки в руках тримає, очей з образу Б. Матінки Неуст. Помочі не спускає.

Знетерпеливлені лікарі беруть знову о. Серафима на пересвітлювання. Дивляться ... І чудо! . . . Рана в цілій груді загоїлася, кров зі серцевого мішочка десь розійшлася, куля осіла на дні того мішочка під серцем ... все в порядку.

— Будете жити ... ви здорові... сталося чудо—закликав здивований до краю директор шпиталю, до розрадуваного о. Серафима, виліченого чудесною Лікаркою Божою Матінкою Неустанної Помочі.

Дня 5.1.1934 р. переїхав о. Серафим як реконвалесцент до місцевого монастиря оо. Редемптористів, а вже дня 17. 1. вернувся до дому, на свою парохію до Краски, щоб далі працювати, плекаючи в своєму серці і в серцях вірних, ще більшу набожність до Божої Матінки Неуст. Помочі. А перед чудотворною іконою Божої Матінки Неуст. Помочі в монастирських церкві в Ковлі, о. Серафим завісив на знак вдячності золотий хрестик.

І хто хоче хвилю церковного з'єднання в нашому народі прискорити — нехай почитає і ширить почитання Братства Матері Божої Неустанної Помочі, — нехай ревно молить з довір'ям ту нашу Матінку — Царицю України, щоб подала всім своїм "людем християнстим соединеніє".

СЛОВО ВЛАДИКИ ВАСИЛЯ ВЕЛИЧКОВСЬКОГО ДНЯ 24-го СЕРПНЯ 1972 р.

На соборному молебні в часі пластової зустрічі в Іст Четгем, Н.Й.
("Вовча Тропа") з приводу 60-річчя Українського Пласту.

Високопреосвященніші Владики! Дорогі Пластуни!

Всім серцем радію, що можу до Вас промовити цих кілька слів. Радію, тішуся, що бачу перед собою численні сотні, а десь далі, далеко й тисячі нашого українського юнацтва. Радію й тішуся, що можу Вам передати привіт з далекої Землі, далекої, але близької нашим серцям України.

Кілька місяців тому назад я виїхав з цієї Землі і ось я тепер перебуваю тут з Вами. Там я бачив теж молодь, бачив юнацтво, але зі смутком в очах і з болем на лицях. А тут я бачу Вас з лицями ясними, не сумними, веселими, бо Ви тут на свободній землі, хоч не своїй, рідній, але свободній.

Передаю Вам привіт не тільки від молоді, але й від українського народу, що там живе ще й бореться, — передаю Вам привітання і від могил померших і погибших, що їх кости розсіяні не лиш по Україні, але й по далеких, далеких землях.

Передаю Вам привіт, між іншими, з землі волинської, де народилася наша велика поетка Леся Українка, зі села Колодяжного, біля Ковеля. Там в її рідній хаті я бачив Лесі брата. Він помирав, але стрівся зі мною і я йому поміг приготувитися на дорогу до вічності. Люди в селі прийняли світло Божої правди і стали жити життям добрим, українським, християнським життям.

Тішуся і радію, що Ви тут продовжуєте життя добре, українське в християнському дусі. Ви добре розумієте і знаєте, що тільки життя оперте на непорушній основі Христової науки — це правдиве життя, що не кінчиться з дочасністю, а триватиме на віки. Мої Дорогі! Цього ніколи не забувайте!

Бачу тут молоденьких, ледве підрослих, що вже стали в ряди Пласту. Бачу чимало старших, бачу ще старших, навіть вже сивих людей, котрі в цих пластових рядах далі перебувають і приїхали тут також.

Мої дорогенькі! Держіться кріпко, хай буде незнищима сила, оперта на Євангелії Христа, на науці Спасителя, бо тільки в Христі наше спасіння, дочасне й вічне.

Дорогі пластуни! Заховуйте ж цю дисципліну й карність, зберігайте той порядок, якого Вас навчають, але не забувайте і завжди пам'ятайте, що це має бути оперте на науці Христовій. Будьте вірні Христовій науці! Будьте вірні Українському народові — тоді радше вмерете, згинете, а не зрадите свого народу. Найкраще це побачили всі в останніх роках, хто вірно витримав всі страждання і хто не зрадив українського народу. Це були ті, котрі були вірними Христові, котрих життя було оперте на Його науці, яка єдина є правдива, кріпка, сильна й вічна.

Мої дорогі пластуни! Будьте вірні науці Христа, не забувайте молитися, будьте прикладом для свого оточення. Будьте вірними дітьми свого народу на все життя — до смерті, а нарід наш скріплений такою чесною, витривалою і хороброю молоддю напевно встане і воскресне до повного самостійного, вільного життя. Цього, дай Боже, щоб ми найскоріше дочекалися. Вірмо, що Матінка Божа, Покровителька нашого народу, в цьому нам допоможе.

Гляньмо в історію нашого народу. Коли було найкраще життя в Україні? В часі козаччини. На Запоріжжі, над Дніпром, там була Січ, там жило наше славне козацтво. Це були герої нашого народу. Вони жили без жінок на Запоріжжі... серед воєнного табору вони збудували церкву св. Покрови і в ній перед іконою-образом Пречистої кожної неділі й свята молилися. Коли козаки вибиралися в похід, теж молилися, молилися ж і в поході.

А коли прийшов нещасний день, сумний день для них, коли прийшов той день, як цариця Катерина дала приказ вийти зі Січі, переселитися, покинути те місце, цю землю і перейти на інші землі, на Кубань — козаки щераз прийшли до своєї церкви, на коліна впали, молилися, а потім взяли зі собою ікону Пречистої Діви. "Без Неї не підемо, її не лишимо!" І з чудовою іконою Пречистої перейшли на нові землі, на Кубань, де й досі їх нащадки живуть.

Мої дорогі! Матінка Божа допомгла їм. Вони не забули про свій початок, про Січ

Запорозьку, не забули про рідну землю, — не забули, хто вони й до сьогодні зберегли свої рідні звичаї, мову...

Чому? Бо Мати Божа допомогла їм в серці заховати те, що є рідним і любити своє рідне.

Тому й я Вас взиваю — Любіть Божу Матір, Пресвяту Богородицю. Не забувайте кожного дня вранці і ввечері молитися! Коли ввійдете в яку прикрість, нещастя, коли починаєте якесь важне діло-завдання — до Богородиці вдавайтесь, моліться, моліться, моліться!

Пресвята Богородиця помагала нашим козакам перемагати татар, турків і всіх ворогів. Так і Вам допоможе Божа Матір у всіх справах Ваших, у великих, важних справах, перемагати всі труднощі й виходити переможно по шляху рідного народу і св. Церкви його. Пречиста Діва завжди допоможе Вам, щоб сповнилося все аж до останнього Вашого віддиху. Амінь!

СЛОВО о. ПРОТОІГУМЕНА М. ГРИНЧИШИНА ЧНІ., З ПРИВОДУ СВЯТОЇ ВЕЧЕРІ-ПРОСФОРИ

**в парафії св. Йосифа в Вінніпезі і повитання шановного Гостя Кир Василя
Величковського.**

Кожного року з нагоди Христового Різдва наша ієрархія видає спільного пастирського листа. В такому листі наші єпископи передають нам свої святочні побажання, але також дають якусь науку й вияснюють значення Христового Різдва в нашому житті тепер у цьому ХХ-ому столітті.

В такому посланні з приводу Різдва два роки тому наші Владики подали історичну перспективу християнства в українському народі від самого початку аж по сьогоднішній день. В тому листі наші єпископи слушно підкреслили, що за віру в того Христа, що його народження ми святкуємо, за вірність Ісусові Христові та Його намісникові на землі, наші брати в Україні терплять жорстоке переслідування, поневолення, каторги і тюрми.

Сьогодні, ця наша парафія св. Йосифа вшановує власне в особі Кир Василя Величковського, представника тієї переслідуваної, скривдженої, але нескореної частини Христової Церкви, що діє в українському народі. Ми вшановуємо єпископа, що заслужив собі славу ісповідника віри. Вшановуємо жовніра, що витривав на полі боротьби. Вшановуємо відданого душпастиря, що терпів разом зі своїм стадом. Вшановуємо єпископа, що незломно був лояльний супроти Петрової скали й Христовому Намісникові. І наслідки тих терпінь, які Кир Василь далі носить, наприклад, відморожені ноги, лиш додають до його безсмертної слави, подібно, як і прославлені рани воскресшого Спасителя.

Правдою є, що Ісус колись сказав: "Переслідували мене — переслідуватимуть і вас". Та сама доля може стрінути учнів, що і Учителя: пити з тої чаші, з якої пив Він, і бути хрещеним хрещенням, яким Він був хрещений. Св. Павло вияснює, "що ті, що побожно хочуть жити у Христі Ісусі, будуть переслідувані"

Мимо волі пригадуються Спасителеві слова: "Ви чули, що було сказано: Люби ближнього свого й ненавидь ворога свого. А я вам кажу: Любіть ворогів ваших і моліться за тих, що гонять вас; таким чином станете синами Отця вашого, що на небі, який велить своєму сонцю сходити на злих і на добрих і посилає дощ на праведних і неправедних" (Мат. 5, 44). Спаситель подає маленьке пояснення цієї науки: "У світі страждатимете. Та бадьортесь, я бо подолав світ"

Ісус далі викладає свою науку: "Оце я посилаю вас, немов овець серед вовків... вони видадуть вас синам і бичуватимуть вас по своїх синагогах. Вас волочитимуть і до правителів і до царів за мене, щоб свідчити перед ними і поганями" (Мт. 10, 16).

"Блаженні ви, коли вас будуть зневажати, гонити та виговорювати всяке лихо на вас, обмовляючи мене ради. Радійте й веселіться, бо нагорода ваша велика на небі" (Мт. 5, 11. 12).

Владико, Кир Василь. Сьогодні Ви можете зробити своїми власними слова Пресвятої Богородиці: Величає душа моя Господа і дух мій радіє в Бозі Спасі моїм, бо Він зглянувся на

покору свого слуги..." (Лук. 1, 46, 48). Так, Господь зглянувся на довготерпіння праведного Йова і привернув йому його родину, його братів по крові й по чинові.

Вітаємо Вас, Владико, серед нас. Будемо надзвичайно раді Вас мати між собою. Перебувайте між нами. Благословіть нас своїми освяченими руками! Передавайте нам того незламного апостольського духа! Інспіруйте нас подібною посвятою й відданістю для Божої слави і для добра святої Церкви.

ВАЖКІ ДНІ МЕШКАНЦІВ ТЕРНОПОЛЯ В 1962 р.

Вступні замітки.

В 1945 р. НКВД арештувало Єпископа Величковського. У тому часі він був ігуменом тамошньої обителі Ч.Н.І. Ця обитель з своєю церквою і другими будівлями були великим релігійним осередком. Його цілком знищила большевицька влада в 1962 р. Про це поміщуємо понижче оповідання очевидця. Насамперед однак подаємо коротку історію тернопільської монастирської церкви. В Тернополі були три церкви: церква Чесного Хреста, побудована в 1540-вих роках, церква Різдва Христового, середня, побудована в 1601 р. Обі муровані стоять по сьогодні. Третя Успення Пресвятої Богородиці, звана Микулинецька, або монастирська. Вона була дерев'яна, побудована в 1550-их роках, простояла до 1830 р. На її місці побудовано з каменю нову церкву, а біля неї кам'яну прегарну дзвіницю. Коло церкви був теж давній цвинтар, на якому не ховано померлих від 1830 р., бо місто розрослося і довкола цвинтаря були вулиці. На цьому цвинтарі було багато великих кам'яних нагробників, з виритими в камені написами, що мали велику історичну вартість.

В 1930 р. Сл. Божий Митрополит А. Шептицький передав цю церкву оо. Редemptористам. Вони вимурували біля церкви гарну каплицю в 1932 р.

Тернопіль, столиця Поділля, через довгі роки не мав відповідної церкви. Вправді тут були три церкви, але вони разом не могли помістити навіть третини українського населення. Тому в 1935 р. оо. Редemptористи взялися до розбудови своєї монастирської церкви. Тернопільські українці з великою радістю повитали початок цієї розбудови і дуже ревно помагали. Помагали також українці з інших місцевостей Галичини, Америки й Канади. Завдяки тій щедрій допомозі, нові мури росли майже з кожним днем і з Божою поміччю повстала велика, простора святиня, яка могла помістити 2000 людей. Редemptористи її гарно улаштували. На празник св. Івана Хрестителя 7-го липня 1938 р. Преосв. Николай Чарнецький при великім здвизі народу її посвятив. В цій церкві був чудотворний образ Божої Матері. Від давна обходили тут дуже урочисто празник Успення Богородиці, 28-го серпня. Тоді приходили до міста тисячі людей з цілого Поділля, часто був сам Митрополит зі Львова, або його делегат та 50-60 священників.

В давнині під місто Тернопіль часто підсувалися когорти татар і турків. Турки були в Тернополі два рази. Вони здобули місто, знищили замок та наробили багато шкоди. Однак ані татари ані турки не вчинили монастирській церкві ніякої шкоди. Нема про це ніякої згадки. Те, що щадили татари й турки, знищила в 1962 р. большевицька влада. Сьогодні на місці церкви й цвинтаря стоять доми й московська школа.

ОПОВІДАННЯ ОЧЕВИДЦЯ

"Не минуло ще десять днів з того часу, як почали розбирати каплицю, що стояла на цвинтарі святоуспенської церкви напроти дзвіниці, де рік-річно відправлялись торжественні Богослужби на величавому празнику Успення Пресвятої Богородиці, а на якій був напис, різьблений в камені: "Отці Чина Найсвятішого Ізбавителя збудували цю каплицю в 200-літню річницю оснування Чина. 1732-1932", коли на цвинтарі знову затаракотів трактор. Дня 28. червня 1962 р. після обіду стягнули вежу з дзвіниці.

Дзвіниця опиралася на двох стінах, скріплених по боках окремими підмурованнями, а попід нею проходила в'їздова брама, доволі широка й висока так, що навіть найбільші вантажні авто могли туди проїздити. Долішня частина дзвіниці мала форму квадрату. Від сторони вулиці понад брамою стояли три кам'яні фігури. По середині стояв Христос, тримаючи в лівій руці велику кулю, а праву піднісши в гору. По боках постаті св. Петра і св. Павла. Св. Петро тримав в руці ключі і книгу, св. Павло євангеліє і хрест. Повище цих постатей були великі вікна. Таких вікон було чотири, по одному з кожної сторони. Повище вікон було відповідне закінчення і баня з хрестом, покрита цинковою бляхою. Висота цілої вежі-дзвіниці коло 60 м.

Саме тоді, коли почали нищити цю дзвіницю, я переходив вулицею та зупинився. Тоді підійшов до мене начальник цих робітників, що розбирали, прізвиськом Фінашин Ніколай Павлович і його заступник Пацула Ісаак Карпович. Я запитав начальника, нащо він робить нам таку кривду, чому розбирає таку старинну пам'ятку, та цеж краса міста і культурна пам'ятка українського народу, мабуть ніде в світі нема такої другої дзвіниці, яку подивлялися в часі воєн італійці, німці, мадяри та представники других народів; вони любувалися нею, робили знімки та оглядали з усіх сторін зі зацікавленням. На це відповів Фінашин: "Єто строїли попи, розбіром і зделаєм здесь двор".

Через кілька днів зустрів я на тому самому місці шофера, на прізвище Гоцманов і запитав його нащо вони розбирають таку гарну будівлю, цеж архітектура наших предків, скільки вони коло неї напрацювалися, щоб залишити нам таку дорогоцінну пам'ятку; вони возили каміння волами, возами, а кожний камінь виносили на гору власними руками. Гоцманов відповів: "Кой матери — розобрать".

В дні 25 серпня 1962 р. закінчили розбирати каплицю і дзвіницю і цього самого дня скинули хрест з середньої бані церкви та почали руйнувати нутро церкви, ломали образи, іконостас, престоли, зривали паркетову підлогу ...

Учні з "руської" школи, що її побудували недавно біля церкви, цілу осінь, виходячи на перерву, кидали каміння до вікон та дуже тішились, якщо котрийсь попав в шибу. Деякі з них заходили до церкви зі своєю потребою та в той спосіб збещували нашу церкву ...

Стягнувши хрест з вежі, почали здіймати бляху з бань і борувати діри в стінах і закладати міни. Дня 18 жовтня о 5-ій годині вечором було 8 вибухів мін, але церква не розвалилась. Після того, як церква була напів зруйнована і з зовні і в нутрі, коли на вежах вже не було всіх хрестів та позвано бляху з бань, а стіни були потріскані, прийшли якісь два панки з фотоапаратом та почали робити знімки з зовні і в нутрі. Це мабуть тому, щоб колись в майбутньому можна було доказати світові, що церква, дзвіниця і каплиця були вже старі, зруйновані війною і їх треба було розвалити.

Ті самі учні кидали камінням до розп'ятого Спасителя, що висів біля церкви на дубовому хресті, вирізьблений зі сивого каменя, величини нормальної людини.

Цілий день в неділю, 18 листопада 1962 р. і цілу слідуєчу ніч було світло в церкві, де вертіли діри та закладали вибуховий матеріал, а в понеділок рано 19 листопада від год. 7:30 продовжували цю роботу при допомозі війська і поліції. Військовики дальше закладали вибухові матеріали, а поліція не допускала людей близько церкви. Люди плакали, а навіть природа заплакала, співчуваючи з людьми, бо після вибуху і зруйнування церкви почав падати дощ.

Поліцаї відганяли людей говорячи: "палетела ваша церква в космос" а якийсь військовий старшина сказав: "Уже дело сделано".

Після сильного вибуху почали приходити та приїжджати люди з цілого міста і з околиці, щоб на власні очі побачити цю велику кривду, яку нам заподіяно. Навіть люди, що родились і жили поза Тернополем, жалували і говорили, що вони не мали права руйнувати такої історичної пам'ятки. Одна з бань при вибуху, полетіла на середину вулиці, але її зараз пороздирали тракторами.

Ще перед вибухом та висадженням церкви, прибули на місце два ескаватори, щоб грузити каміння з церкви на авто з пожежної сторожі. Прибуло теж авто з водою. Це на випадок, якщо б вибух спричинив пожежу в котромусь домі, що стоїть поблизу. Треба зазначити, що цей вибух повисаджував багато вікон в сусідніх домах. Після зруйнування церкви почали днями і ночами вивозити автоами каміння і груз на город напроти церкви, на

подвір'я Яримовичів та на поблизкій сіножаті. Сипали, де попало, щоб чимскоріше затерти сліди такої нечесної роботи.

Коли я стояв біля колишньої церкви, до мене підійшов начальник відділу кадрами з автоколони прізвище Гусев Сергій Володимирович. Я запитав його нащо вони зруйнували нам церкву? Він відповів: "Вам церкви не нужно, маєте кіно і ходіть до нього".

Після розвалення церкви залишився ще тільки хрест з розп'ятим Спасителем, що стояв між церквою і дзвіницею. Але і його не залишили в спокою. Над'їхав екскаватор і розвалив хрест, а Ісуса, що страждав на хресті та дивився на плачучих християн-українців, чоловіків і жінок, роздавили гусинецями трактора. Люди дуже тиснулися до розбитої постаті Спасителя, але поліція їх відганяла.

До тих, що наглядали цієї підлої роботи належали теж начальники Нерцесов Степан Абарцумянович і Мячін Ніколай Захарович.

У сумних часах, що їх переживає сьогодні Українська Церква під комуністичною безбожною владою треба завжди пам'ятати на цю правду, що Христова Церква є непереможна. Вона може переживати великі переслідування, але з усіх переживань вона завжди виходить переможницею. Христос сказав: "У світі страждатимете. Та бадьорюся, я побідив світ"

Христос живе й завжди перемагає у своїй Церкві. Це пречисто доказує історія.

"В 1672 р. турецький султан Могомед IV здобув укріплене місто Кам'янськ Подільський. Перед торжественним в'їздом до міста, султан наказав очистити місто з усього, що християнське: на християнських цвинтарях викопувано мерців, кидано їх на жир собакам, а хрести нищено й палено, з церкви позривано хрести, на їх місце поставлено турецькі півмісяці, дорогоцінні ризи, сосуди й церковні книги спалено, а церковними образами й іконами вимощено дорогу, що нею мав їхати до міста Могомед IV". Сьогодні і сліду нема по турецькому пануванні в Україні.

Історія повторяється. Сучасне переслідування Української Католицької Церкви пригадує понищу історію з-перед 300 років. Але хто вірний Христові, він не загине. Він перемаже всіх ворогів, всі переслідування його не знищать. Бо хто, як Бог! І для Української Католицької Церкви прийде по Голгофі Воскресення.

Божі млини мелють поволи, але певно.

Закінчення

Папа Іван Павло II, перебуваючи на українській землі у Львові 27 червня 2001 року, проголосив Блаженним Владика Василя Величковського. Протоігумен ЧНІ в Канаді о. Іван Сіянчук уклав гарний Молебень і Акафіст до Блаженного священномученика Величковського. А 16 вересня 2002 р. у Вінніпезі почалася церемонія перенесення тлінних останків Блаженного з цвинтаря до храму св. Йосифа. Коли відкрили труну, всі присутні завмерли в подиві й благоговінні, бо незважаючи на те, що саму труну зачепило гниття, тіло Блаженного Василя не зазнало змін.

Обличчя і борода променіли святістю, а руки були тілесного кольору і тримали хрест. Всі були приголомшені, побачивши стан тіла, яке пролежало в землі майже тридцять літ. Блаженний Владика Василь лежав, як живий. Присутні наповнились Божим страхом. Одяг і труна швидко розпались, а нетлінне тіло помили, почистили і зодягнули в нові ризи.

З того часу до нетлінних мощів Блаженного Василя Величковського вервичкою потягнулися паломники з Західної Канади і США не тільки українського походження, а й люди інших національностей та різних конфесій. Тут вони моляться і дістають чудесну поміч та оздоровлення; відчувається надзвичайна ласка Божа і піднесення.

Молімся і ми до Блаженного Священномученика Величковського, який нам рідний по крові і розуміє наші болі, щоб випросив у Бога кращу долю і волю для українського народу. Його життя є відбитком трагічної історії всієї України, через терни до зірок.